

קובץ גליונות

פרשת מסעי

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ
הר"ר שמואל ב"ר יצחק אפשטיין זצ"ל
איש אמונם של גדולי ישראל
נלב"ע ד' מנחם אב תשע"ג תנצב"ה

התקבלה תרומה לחלוקת הקובץ בביה"ח
'מעייני הישועה' ו'תל השומר' עבור החולים המאושפזים.
 ניתן להזמין מראש במערכת.
 המעוניינים לתרום להמשך חלוקה זו,
 וכן דרושים אחראים בבתי חולים נוספים, פרטים במערכת.

קובץ מיוחד
 בשבוע הבא החל מיום א' ג' אב, יופץ קובץ גליונות מורחב
 בענייני ימי בין הזמנים. ניתן יהיה להשיגו בכל המוקדים הרגילים.
 ישיבות וכוללים המעוניינים בכמות גדולה,
 נא להזמין מראש במוקדים או במערכת.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

בבתי הכנסת	סנהדריה
*אוהל תורה	052-7171376 מקוה פאג"י
*חניכי הישיבות רשב"י	עזרת תורה
נס ציונה	054-8474651 (אלקינן)
מוסדות אור תורת שלום	*בית הכנסת בית ישראל
בכולל בראשות הרב יפת שליט"א	קרית יובל
נתיבות	052-7639488
054-8454356 (טרבלסי)	רוממה
נתינה	*בית כנסת חניכי הישיבות
רמת אפרים	רמות א'
052-7664668	054-8408719 (גולדשטוף)
ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 - 054-	רמות ג'
8452828 (וייס)	*ביהכ"ס
עוצם	חניכי הישיבות צא"י
ישיבת נר זרח	053-3120780 (גליקסברג)
פתח תקוה	רמות פולין
בבתי הכנסת:	*ביהכ"ס אוהל יוסף
*אבי עזרי	053-3180324 (דורוני)
*אוהל אברהם	רמת אשכול
*חניכי הישיבות	ביהכ"ס חניכי הישיבות
גני דוד	שערי חסד
*מקוה בעש"ט	054-8498969 (קירט)
קרית אתא	גילה
ישיבת מאקאווא 052-7626243	*ביהכ"ס חזון נחום
רחובות	052-7653820
050-4101805	מאה שערים
ישיבת מאור התלמוד	ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן)
רכסים	גוש 80
גבעה א'	*ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל
052-7606491	שליט"א
ישיבת כפר חסידים	גבעת שאול
053-3136168	ישיבת הגרי"מ דרוק
גבעה ב'	מבוא חורון
כולל נר ישראל בית יצחק	054-8413562 (פיינר)
052-7183722	מודיעין עילית
גבעה ג'	* בכוללים:
052-7171992 (פרקש)	עטרת שלמה,
בביהכ"ס	ישכר באוהליך, הר"ן
*היכל משה - בנה ביתן	כתר תורה הרב אברמוב
תפרח	חפציבה
08-9924520	052-7143196 (דרמר)
	ישיבת כנסת יצחק
	נאות הפסגה
	052-7608620
	קרית ספר
	בית הכנסת: קהילת משך חכמה - 053-
	3127555
	ברכפלד
	*ישיבת מיר
	08-9741667 דרדק

לרבים המבקשים
קובץ גליונות גדול (A4)
ניתן להזמין מראש
במוקדי ההפצה.

מוקד הפצה	מחיר	פרשה
רגיל (קובץ מוגדל)	2 ש"ח	יום א' ג' אב
רגיל	2 ש"ח	דברים
מיוחד לבין הזמנים	2 ש"ח	ואתחנן
מיוחד לבין הזמנים	2 ש"ח	עקב
מיוחד לבין הזמנים	2 ש"ח	ראה
רגיל	2 ש"ח	שופטים

נבקש מהקוראים להסדיר את התשלום עד ליום ו' ח' אב,
 וכן נבקש מהמוקדים ליצור קשר ע"מ להסדיר את החובות.

פונזביז'	אופקים
קהילות יעקב	052-7635246 (סמיד)
קרית מלך	בבתי הכנסת:
שערי תורה	*קייטית
תפארת ציון	שייטית
מרכז	אלעד
*חנות גל פז - ר' עקיבא 88	054-8415551 (הופנר)
*חנות שאבעס חזון איש 49	ישיבת בני ראובן
פרדס כץ	אשדוד
052-7168580 (אבוחצירא 30)	רובע ג' - קרית חרדים
בבתי הכנסת:	058-3231891 (שוורץ)
*מנין אברכים (אבוחצירא 9)	רובע ז'
קרית הרצוג	052-7668323 (מונק)
03-5708404 (שטרן)	אשקלון
052-7640848 (פרידמן)	050-4181543 (לוי)
שכון ה'	באר שבע
053-3151405 (נמירובסקי)	052-7628911 (היקלי)
*ביהכ"ס המרכזי	בית שמש
זכרון יעקב	קריה
04-6392214 (קניגסבוך)	02-9910398 (פינקלשטיין)
חיפה	רמה ג'
נוה שאנן	*ביהכ"ס אהבת תורה
054-8454992 (גינזינער)	02-9920797
ישיבת נחלת הלויים	כולל עטרת שלמה
הדר	ביתר
*ישיבת תפארת ישראל	גבעה A
04-8699455 (חסידיים)	*ביהכ"ס זכור לאברהם
טלז סטון	בית חלקיה
02-5335545 (חנות כל בו אלן)	050-4156578 (מן)
יסודות	בני ברק
054-8413562 (פיינר)	* שכון ג'/יהודה הנשיא
*ביהכ"ס המרכזי	053-3145900 (גולדשטוף)
ירוחם	יוזניץ
ביהכ"ס בית פנחס	050-4192923 (טסלר)
052-7627788 (מיכאל)	בבתי הכנסת:
ירושלים	*הליכות חיים
*ישיבת מיר	*המרכז - רמת אלחנן
052-7677676 (לוי)	*הליגמן
גאולה	*לדרמן
053-3172626 (אלה)	*נאות יוסף
*חנות גל פז (מלכי ישראל)	*משכנות יעקב
בית וגן	*דברי שיר
02-6449498 (שעיו)	*שם אבות
הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)	*אוהל משה ורחל - רח' פרל
בבתי הכנסת:	*יד אהרון
*אמשינוב	*שבת אחים
*מנין אברכים	היכל צבי רח' סירקין
בר אילן/נוה צבי	אשכנז רח' יעל
054-8474651	בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל
הר נוף	התניא
בבתי הכנסת:	קהל חסידים רח' חולדה הנביאה
*אמרי שפר	בכוללים:
*קהילת בני תורה	*בית הלל
*חניכי הישיבות - רח' ברנד	*נחלת משה
כנסת	*חזון איש
054-8429113 (גרוס)	*פונזביז' (אוהל קדושים)
נוה יעקב	*ברסלב
052-7677676 (לוי)	אצל הנציגים בישיבות:
סורוצקין	אורחות תורה
בבתי הכנסת:	בית מאיר
*אהבת תורה	בית מדרש עליון
*באר שמואל	גאון יעקב
	משך חכמה

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424
 ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה יוצא לע"נ

הר"ר שמואל ב"ר יצחק אפשטיין זצ"ל

איש אמונם של גדולי ישראל
נלב"ע ד' מנחם אב תשע"ג
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"וכל בת יורשת נחלה וגו' לאחד ממשפחת מטה אבי' תהי' לאשה" (לו, ה)
מבואר דבת שאינה יורשת נחלה כגון שיש לה אחים יכולה להנשא לכל השבטים, וקשה שמא ימותו אחיה ובני הבנים ותהי' היא היורשת ותעביר נחלה, ואע"ג שעל הדור השני לא חששה תורה כמ"ש דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור הזה מ"מ הרי אפשר שימותו מיד לפני כיבוש וחילוק. וצ"ל דקמי שמיא גליא שלא יהי' כדבר הזה.

במנין הפסוקים בסוף הפרשה איתא קל"ב מחלה חולה סימן. ותמוה מדוע נקט סימן רע, ובפרט שזה בסיום ספר במדבר. אמנם נראה דאין הכונה לחולי אלא הוא מלשון מחול, כדתנן ויוצאות וחולות בכרמים (מסכת תענית כו, ב), וקאי על הפסוק דכתיב בסוף הפרשה ותהיינה מחלה וגו' לבני דדיהן לנשים, והיינו שמחלה ותרצה וכו' היו חולות במחול בשמחת נישואיהן.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"הנמלים שלא התקרבו"

סיפור מפעלים ומיוחד על מרן ראש הישיבה רבי אהרן לייב שליט"א, מהתקופה האחרונה, סיפרו לפני רבינו שליט"א, וזהו תגובתו.

לפני תקופה, עשו איזשהו תיקון קטן באחד מפינות הבית, בביתו של מרן הגר"א שליט"א. מבצע התיקון עשה מה שעשה והלך לו. אך כפי הנראה שנשאר שם איזה חור קטן, ובעקבות זה באו למחרת נמלים רבים והסתובבו בכל האזור. מדובר במאות נמלים. בני הבית שהיו אותו זמן בבית הבחינו בדבר מפליא מאוד, הנמלים שוטטו בכל מקום, על השולחן וסביב, על החלון ומתחתיו, בכל הריצפה גם בכלים שעמדו שם וכו', אך... אל מרן שליט"א שלמד אותה עת בחדר, הם לא התקרבו. הדבר בלט והפליא מאוד. כביכול היה סביבו מחיצה שאליה לא התקרבו. כך אירע הדבר כל אותם שעות (עד שלאחר מכן הגיע איש מקצוע עם כמה חומרי הדברה מיוחדים).

והנה, כשסיפרו את המעשה לפני מרן שליט"א הוא התפעל ונהנה מהסיפור, ומיד הגיב כי בגמרא יש כבר מקור לזה. בגמרא ברכות (י' ב') נאמר שם כי האשה השונמית ידעה באלישע שהוא איש קדוש, ולשון הגמרא שם: "מנא ידעה? וכו' שלא ראתה זכוב עובר על שולחנה" הרי מפורש כי האדם הקדוש והמרומם משאר אנשים, אפילו הרמשים ובעלי חיים הפחותים מכירים בזה...

עד כאן תגובת מרן שליט"א. אבל מוכרחים אנו לציין גם, מה שהפליא אותנו ביותר, לשמוע צד נוסף במעשה, וכך סיפר לנו אחד מבני ביתו של מרן הגר"א שליט"א: לפני כעשור שנים מת אחד מהרשעים הגדולים בארץ ישראל שלא שמר תורה ומצוות וכיהן בממשלה וגרם והסית הרבה מאוד נגד ציבור היראים. בתקופה דאז, והנה, כשבאו לקבורו, פתחו אנשי החברה קדישא את הקבר, וראו והנה הוא כולו מלא זכובים. מאות זכובים עומדים שם ונראה שהם משחרים לטרף... מכיון שלא היתה להם שום ברירה הכניסו את הגוף לקבר. וסתמו את הגולל.

בזמנו, סיפר לאחר מכן אחד מאנשי החברה קדישא (הרב י"ו) את הסיפור למרן רה"י, ומרן רה"י היה מלא התפעלות והתרגשות, ואמר הלא יצר הרע דומה לזכוב, הנה, היצר הרע חיבה לו... ומשך תקופה ארוכה הפליא בסיפור זה כמה רואים שיש דין ויש דיין והאריך בזה.

והנה כעת, אנו זוכים לראות היפך, כי האיש המרומם והנעלה, שזוכה ושולט ביצרו, אז הבעלי חיים ורמשים אין נוגעים בו... (וע"ע גם במדרש ב"ר פרשה נ"ד, א', ברכות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים עמו - גם אויביו רבות מזיקי ביתו כגון יתושים ופרעושים וזכובים")

דבר העורך

לקראת ימי הקיץ, בהם נמצאים יותר בדרכים, יש להזהיר את הצעירים לבל יהינו לעלות על טרמפים שאינם מוכרים להם. השאלה דלהלן הגיעה אל הגר"י זילברשטיין מקבוצת בחורים. עמדנו ביציאה מהעיר צפת, סיפרו, וביקשנו לעלות על טרמפ שיסיע אותנו. לפתע עוצר להם יהודי עם לב רחום, מוסר להם שטר של 200 ₪, ואומר: 'הנה לכם כסף, סעו באוטובוס'. יהודי זה חשש מנסיעתם בטרמפ, כפי שהורו גדולי התורה.

והנה, בעוד הם שוקלים מה לעשות, עוצר לידם יהודי חרדי ומציע להם לעלות לרכבו, ומבטיח לקחת אותם למחוז חפצם. הם עלו לרכב, - ובס"ד הגיעו בשלום לביתם. עכשיו הם שואלים מה לעשות עם 200 השקלים? הרי מי שנתן להם את השטר, לא התנה מפורשות את השימוש בכסף בנסיעה, או שהדבר ברור מאליו שהכסף ניתן על-דעת שלא יסעו בטרמפ? כמו כן הם - שואלים, במידה ואין להם רשות להשתמש, מה לעשות בכסף?

תשובתו של הרב שליט"א היתה כדלהלן: א. לקחת את הכסף לכיס הפרטי של הבחורים זה גזל, כי היהודי - ההוא בוודאי לא התכוון שיסעו בטרמפ, ויקחו את הכסף לעצמם; ב. עכשיו, כשכבר נסעו בטרמפ, יש לתת את הכסף לצרכי רבים; ג. יתכן שקיימת עוד אפשרות, שיחפשו בחורים אחרים הממתנים בטרמפיאדות ורוצים לנסוע בטרמפ, ויתנו להם את הכסף, על מנת שיסעו באוטובוס. (קול דימה)

מכירת סבת 180
יחידה 160000 (200)

מודעה רבא לאורייתא

הופיע ויצא לאור הספר

"תפארת ההלכה"

ובו אוסף גדול של מאות שו"ת בענייני שבת

ממרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

ניתן להשיג אצל המחבר : 052-7627537
בחנויות הספרים המובחרות, ובבתי הכנסת.

בין המצרים ושבת חזון

- א. עד ר"ח אב אוכל בשר כרגיל.
עי' סי' תקנ"א ס"ט שיש מחמירין שלא לאכול בשר מ"ז בתמוז.
- ב. משנכנס אב ממעטין בשמחה אין הכוונה שצריך להיות בעצב רק שיש להימנע מנישואין ובנין בתים.
ועי' הדינים בסי' תקנ"א ס"א.
- ג. לא רצה שיביאו לביתו ספרים חדשים מהדפוס בתשעת הימים.
כנראה משום שהוא שמחה, וכן הקפיד אביו מרן הקה"י.
- ד. כיון שמאחרי ר"ח אין לובשים בגדים מכובסים, לובשים אותם קודם ראש חודש (קצת זמן) כל הבגדים, אפילו בגדים הצמודים לגוף וגם גרביים, ואפשר ללבוש זה ע"ג זה, אם ניכר עליהם זה אחרי הלבשה הזו.
עי' בשו"ע תקנ"א ס"א ג' ו' דיני הבגדים המכובסים ובגדי שבת. ועי' שו"ע יו"ד סי' שפ"ט א' ברמ"א. (ואשת מרן הרבנית הצדקנית ע"ה היתה חסה על זמנו היקר, ומבקשת מאחד הילדים או הנכדים שילבש במקומו את הבגדים).
- ה. בשבת חזון נוהג כהג"ר"א ללבוש כל הבגדים מכובסים ומ"מ בגד אחד נוהג ללבוש שהוא לא מכובס (וזהו הגרביים).
עי' שם בשו"ע ומ"ב. וכן נהג החזו"ר.
ולא מקפיד ללבושם כמה שיותר סמוך לשבת אלא אחרי מנחה כהרגלו.
- ו. בשבת חזון נוהג לשיר זמירות שבת כרגיל.
ועי' בכמה מספרי אחרוני זמניו שכתבו שיש להחמיר בזה.
- ז. יין ההבדלה טועם משהו ונותן לקטן לשותות ופעמים שלא טעם כלום, ואין צריך קטן שלא הגיע לחינוך אלא אפילו קרוב לבר מצוה.
שו"ע סי' תקנ"א ס"י נותנים לתינוק, ומ"ב שם סק"ע "שהגיע לחינוך... ודוקא אם לא הגיע עדיין להתאבל על ירושלים". ואמר לי טעמו כי היום אין מי שיודע להתאבל ואפי' גדולים א"כ קטנים אין נ"מ בגיל, וכן בדיד הוה עובדא בילדותי שנתן לי לשותות יין עד גיל י"ג. ושנה אחת נכד גדול סיים מסכת קודם הבדלה והורה שיכול לשותות וגם שאר המסובים יכולים אח"כ לטעום מהיין (עי' מ"ב שם סק"ע) לענין אכילת בשר בסיום מסכת).
- ח. במוצ"ש חזון לא מניח בעיניו משיירי יין הבדלה, ואמר לי משום שאסור להתרחץ. וגם לא הניח טיפות היין בכיסים כהרגלו.
עי' שו"ע סי' תקנ"א סס"ז איסור רחיצה בימים אלו. ושאלתיו הרי מותר לרחוץ הפנים כדאי' שם, והשיב שדווקא כשיש צורך אבל סתם יש להחמיר.
- ט. אינו פושט בגדי השבת מיד אחר הבדלה אלא אחר מלוה מלכה.
מפני שאוכל מלוה מלכה מיד אחר הבדלה ובכה"ג מותר, כי הוא כמו המשך להבדלה (כן שמעתי ממרן).
- י. במלוה מלכה לא אוכל בשר כהרגלו אלא דגים.
עי' כה"ח סי' תקנ"א אות קמ"ד. והעידו שזימר שיר המעלות כהרגלו כל מוצ"ש.
- יא. הורה למי שרגיל לטבול טבילת עזרא תמיד, שיכול לטבול גם בט' הימים.
וכ"כ בכף החיים סי' תקנ"א אות ק"צ (ואמר לי שאפשר גם לטבול בפושרים למי שרגיל בכך והעיקר שלא יהי' חם מאד).
(מתוך הספר רב המכר 'אלא' הנהגות מרן שליט"א על סדר השו"ע)

מעניי הפרשה

אלמן אירס את בתו האחרונה למזל טוב, זמן החתונה נקבע ליום ט"ו באב. בזמן האירוסין הרגיש האב לא טוב, ולאחר כמה בדיקות נתבשר בבשורה הקשה שחלה במחלה קשה, והוא זקוק לעבור טיפולים קשים במשך שנה, ואז בעזרת השם יש סיכוי שיבריא, אבל הרופאים הסבירו לו שהטיפולים הם קשים, והוא זקוק למי שילווה אותו במשך השנה הקשה.

האב ביקש מבתו שתדחה את החתונה בשנה, כדי שתוכל לעזור לו בשנה הקשה, שאם תנשא, היא תעבור לביתה החדש, ולא תוכל להיות לו לעזרה, והוא לא יוכל להסתדר בכוחות עצמו...

הכלה ספרה על כך לחתן, והחתן אמר "תיגשי לרב, ומה שיאמר לך - כך נעשה".

הכלה שאלה את השאלה למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, והוא פסק שלא לדחות את החתונה. כשבני משפחתו שאלו אותו למה פסק כן, אמר להם שהיא גמרא מפורשת במכות, כי רוצח בשוגג דינו שישב בערי מקלט, עד מות הכהן הגדול, ושנינו במכות (דף יא ע"א) אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. וגם בנידון זה הסביר הגר"ח אם נעכב את החתן מלישא את כלתו, יש לחוש שיתפלל בסתר לבו על חותנו שימות... [מסתבר שאין הכוונה שח"ו שיתפלל שחותנו ימות, אלא לפעמים יתכן שיוציא אנחה מלבו על החתונה שנדחת, ואותה אנחה שבאה מלב נשבר, יכולה להזיק לאבי הכלה].

שאלו את מרן הגר"ח שלכאורה חלוק העניין מהאמור במסכת מכות, כי שם הקשו בגמרא איך תועיל תפילת הרוצח על הכהן הגדול, והרי קללת חינום אינה חלה, ותירצו בגמרא שמה שהתפילה מועילה כיון שהיה להם להתפלל ולבקש רחמים על בני דורם שלא יהיה אצלם עניין כזה ולא ביקשו, א"כ הכהן הגדול הוא גורם ברציחתו, ומה עניינו לכאן? והשיב הגר"ח: גם כאן האב הוא גורם, כי למה ביקש שידחו החתונה. [בעלי מוסר הקשו, מה יועיל שאימותיהן של כהנים גדולים מספקות להם מים ומזון, וכי אדם השרוי בבית סוהר ומקבל כל יום סנדביץ ושתייה, אינו מבקש לצאת מבית הכלא? ותירצו שאמנם אולי ימשיכו לבקש, אבל כיון שמקבלים קצת אוכל, התפילה כבר אינה כל כך מעומק הלב, וזו כבר אינה מועילה שהכהן גדול ימות].

עוד שאלו את מרן הגר"ח: האם באמת האב אין צריך לבקש, הרי זה מצות כבוד אב לבתו, ואם תהיה מצוה ע"י בקשתו למה שלא יבקש?

והשיב: אם היא תשמע לו והשידוך לא יתבטל, מותר לו לבקש, כי היא תהיה מצווה בכיבוד אב, אבל אינו חייב לבקש, וזה סגי שיש מקום שהקללה כבר אינה "בחנם".

(ווי העמודים)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

לעילוי נשמת
הרב ישראל ב"ר הרה"ח
דוד משה שפיגל ז"ל
נלב"ע ו' אב תשע"א
שופר הנאמן של רבותינו
זיע"א ויבדלחט"א מרן רבנו
שליט"א

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענין דיומא מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 161.
שנה ג'
פרשת מסעי
שנת תשע"ו

למנוחות האדמו"ר המנוח על הנפיש
הנבחרים בעלן, לחזנות והצוותה נא
לפנות ל: 0527899334 או ל: 0527899334
או ל: 0527899334 בין חסידים או בתי
1387 ירושלים או בפקס 0222164414
ולציון צביון משיחית עליון כאיל הערוב

פניני הפרשה

הלימוד מהמסעות

אלה מסעי בני ישראל. פרש"י, למה נכתבו המסעות הללו?
והנה ידוע, עד כמה התורה מקצרת אפילו באותיות. אות אחת מיותרת
נדרשים ממנה תילי-תילים של הלכות. כל מסכת-שבת באה על כמה
פסוקים בתורה, וכאן התורה האריכה בפירוט כל המסעות להודיע
חסדיו-של-מקום, שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר,
לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא
היתה להם מנוחה. שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות. צא
מהם י"ד, שכולם היו בשנה ראשונה, קודם גזירה, משנסעו מרעמסס
עד שבאו לרתמה. שמשם נשתלחו המרגלים, שנאמר (במדבר יב, טז):
ואחר נסעו העם מחצרות וגו' (שם יג, ב): שלח לך אנשים וגו'. וכאן הוא
אומר: ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה. למדת, שהיא במדבר פארן.
ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד
ערבות מואב בשנת הארבעים.
נמצא, שכל שמנה ושלשים שנה, לא נסעו אלא עשרים מסעות. זה
מיסודו של רבי משה הדרשן.

היינו, דהחידוש של כל הכתובים כאן, הוא, שנדרש יותר התעמקות
בחסד ה'.

ואף שכל הבריאה היא כולה חסד, מכל מקום, כדי להראות נקודה יותר
עמוקה בהנהגת-ה' עם ישראל בחסד, אפילו באופן זה, כדאי לכתוב
פרשה שלימה.
ואע"פ שאות אחת מיותרת נדרשת ללמוד הלכות-שלמות, אבל בכדי
להראות נקודה בהפלאת חסדו, כדאי לכתוב פרשה שלימה.
והלימוד מכאן לפירוש זה הוא, שצריך להכיר את חסדיו-עליו.
שהנהגת-ה' היא חסד, ובזה מתקיים מצות ידיעת-ה':
כל הכרת-ה' היא, על ידי הנהגתו בעולם.

ואצל כלל-ישראל רואים את הנהגתו יותר מיוחד מהרגיל.
דאם לא כן, עדיין צריך ביאור, וכי זה החסד היחיד שעשה ה' עד שצריך
להכיר בפרטיו? והרי היה אפשר לקצר ולכתוב, שנסעו ב' מסעות במשך
ל"ח שנה.

אלא על כרחך, שבזה רואים את הנהגת-ה' עם ישראל. דלא רק שעושה
חסד, אלא על אף שגזר להניעם במדבר, הוא ממתיק את הגזירה
בחסד, זה נקרא ידיעת-ה', כי בלא זה חסר בידיעת-ה'.

ב) ועוד פרש"י: ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת, משל למלך שהיה
בנו חולה, והוליכו למקום רחוק לרפאותו. כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו
מונה כל המסעות. אמר לו: כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את
ראשך וכו'.

וצ"ע, מה המיוחד כאן להשמיענו עד שיכתוב בשביל זה פרשה ארוכה?
ונראה, דבא ללמד, ש"ללמוד" יכולים מן העבר. ואילו מהעתיד אין
ללמוד ולא לחקור.

"לדעת" צריך את העבר, כי מזה אפשר ללמוד אם רוצים להתבונן
בהנהגת-ה' עמו.

והלימוד הוא: תראה, שאם היית הגון, היית מאושר. כאן הוקרנו, כאן
ישנו.

ועליך מוטל ללמוד, שהכל תלוי בהנהגתך עם ה', אם זו היתה כהוגן -
יראה שאז היה מאושר. ולהיפך, היה אומלל.

וזה הבאור: כאן ישננו כאן הוקרנו וכו' דזה תלוי לפי הנהגת האדם
כלפי הקב"ה. ורואים, שאוולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו.
שבעצם - רק על ידי זה, חש בראשו!
נמצא, שצריך לחזור ולשנן את העבר, ולהסיק מסקנות לקבלת עול-
מלכות-שמים.

התורה מלמדת בזה, דהנה, אנשים רבים עברו בימי חייהם מסעות
רבות, ואם נשאל אותם: איזה לימוד הם למדו במסעותיהם בכל מדינה
ומדינה? איזה דרך או השקפה הם קיבלו שעל ידי זה התעלו או הבינו
יותר? לא יידעו מה לענות.

כאן לימדנו חז"ל בביאור הכתוב, שאדם לא יאמר מה שעבר עבר...
אלא אם עבר האדם בכמה מקומות, ובמקומות ההם הוא עמד
במצבים שונים, מוטל עליו ללמוד מזה ולהוציא תועלת.

חז"ל המשיכו את הדבר למלך שמונה מסעותיו את מה שהרגיש בכל
מקום, דהיינו שמשתדל לקבל תועלת מכל מסע. וכמו כן כיון שהיו
מ"ב מסעות, הרי שבכל מסע היה ענין מיוחד וצריך לחזור על זה
וללמוד מזה.

תדע, כאן חששת את ראשך. ועליך ללמוד מזה לא להגיע שוב למצב
כזה של חולשה, שהרי אין כוונת המשל לחשש-ראש שבא במקרה על
ידי מכה, אלא שהוחלש עד שחשש בראשו.

והנמשל, שהיו חלשים ברוחניות עד שבאו לידי חטא. וצריך ללמוד מזה
להתבונן, מה היו הסיבות, ולהוציא מסקנות להזהר שלא להגיע שוב
לידי כך.

ללמוד, למה נחלשת ברוחניות... מה היו הסיבות, ולהוציא מסקנות
שלא יבא לידי כך.

ג) רבנו בחי כתב: ועוד יש בזה תועלת אחרת, להודיענו, כי הכל לפי
הכוונה. ומטעם זה נמנו המסעות בשמותם, להורות, שהכל תלוי כפי
מחשבתם של ישראל בהקב"ה.

כשהיו זכאים ועושים רצון-השם והיו נוסעים במחשבתם באותן
המסעות ממחשבה רעה לטובה, היתה מדת-רחמים שעליהם מרחמת
ומגינה עליהם, ולכך: "ויחנו בהר שפר, ויחנו במתקה".

וכשהיו חוטאים ונוסעים ממחשבה טובה לרעה היתה מדת-הדין
שעמהם מתוחה כנגדם להענישם, ולכך: "ויחנו בחרדה", "ויחנו
בדפקה", "ויחנו במרה".... (ומיושב קושיית האור-החיים, מדוע מונה
הפסוק המסעות ולא את החניות).

ישראל היו מוקפין במדבר שמם, אבל מוקפים בכל הטוב.

מן, באר, בשר. שמלתך לא בלתה מעליך מפרש רש"י עניי הכבוד היו
מכבסים ומגהצים בגדיהם, והמן ירד לכל העם והספיק המידה לכולם.
עד שראו עין-בעין כי מה שהאדם פונה אל הקב"ה ובוטח בו לא חסר
לו מאומה, ואם מתלונן חסר לו. ועל שם זה נקראו המסעות. דכאשר
התרחקו מהקב"ה נקראים המסעות, לרעה. וכשהתקרבו אליו נקראים
המסעות, לטובה. ופירוש המסעות, נסעו ממצב רע אל מצב טוב.

התורה כתבה את מ"ב המסעות להודיענו, כי ה' צלך על יד ימינך.
שהנהגת-ה' עם האדם תלוי בהתנהגות האדם, כדי שהאדם יידע שהוא
לבדו קובע את גורלו. אם יהיה טוב, לא יאונה לצדיק כל אוון.
וכשמתרחקים ח"ו, יהיה להיפך.

הרוצים להנציח את קרוביהם בגליונות -דברים - עקב - ראה - ניתן לפנות למערכת עד מוצש"ק פר' מסעי בלבד.

ענין בפרשה- ארץ ישראל

כבר נכתב מדברי רבנו בגליון פר' מטו"מ תשע"ה על עניני ארץ ישראל, וכאן נביא עוד כמה ענינים שנלקט ע"י הרה"ג ר"צ ריינהולד שליט"א מספרי אילת השחר עה"ת.

משמע דביאת ישראל לאר"י מתייחסת לה' יותר מיוחד משאר דברים. (עיין אילת השחר פר' ויצא ל, טז).

יש חביבות לאר"י, כדי להכיר טובה לה' שנתנה לה' לי, ולא רק לאבותינו פר' בא יג, ה כאשר נשבע לך ולאבותיך. (ואף שהיתה השבועה קודם לאבות). ונתנה לך. פרש"י תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך כירושת אבות. צ"ב מה נפקא מינה אם זהו ירושת אבות, או נתנה לך. ובשלמא על התורה שכתוב: אשר אנכי מצוך היום, כאילו היום ניתנה, שיהא זריז לקיימה. אבל "להודות" צריך איך שיהיה. (וגם לא מדבר על חיוב הודאה).

וי"א, שזה לחבבה בעיניהם.

והנה לא כתוב מפורש בתורה ענין חיבוב אר"י (אלא בתהילים קב, טו). אמנם מסתבר, שעל ידי החיבוב מכירים יותר טובה להקב"ה. וצ"ל, דלימדנו בזה, שצריך להיות הכרת הטוב כאילו נתן לנו עצמו. אבל אם יחשבו שהנתנה היתה לאבותינו, ואנו קבלנו בירושה, לא מרגישים כל כך הכרת-הטוב, כפי שיודעים שניתנה לנו ממש.

עץ סרק גילה השתעבדות הטבע לתורה ולציוני-ה'

פר' בחקתי כו, ד. ועץ השדה יתן פרי. רש"י, הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות. רש"י לא מפרש איזה סוג פירות. בגמ' (כתובות קיא:) איתא, אין לך כל אילן סרק שבארץ ישראל שאינו מוציא משאוי שתי אתונות.

בגמ' (תענית כג.) מובא, בימי שמעון בן שטח ירדו גשמים בליל שבתות ובלילי רביעיות, עד שנעשו חטים ככליות. הרי שברכה זו יכולה להתקיים גם בזמן הזה.

(יש ברכות ששייכות רק בעוה"ב, והתהלכתי בתוכם, בגן-עדן. והשבת חיה רעה מן הארץ, לשיטת הראב"ד (פי"ב ממלכים ה"א).

משמע, שבזמן קיום התורה והמצוות, לא יהיו אילני סרק. אז למה נבראו כך בבריאת-העולם, הרי עדיין לא נברא אדם הראשון וחטא? ברמב"ן שם משמע, שזה היה לאחר החטא וקללת אדם הראשון. בירושלמי כלאים א, ז משמע שהאילנות שמחו בציונים והוסיפו אילני סרק. אולי פירשה את הציוני "להוסיף", ואיך הוציאה? כי הטבע משועבד לתורה, והעץ הבין שזהו ציוני-ה'.

מעלת אר"י לחיות חיי אמונה השגחה וניסים

פר' עקב יא, יא מעלת ארץ ישראל על שאר ארצות היא, כשמקיימים מצוות, יקבלו גשמים, אבל זקוקים שיהא להם ניסים. ירידת גשמים מביא את האדם לידי אמונה בה'. שהכל בהשגחה פרטית. וככל שפחות מעורב יד האדם, מתעוררים להכיר את השגחת ה'.

שבח אר"י, בהבאת הביכורים מפירותיה

פר' ראה יב, כט פרש"י מראשית, ולא כל ראשית ... מה להלן מ' המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח אר"י שהם ז' מינים. לשון רש"י: "שבח" אר"י, שהם ז' מינים, ולא כתב: אף כאן ז' מינים. משמע שלמד שזהו הטעם שמביאים ביכורים מאלו המינים. ויל"ע, אם "צריך" להביא מכל מין ומין מכל שבעת-המינים. [וראה בדרך-אמונה ה' ביכורים פ"ד סקע"ה דחייב ... מכל מין ומין].

ספק בדין גבולות הארץ

פר' מסעי לד, ג מקצה ים המלח קדמה. יל"ע אם גבול הארץ מצומצם במקום שנגמרים מי הים, או שמא קצת מהיבשה שייך לאר"י. ובשם החזון איש אומר רבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א, במקום שרגילים להכנס ולרחוץ, מסתבר שזהו מארץ ישראל.

ספק בדין האיים שכנגד ים ארץ ישראל

פר' מסעי לד, ו וגבול ים. פרש"י אף הנסין שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים. יל"ע האם האיים מתקדשים מאליהם, כי מסתבר שלא צריך ללכת ולכבוש את כל גבול-הים.

(כותב בשו"ת לבושי מרדכי ח"ג סימן מט בשם החתם סופר, שארץ אנגליה היא מאיי ארץ ישראל)

הנה לחכמים בגיטין ח. שמוותחין חוט מנחל-מצרים עד טורי-אמנון בודאי זה לא שייך. אבל לרבי יהודה שכל שכנגד אר"י הוי כאר"י, אולי זה שייך. אבל במציאות דבר זה צ"ע.

חשקת הגוים לטמאות את אר"י, בגלל קדושתה

פר' לך לך טו, יח עד הנהר הגדל נהר פרת. פרש"י, לפי שהוא דבוק באר"י קוראהו גדול. (וכן בשו"ע או"ח רכח) והעכו"ם חושקים את ארץ-ישראל, כיון דכשיש קדושה, לעומת זה יש כח טומאה. [ורוב השנים לא זכינו להיות באר"י, דצריכים זכויות לקבל דבר טוב].

ארץ ישראל, שדה' של ה'

פר' האזינו לב, יג ויאכל תנובת שדי. פרש"י אלו פירות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פירות הארצות. יתכן שברכה זו נאמרה רק בזמן הבית ולא בזמן הזה. עיין כתובות קיב. ועיין בפר' ברכה לג, יג.

ולשון "שדי" משמע כביכול שדות של ה'. השדות של ארץ ישראל, הם של ה'. כי ארץ ישראל נחשבת ארצו של ה'.

רוב הגשמייות באר"י מביא לידי וישמן ישרון ...

פר' האזינו לב, יג וינקוהו דבש מסלע. הפסוקים כאן מאריכים בשבח הארץ שהיה שם שפע גדול של טובה. ובכמה מקומות התורה מזכירה שארץ ישראל היא ארץ זבת חלב ודבש, ולא נזכרו מעלותיה הרוחניות. ובפסחים ח: אמרינו, מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים? שלא יאמרו עולי רגלים אילו לא עלינו לירושלים אלא לאכול הפירות דיינו. והרי, שפע גדול של גשמייות מפריע לגדול בתורה.

ועל כרחק כמש"כ האור-החיים כאן דכל פסוקים אלו נמשכים למטה, [שזהו מביא לידי] ... גזירת הדברים הוא: וישמן ישרון עכ"ד.

אין בכיבוש אר"י שום התייחסות לטבעי מעשה-האדם הנתון לבחירה פר' ראה יב, כט כי יכרית ה' אלקיך את הגוים. הלשון: כי יכרית ה', משמע שהכרתת הגוים באר"י, מתייחס לגמרי להקב"ה.

וצ"ב, דאף שכל מה שהאדם עושה, זה בסיוע הקב"ה. מכל מקום דברים שעושים בבחירה, מתייחסים לעושים [ההורג אדם אינו יכול להיפטר בטענה שזה מתייחס אל השמים, והוא לא עשה כלום].

וצ"ל, כיון שכיבוש ארץ ישראל היה לגמרי שלא בדרך הטבע. אמרו, עלינו לשבח - ונפלה חומת יריחו. השלכת אבני אלגביש משמים. הצרעה שהזיקתם. לכן לא מייחסים כלום מהכיבוש לבשר ודם, אלא לה' לבדו.

שלטוני האומות בארץ ישראל

פר' ברכה לג, יז אפסי ארץ. פרש"י, ל"א מלכים אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזה באר"י שחשובה לכולם. והנה בגמ' (ברכות לב.) איתא, משה אמר להקב"ה כשביקש ללכותם לאחר חטא העגל, שאם יכלם, יאמרו הגוים: למלך אחד יכול לעמוד, אבל לל"א מלכים אינו יכול לעמוד. ומשמע שהיו בהם אנשים רבים, ולא היו פלטרין בלא אנשי מלחמה. ודוחק לומר, שכל החיילים באו ממדינותיהם בכדי להלחם שלא יכבשו את הפלטרין. וכן מזה שמנו בספר יהושע (פרק י"ב) את כל ל"א מלכים במקומות מלכותם, משמע שהיו באר"י ל"א אומות.

ועל קושית רש"י, איך אפשר שהיו כל כך הרבה מלכים, י"ל, שהם היו מלכים על מקומות קטנים, וראש-העיר היה נקרא במקומו מלך. (ועיין רש"י יהושע ז, כא. וברמב"ן מסעי לה, יד).

איתא בספרי (לא נמצא הכל בספרי כאן, אלא רק החלק דלהלן, אבל ההמשך שהמלכים שלטו מסוף העולם ועד סופו, נמצא בילקוט שמעוני רמז תתקנ"ט) והרי דברים קל וחומר, ומה אדוני בזק, שאינו כדאי לימנות על מלכי כנען, היו ע' מלכים בהונות ידיהם ורגליהם מקוצצים מלקטים תחת שולחנו ... וכי כמה ארצות כבש יהושע, אלא כל המלכים שכבש היו שולטים מסוף העולם ועד סופו, עיי"ש.

ולפ"ז מה שכבש יהושע את כל העולם, זה משום שאותם מלכים שכבשם, הם שלטו על כל העולם. (וכמו אלכסנדר מוקדון שמלך על כל העולם, תוס' מגילה יא. ד"ה שלשה).

כניסה לארץ ישראל מתייחסת יותר למעשה-ה'

פר' בא יג, ה והיה כי יביאך ה'. הנה כל מעשי-האדם הם בסיוע ה', ולמה הודגש כאן: כי יביאך, ולא כתוב: כי תבוא?

הערות והשלמות לגליונות הקודמים

כאשר בס"ד התקבל הגליון בחיבה בהרבה מקומות בארץ ישראל ובחו"ל וזכינו לקבל הערות והארות מרבות הקוראים, ובל"ג נשתדל להביא מידי פעם [בל"ג בכל גליון עשירי] ממכתבי השולחים, ומאהבת הצניעות ומעוד כמה טעמים, אנו נכתוב את שם המעירים רק בר"ת ועמם הסליחה..

גליון 150 בענין מה שהובא שהחזון איש לא רצה להגיע לאסיפה למען קרן השביעית

נשלח מתלמיד ותיק א: בתקופה הראשונה של קופת העיר שרבו שליט"א התמסר אליה מאוד ועשה מעשים רבים עבורם כדי שיוכלו לגיס כספים וכו', הבעתי את פליאת רבים וטובים על כך שחורג מדרכו ודרך גדולי ישראל בדורות עברו.

א"ל מרן שליט"א: נכון החזון איש לא נהג כך, וגם הרב שך לא הלך בשביל כסף, אבל היום זה אחרת.

וביאר: הנה בשנת תש"ח מנה הישוב בארץ ישראל בסך חצי מליון יהודים וכשהציונים הקימו את המדינה הם לא הצליחו לכלכל את כולם, עם כל המדינה שלהם הם הוצרכו להנהיג כאן הנהגת צנע במשך כמה שנים, והיום בלעה"ר הציבור החרדי לבד מונה יותר מחצי מליון כ"י, ומניין יהיה לחם לכולם, והיום לחם בבית זה לא רק אוכל זה אידשקייט! כשאין לחם בבית כשאין מה שצריך בבית, הילדים עלולים לעזוב את הבית ולחפש לעצמם אוכל ושאר צרכים ברחוב רח"ל, לכן חובת השעה לעשות הכל! כדי שבכל בית יהודי, יהיה פרנסה מסודרת וכל הצרכים שצריכים.

עוד אודות הגר"מ סולוביצקי

כידוע היה הילד המפורסם שהציונים אמרו שהוא נחטף (י"ש) אצל הגרמ"ס ושהה בביתו, ובאותה תקופה ביקר הגרמ"ס אצל רבנו ודיבר עמו בכמה פרטים בענייני הלכה כשילד זר [שהוא לא בן] נמצא בבית, ובסיום השיחה שאל הגרמ"ס את רבנו האם רוצה לדעת מיהו הילד? ורבנו שהבין על מי מדובר, ביקש ממנו שלא יאמר לו.

גליון 155 - אודות הגר"א טורצין זצ"ל

סיפר הגר"ק שליט"א שפ"א הציעו לו שידוך של אחד מנכדי הגאון ר' חיים אהרן, ושאל את רבנו אודות זה, ואמר לו רבנו 'הבית של ר' חיים אהרן שופע מידות טובות'.

שם אודות הגאון ר' נפתלי נבנצל זצ"ל

כששמע רבנו על פטירתו של הגר"נ רצה להספידו בהלויה, ואמר שכן ראוי לעשות, אבל מכיון שבהלוויות שאר רמ"ם דפונביץ לא יצא לו מחמת חולשתו להספידם בהלויה רק אח"כ, ג"כ לא ישנה ויספיד רק אח"כ והספידו בגמר השלושים.

שם נכתב: לא יתכן סיעתא דשמיא בפרנסה מעבודה עם אינטרנט פרוץ

בעצרת ענק לרבבות נשות ובנות ישראל שהתקיימה לקראת הימים הנוראים בכל ריכוזי היהדות התורתית ברחבי הארץ, בה הובאו דברי גדולי ישראל שליט"א והושמעו דברי רבנים ומחנכים בדרכי השמירה על בתנינו ונפש ילדינו מפני הסכנה הטכנולוגית ובהתמקדות בעניין חסימת האינטרנט במקומות העבודה.

הובאו דברי מרן ראש הישיבה הגר"א שליט"א, כי: 'האיסור להשתמש באינטרנט פרוץ הוא גם לצורך פרנסה'. כן צוין, כי במקרים שלא היה פיתרון במקום העבודה הורה מרן ראש הישיבה שליט"א, לעזוב את העבודה. אחד האברכים סיפר במצגת, כי בעקבות הוראה זו גם אשתו הודיעה על עזיבתה ומיד נתרצו ראשי החברה לחרוג עבורה מהכללים ולאפשר לה להתקין את החסימה המורכבת.

ובטעות נמחק ההמשך: מסר מיוחד ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, הובא שם, כי 'לא יתכן סיעתא דשמיא בפרנסה מעבודה עם אינטרנט פרוץ. הנשמרים יזכו לסיעתא דשמיא בפרנסתם, ועל ידי זהירות מיושב מאחריר יזכו ליושב ד" ולמוצאי שביעית בן דוד בא'.

גליון 156 פר' קרח - אודות הגר"מ

הגר"מ"ל סיפר כי בתחילת תקופתו בישיבה עם רבנו שליט"א לא נתנו לבחורים לגשת להתפלל לפני העמוד כיון שתפילתם הייתה בהבלעה מילים ומורצה. והיו ניהים - ראשי הישיבה ניגשים לעמוד לסרוגין כך עשו במשך זמן רב, עד שהרגישו שאין להם יותר כח. והגר"מ"ל אמר: 'מתגעגע אני לתקופה זו, שכן היה בכך חינוך מוחשי לתלמידים כיצד תפילה צריך להיראות. (מפי הגר"ד ה' שליט"א)

גליון 159 עונש לזמן מסוים

במה שהובא שם שאמרו לרבנו שאולי יש הנהגה שה' מעניש מפני סיבה, אבל רק לזמן מסוים, אף שעדיין לא תוקן אותה סיבה, ע"כ.

הערה מהרה"ג רמ"ס שליט"א: באמת יש הנהגה כזו שהקב"ה מרחם למרות שלא עשו תשובה בינתיים, כמבואר בתומר דבורה על 'לא החזיק לעד אפו' (פרק ראשון) וז"ל: 'זו מדה אחרת, שאפילו האדם מחזיק בחטא, אין הקב"ה מחזיק אף. ואם יחזיק לא לעד, אלא יבטל כעסו אפילו שלא ישוב האדם. כמו שמצינו בימי יריבעם בן יואש שהחזיק הקב"ה גבול ישראל, והם היו עובדים עגלים, ורחם עליהם ולא שב. אן כן למה ריחם? שבביל מדה זו שלא החזיק לעד אפו, אדרבא מחליש אפו, עם היות שעדיין החטא קיים, אינו מעניש אלא מצפה ומרחם אולי ישובו.

והיינו 'לא נלצח יריב ולא לעולם יטור' (תהלים קג, ט), אלא הקב"ה מתנהג ברכות ונקשות, הכל לטובת ישראל.

ומסיים הרמ"ק: 'זו מדה ראויה לאדם להתנהג בה עם חבריו, אפילו שהוא רשאי להוכיח ביסורים את חבריו או את בניו והם מתיסרים. לא מפני זה ירבה נוכחתו ולא יחזיק כעסו אפילו שכעס, אלא יבטלנו ולא יחזיק לעד אפו, גם אם הוא אף המותר לאדם וכו' אולי יועיל בדרך זה. והיינו ממש מדה זו: 'לא החזיק לעד אפו, עכ"ל.

במגיה (בשם הגהות אמרי א"ש) כתב על 'זו מדה אחרת: משום דכתיב בקרא (ויקרא כו, יח): 'ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי וגו'. ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי ויספתי וגו'. (ויקרא כו, כא): 'ואם באלה לא תיסרו לו וגו', (ויקרא כו, כג-כד): והלכתי אפ אני עמכם בקרי'. אלא שיש מדה אחרת

גם כן. והכל כפי רצונו ית' ולכן כתב 'זו מדה אחרת' דוק, ע"כ הג"ה. [וכע"ז העיר לנו הרה"ג רא"ק שליט"א]

גליון 160 אודות מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל

עוד הרבה שנים

בליל ש"ק כי תבא תשע"א אמר רבינו שליט"א כי אנחנו צריכים את מרן הגר"ש"א שליט"א (זצ"ל) לעוד הרבה שנים. צריכים אנו לנס בזכות התפילות. בתקופה האחרונה קודם הסתלקותו של מרן זצ"ל אמר רבינו שליט"א ברגש גדול: הרי זה נס שהכליות של רבינו הגר"ש"א שליט"א (זצ"ל) החלו לתפקד. מנהל הביה"ח אמר כזה נס לא קרה כמעט מעולם שיחזרו לעבוד באותו לילה, כל הכוללים התפללו בזכות זה נעשה הנס. (רג"ה שליט"א)

לא שייך לחקות

שמעתי מאחד ששאל את הגר"א שליט"א שטינימן האם שייך בדורינו לחקות את רבינו מרן זצוק"ל? ענה לו לא שייך זה ממש מלאך אלוקים. שאל אותו אם כן מה הענין להספיד ולדבר כל כך על גדלותו? אמר לו: הלאו שנוכח להגיע לחלק אחד קטן ממנו, כן נזכה אנחנו ע"כ לשאוף לזה ויהיה זה בבחינת יעקב אבינו לא מות. (רח"א שליט"א)

בכל מקום שהוא

כל ספק בכל דבר כשהוא היה איתנו [מרן הגר"ש"א] היה את מי לשאול, וכפי שאמר עליו מו"ר ראש הישיבה הגר"א שליט"א: איזהו תלמיד חכם כל ששואלים אותו בכל מקום והוא יודע אף בזרעים טהרות קדשים יו"ד חו"מ וכו' בכל מקום. (רח"א שליט"א)

קיום דברי הרמב"ם

ישנם רבים שנדמה להם שהיצר הרע כביכול שכח מהרב אלישיב, יהודי שלא הסיח דעת מהתורה כמעט מאה שנה.

וכפי שהזכיר פעם מו"ר ראש הישיבה שליט"א כשהביא את דברי הרמב"ם פ"ג מת"ת הי"ג שהדרך לגדול בתורה הוא על ידי שלא לאבד אפילו לילה אחד מלילותיו והוסיף הגר"א זצ"ל ואמר כדוגמת הרב אלישיב הרב אלישיב קיים בנפשו דברי הרמב"ם על חובת תלמוד תורה בין זקן בין חולה וכו' לא היו תירוצים לא היו חילוקים של בריא או חולה וכל כיוצא בזה. (רח"א שליט"א)

שיעורי הגר"ש

שח בנו הגר"מ שליט"א: כאמור השיעורים בתפארת בחורים מיסודם היו עבור בעלי בתים ואבא זצ"ל נאלץ להשתדל להפשיט את הדברים ככל שיקל, אכן לימים כבר היה זה שיעור לראשי ישיבות כאשר החלו להגיע לשיעור ככה וככה מתלמידיו תלמידי חכמים ויודעי ספר ורמת השיעור עלתה ועלתה. וכפי שאמר פעם מרן הגר"א שליט"א שטינימן שליט"א כי אבא נהיה ראש ישיבה בגיל שבעים באשר שיעוריו נהפכו לאבן שואבת עבור בני התורה ומשיעורים אלו אף הודפסו ספרים שלימים.

שקידה למעלה מן הטבע

שח נכדו הגר"ד שליט"א: והנה אם באים אנו להתבונן במידת שקדנותו, אמר לי כמה פעמים מורנו הגר"א שליט"א שטינימן שליט"א: שמדת שקדנותו של מרן זצ"ל היה למעלה מדרך הטבע בהתגברות נפלאה, והוסיף שגם הנהגת הקב"ה עמו היא שלא כדרך הטבע. והרבה פעמים כשהיה אחי ר' יו"ט ליפא שליט"א חוזר מהסבא זצ"ל היה רבינו מרן הגר"א שליט"א מתעניין איך ובאיזו צורה לומד, והיה מוריד דמעות איך שאפשר להגיע לדרגת שקידה כזו.

פחד בפניו

מעשה היה בא' מהנושאים שעמדו על הפרק שאמר מרן רה"י הגר"א שליט"א שטינימן שליט"א שחפץ לעלות לירושלים לדבר עם רבינו בענין זה ואכן עלה לירושלים ונועד עם רבינו, אלא שמשום מה לא הזכיר מילים בענין שבעבורו הגיע לאחר שיצא את בית רבינו שאל אותו א' ממקורביו למה הראש ישיבה לא הזכיר לפני מרן רבינו זצ"ל את הענין שלשמו הגיע?

השיבו רבינו כי כאשר נכנס אל רבינו אחזו מורא וכבוד ולא העז לדבר לפניו מענין זה, שאל אותו המקורב והלא הראש ישיבה ראה איך שאני דברתי עמו והשיב לי בכזו חביבות וכו' ענה לו הגר"א שליט"א בנחרצות אתה לא מכיר אותו אז ליבר גס בו ומעז אתה לפתוח את הפה לפניו, אני מכיר אותו ולכן אני חושש לדבר לפניו

מכתב רבנו להתפלל לרפואתו

בס"ד י"א אדר תשע"ב לפ"ק.

כתב הרמב"ם בהקדמה למנין המצות הקצר וצו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתנו כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה ומי גוי גדול אשר לו א' קרובים אליו כה"ה בכל קראנו אליו.

ה"ה שהראנו גם עתה שנתקבלו תפילות בית ישראל על חיי מרן רבינו שליט"א ולא בזה תפלתם אך כיון שעדיין שרוי במצב קשה יש להוסיף ולהתחנן לפני הקב"ה שיחיש רפואתו השלימה

ובמ"ב ס"י קיט סק"ב הביא מליקוטי מהר"ל כשחלה מהר"ל גזרו הציבור תענית ואמרו סליחות וכו' אפילו באמצע הברכה י"ל שאני מהר"ל דרבים צריכים לתורות וכרבים דמי. על כן בימי הפורים הבעל"ט וכן ביום התענית נוסיף חיוק בתורה ובתפלה לזכות רפואתו בקרוב בתושחי"ו ונזכה לראות במהרה בישועת הכלל והפרט

א"ל שטינימן.

עליית רבנו לארץ ישראל חלק ב'

אודות עלייתו של רבנו שליט"א לארץ ישראל כבר כתבנו בגליון פר' מסעי תשע"ה וכעת נביא עוד ענינים על מגוריו בכפר סבא, [אודות הישיבה בכפר סבא כבר נכתב וכאן נעסוק בעיקר בהשפעתו על בני העיר]

חיידר בכפר סבא

שח רבנו: כשגרנו בכפר סבא עיקר הקושי היה במוסדות לימוד, והיה צד לפתוח חיידר לשלש ילדים הבן שלי, ושני הבנים של ר' משה שינפלד שהיה גר שם.

ואמר רבנו שהיו שם אנשים צדיקים מיוצאי ליטא, ועסקו בנטיעת פרדסים, ושלחו את ילדיהם להתחנך במזרחי לבסוף כמובן ראו מה שיצאו מהם, התחרטו כ"כ שלא שלחו ילדי לחינוך חרדי, אבל כבר היה מאוחר מדאי. והיה א' שהגיע מליטא ואח"כ בנו נהפך להיות חילוני והיה שר אצל הציונים והאבא בכה לי עדיף שהייתי נשאר בליטא וכך ילדי היו שומרי תו"מ ונהרגים על קידוש ה' מאשר מצבם כעת.

למד עם בחורים

סיפר הגר"ש בן רבנו שליט"א: זכורני, בצעירותי ממש, ילד כבן 5 היינו גרים בכפר סבא ושם לא היה ת"ת מתאים לגיל הזה (ואחי משה שהיה קצת יותר גדול הלך לקצה העיר ללמוד) אאמ"ר הרי היה הולך לו ערב ללמוד בלומז'א בפתח תקוה, אז היה מבקש מבחור שיבוא ללמד אותי קצת א' ב' ואח"כ משניות. כל שבוע היה בחור אחר. הבחור היה מגיע בבוקר וחוזר בערב.

ומה היה השכר שאפשר לשלם להם? הרי מי ישתכנע לבוא בחינם? כיון שרוב רובם של הבחורים, אז, היו ניצולי שואה ועניים חסרי כל ויתומים, הוא אמר שבשכר זה יתן להם קצת פירות מהפרדס... בשביל זה הסכימו לבוא.

ואמר רבנו נפתח שם חיידר בשיכון התימנים ושלחתי לשם את בני ר' משה, אבל אחרי שנה יצאנו משם ועברנו לבני ברק.

עצתו אמונה

אחד מהתושבים היקרים בכפר סבא היה הרב טוביה עירוני ז"ל, שקבע ללמוד עם רבנו תקופה [והקשר התחיל בזכות ר"מ שינין ז"ל שקירב אותו לרבנו] והיה שואל את רבנו כל צעד וצעד עוד בשנים ההם, ונביא כאן ממה שסיפר הנ"ל.

הוא לימד בבית"ס בירנבוים, ואחר שבע שנים החליט בעצת רבנו, לעבור לבית הספר של חינוך העצמאי בהרצליה [ואחרי כמה שנים נסגר המוסד בירנבוים הנ"ל].

מחמת שהוא התפטר מיוזמתו לא היה זכאי אז לפיצויים, וידידו אמר לו עצה שירמה במשהו וכך יקבל את הפיצויים, ורבנו הורה לו שבשום אופן לא יעשה זאת כיון שאינו זכאי לזה שלא יעשה את זה. ור' טוביה אכן שמע וקיבל למרות שכאב לו ההפסד הכספי.

לאחר 33 שנה שעבד בבית הספר בהרצליה ויצא לפנסיה, והיו חסרים לו כמה שנות הוראה ואז הסתפקו האם לצרף את השנים שעבד במוסד הקודם, ואחר שהתברר שלא קיבלו פיצויים על הפסקת העבודה, צירפו את אותם שנים לפנסיה מלאה, וכך ראה שכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל.

וכשהיה לו שאלה על חינוך הבנות האם לשלוח לבית"ס בכפר סבא או לחינוך העצמאי בהרצליה, ורבנו הורה לו לשלוח להרצליה, ולמרות שהיה בזה קושי גדול לטלטל בנות צעירות והוצאות מרובות של הנסיעה, לא הררה וכך עשה, וב"ה זכה לראות נחת מיוצאי חלציו.

ורבנו בימי השבעה התבטא עליו 'שהוא היה מהיחידים סגולה בכפר סבא ואיש צנוע'. (מפי חתנו הרה"ג ר"מ בן מנחם שליט"א).

עצי תות

סיפר רבנו שבחצר ביתו בכפר סבא גדל עץ תות שהיה משיר בכל לילה הרבה תותים, וסמוך לבית רבנו היה בית ספר שתלמידיו קבלו חינוך פשרני ולא נזהרו בהלכות, והתלמידים בדרכם לבית הספר היו נכנסים לתוך חצר רבנו בלי רשות ולוקטים לכליהם ע"מ לאכול בבית ספר ממה שנפל ממנו.

והיה נידון גדול האם הם מחויבים במעשרות או לא ואכ"מ.

ר' משה שינפלד

סיפר רבנו: הייתי שכן בכפר סבא של ר' משה שינפלד, שגר קרוב אלינו התפללנו בר"ה ויו"כ יחד. וכשראיתי את התפילות שלו בר"ה ויו"כ שהיה מוריד דמעות כמים, הבנתי מהיכן יוכל היה לכתוב מאמרים יקרים, וגם אח"כ היינו שכנים בבני ברק. [וידוע שבכל ליל שבת אחרי התפילה בדברי שיר היה הולך עם רבנו ומתייעץ הרבה עם רבינו בכתובת מאמריו, ובעת יציאת נשמתו קראו לרבנו שליט"א שיבוא להיות שם, והגיע לשם].

עמי הארצות

שח רבנו: שבכפר סבא הי' יהודי, שהי' עמל כל השבוע לפרנסתו, ובשבת הי' לו זמן פנוי והי' בונה כל שבת רח"ל את ביתו, וכך לאט לאט מידי שבת בשבת הוסיף בבנינו, עד שהושלם [וכל זה הי' לרוב בורותו ביהדות, כמו שהיו הרבה עמי הארץ שעלו מן הגולה ולא ידעו דינים המפורשים בתורה] לימים זכה לחזור בתשובה, והתעוררה שאלה גדולה אם מותר לו להשתמש בבית, היות ונבנה "כולו" בשבת, "מעשה שבת" ממש.

עוד סיפר על עמי הארצות שהיו שם, שהי' אחד שבא לבית"כ, והדליק הפריימוס בשבת.

עוד סיפר רבנו על צדיק א' בכ"ס שהיה לו חתן חילוני שהי' זורע כלאים והוא היה גוער בו אך הנ"ל לא התייחס אליו.

מוסד לילדים בכפר סבא

היה בכפר סבא מוסד לילדים פליטים, שם כיהן המחנך הגדול הרב צבי בנימין ב"ר פינחס וולף ז"ל והיה אחראי על הילדים פליטי שואה שם, והיה מתייעץ הרבה עם רבינו שליט"א על חינוכם, שמוסד זה היה קיים בזמן שרבנו היה גר שם.

וכשבקר אצלו יבולחט"א רבינו בתקופת חליו, סיפר לרבינו שפעם אירע כמה גניבות בין הילדים, ולא ידע האיקר למצוא הגנבים ומה לעשות שלא יגנבו. ונתן לו רבינו שתי עצות, א) שיהי' אוכל מצוי להם במשך כל היום, ולא ירגישו עצמם רעבים, כי בתור פליטי שואה הם חוששים מנין יהי' להם אוכל, וזה מביאם לגנוב. ב) שיעיר את מי שחשוד אצלו לגניבה באמצע השינה, וישאל אותו היכן נמצא הכסף שלקח. וכך הוה שהעיר באמצע השינה והצביעו לו על מקום הגניבה.

ר' משה דינין שו"ב בכפר סבא

אחד מהיהודים היקרים בכפר סבא היה הרה"ג ר' משה דינין זצ"ל שהיה מעיר מינסק [גיסו של הגר"ר גרוזבסקי זצ"ל, וראה מש"כ אודותיו בגליון פר' יתרו תשע"ד]

הוא היה שוחט בעיר, והיה מדקדק מאוד ופ"א הגיעה הרבנית אשת הגר"ד הלוי [כלת מרן הגר"ז] לשחוט אצלו עופות, והיא לבשה פאה, והוא לא ידע אם זה פאה או שער, והסתפק כיצד יברך שם, והרבנית תמר ע"ה היתה שם ואמרה לו: שאל תדאג זה אשה כשרה, אתה יכול לברך. [כך סיפר בנה הגאון רבי אברהם יהושע הלוי שליט"א ראש ישיבת בריסק בימי האבל על אמו ע"ה].

לר' משה כאב לו מצב הילדים בכפר סבא, והיה אוסף אותם ומלמד אותם גמרא אח"כ ונותן להם חתיכת עוגה, ומקרבם לתורה. סיפר הגאון רדצ"א שליט"א, שבילדותו הי' גר בכפר סבא, והי' שם שוחט צדיק רמ"ד הנ"ל שהי' שואל את רבינו כל השאלות שהי' לו בעניני טריפה וכו', ואמר אותו שוחט שהכיר לפני המלחמה הרבה רבנים, אך לא ראה תלמיד חכם בקי כ"כ בהל' טריפות כרבינו.

וסיפר רבנו בשמו שבמינסק היה ראש המורי הוראות הגאון ר' שמשון גרוזבסקי זצ"ל [אביו של הגאון ר' ראובן זצ"ל] ורבה של מינסק היה הגאון רבי אליעזר רבינוביץ זצ"ל [חתנו של המינסקר גדול]. וכשבאה שאלה קשה לר' שמשון הי' בא לפני ר' אליעזר שיפסוק, אמר לו רבי אליעזר הרי אתה יודע בעצמך לפסוק ולמה באת אלי? השיב לו רבי שמשון, הרי אני מקבל רק ארבעים רובל ואתה מקבל ששים רובל, א"כ למה שאצטרך לקחת את האחריות עלי... [דבר זה סיפר ר' משה דינין ז"ל נכדו של בעל המעשה].

גן ילדים

כשראה רבנו שיש צורך בגן לילדי העיר באוירה חרדית, לקח חדר אחד מביתו [מתוך שלש חדרים], ונתן לגן, והביאו גננת ניצולת שואה שתלמד את הילדים. וסיפרה אותה גננת תח"י, שהיא היתה פליטה בשואה ואת אחד מהוריה היא זכרה מתי התארך שנהרג, והיא החליטה שביום ההוא שזוכרת, היא תצום לכבוד היארצייט, והיא סבלה ממיגרנה, ולכן הצום היה מאוד קשה לו, וכשהגיעה לגן וראו עליה שהיא צמה ויש לה מיגרנה וצער גדול.

ונכנסו לרבנו וקרא לשני אברכים ועשה התרת נדרים ואמר לה את לא צריכה לצום העיקר זה לעשות מעשים טובים ולתת צדקה. עוד סיפרה שהיה ילדים בגן שם שבקושי היו דתיים והרבנית אמרה שכדאי ללמד אותם שאם יהיו בעת צרה ויצעקו שמע ישראל כבר בשביל זה שוה ללמד אותם בגן.

לא לקחת

סיפר הרה"ג ר' ישי מנדל שליט"א: שהיה תקופה שלפני פסח חילקו הח"ק כסף לאברכים ולתושבים, והיחיד שלא לקח היה רבנו שליט"א והלך ר' ישי לשאול אותו למה לא לוקח, ואמר 'אני יש לי ואי לא צריך לקחת'.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 128 • מסעי תשע"ו

ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ (לה, לג)

הספרי כותב, כי מפסוק זה לומדים אזהרה לאיסור חנופה.
פעם הוצרך רבינו להעיד בבית משפט לצורך ענין מסוים, והתלווה אליו רבינו הגאון רבי ראובן קרלינשטין זצ"ל. בצאת רבינו מבית המשפט, פנה בעל הדין שיצא חייב אל השופט, ולחש באזנו שרבינו התבטא עליו ש'אין לו חלק באלקי ישראל'.
השופט ביקש לקרוא שוב לרבינו, שכבר עמד בפתח, ושאל: "האם זה נכון שכך אתם אומרים עלי?"
רבינו הגיב בהתחמקות ואמר: "לא זכור לי שאמרתי כך..."
רבי ראובן קרלינשטין התפלא מאוד ושאל את רבינו מדוע השתמש בתשובה מתחמקת כזאת ולא הכחיש את ההתבטאות מכל וכל. נענה רבינו: "הסיבה שלא הכחשתי לגמרי היא, מפני שחששתי שזה יראה כחנופה – כאילו אני דואג לשמור על כבודו על השופט. לכן עניתי במינימום הנצרך, רק כדי להתחמק ממנו". (הליכות שני)

דיני תשעת הימים

ממרון פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

דיני כיבוס ולבישת בגדים מכובסים

מגבת מכובסת לרחיצה בע"ש

שאלה: המתרחץ לכבוד שבת האם יכול לקחת מגבת מכובסת כיון שהרחיצה לכבוד שבת?
תשובה: עדיין אי"ז נחשב כשבת וע"כ אין לקחת לזה מגבת מכובסת.

שיעור זמן לבישת הבגד שיהיה משומש

שאלה: מהו שיעור הזמן שצריך ללבוש בגד כדי שיהיה נחשב משומש?
תשובה: השיעור הוא זמן מה, אמנם בשבוע שחל בו משמע שצריך לבישת חצי יום.

לבקש מבן ספרד שישתמש בבגד בשבילו

שאלה: האם מותר לבן אשכנז לבקש מבן ספרד שילבש בגד בשבילו כדי שיהיה משומש?
תשובה: קודם שבו שחל בו מותר.

לבישת בגדי שבת בע"ש

שאלה: ממתי אפשר ללבוש את הבגדי שבת בערב שבת?
תשובה: לכתחילה יש ללבוש סמוך לשבת, ומסתבר שמזמן מנחה קטנה נחשב סמוך.

לבישת טלית של שבת בשבת

שאלה: בשבת חזון האם צריך ללבוש את הטלית של יום חול?
תשובה: יכול ללבוש את הטלית של שבת.

לבישת בגדים נוספים בשבת

שאלה: האם בשבת מותר להחליף כמה בגדים, בכדי שיהיה לו לאחר השבת בגדים משומשים?
תשובה: אין ללבוש בגדים מכובסים שאין לו צורך בהם לשבת, דכל ההיתר ללבוש בשבת בגדים מכובסים, הוא רק לצורך שבת, וכיון שאין רגיל להחליף בכל שבת אין לו לעשות כן, אמנם בשבת בבוקר יכול להחליף לבגדים אחרים.

לבישת בגדי שינה מכובסים בשבת

שאלה: בשבת כשהולך לישון האם יכול ללבוש בגדי שינה מכובסים?
תשובה: בגדי שינה דינם כסדינים שאין להחליפם למכובסים אפי' בשבת.

החלפת בגדי שבת לחול במוצ"ש

שאלה: האם צריך להזדרז במוצאי שבת להוריד את הבגדי שבת?
תשובה: יש להזדרז להוריד את בגדי השבת מיד לאחר הבדלה, ואם זה טירחא גדולה יכול לאחר.

לבישת בגדים מכובסים בט' הימים

שאלה: אם אין לו בגדים בתשעת הימים וצריך לזה מאוד מה יעשה?
תשובה: כשאין לו ברירה יזרוק הבגדים על הארץ וידרוך עליהם עד שיהיה ניכר שאינם נקיים ואח"כ ילבשם.

בגדים הסמוכים לגוף

שאלה: בגדים הסמוכים לגוף האם אפשר להקל ללובשם כשהם מכובסים?
תשובה: אסור כשאר בגדים, ובשעת הדחק יזרק על הארץ וילכלך שלא יהיה ניכר כיבוסו.

גדר קטן שמותר לכבס בגדיו

שאלה: מהו הגדר של קטן שמותר לכבס בגדיו בט' הימים?
תשובה: בגדי קטנים עד גיל חמש מותר לכבס, ואחרי גיל זה מותר לכבס עד שבוע שחל בו ט"ב, ורק אם יש צורך מיוחד.

ילדים קטנים בלבישת בגדים מכובסים

שאלה: ממתי יש לחנך את הילדים שלא ללבוש בגדים מכובסים בתשעת הימים?
תשובה: ממתי שידוע להתאבל על ירושלים יש לחנכו גם בענין בגדים.

לתלות ליבוש בגדי קטנים

שאלה: בגדי קטנים שהותר לכבסם בט' הימים, האם מותר לתלותם על החבל לייבוש?
תשובה: כיון שניכר שהם בגדי קטנים שמותר לכבס אין חשש משום מראית העין ומותר לתלותם, אמנם בבגדים שלא ניכר שהם של קטנים יש לזהר שלא לתלותם בחוץ משום מראית העין.

ניקוי כתם בט' הימים

שאלה: בגד שיש בו כתמים האם מותר לנקות רק את הכתמים?
תשובה: אם יש כמה כתמים לא ינקה דזהו תחילת כיבוס, אבל ניקוי כתם אחד אי"ז בגדר כיבוס.

ניקוי בגד בלי מים

שאלה: האם מותר לנקות בגד מלכלוך שלא ע"י מים?
תשובה: מותר, דכל הדין שלא לכבס הוא דוקא עם מים.

ניקוי בגד במים שלא יתקלקל הבגד

שאלה: האם מותר לנקות בגד במים בכה"ג שאם לא ינקוהו במים יתקלקל הבגד?
תשובה: מותר רק מה שצריך בשביל שלא יתקלקל.

ניקוי בגד במטלית לחה

שאלה: האם אפשר לשפשף לכלוך בבגד ע"י מטלית לחה?
תשובה: מותר באופן שהבגד לא יתרטב בטופח ע"מ להטפוח.

כיבוס בגד כשאין לו בגד אחר

שאלה: מי שהבגד שלו התלכלך באופן שאסור להתפלל בו, ואין לו בגד אחר האם יכול לכבסו?
תשובה: מותר קודם שבוע שחל בו, דזה הוי כאין לו בגד אחר שמותר, וכן אם יש לו בגד אחד שאין יכול לצאת עמו לרחוב מותר לכבסו, ושיעור הלכלוך תלוי כל א' לפי הרגשתו.

שימוש במגבות מטבח מכובסות

שאלה: האם מותר להשתמש במגבות מטבח מכובסות בתשעת הימים?
תשובה: במגבות ידים אסור כיון שהגוף נהנה מהם, אמנם במגבות כלים שהגוף לא נהנה מהם יש להקל ותלוי במנהג.

החלפת מגבות בית הכנסת

שאלה: מגבות של בית הכנסת שמתלכלכות הרבה האם מותר להחליפם?
תשובה: אם זה במצב שא"א לנגב בהם מותר להחליפם.

הברשת כובע או נעלים

שאלה: האם מותר להבריש במברשת כובע או נעלים?
תשובה: מותר, דאי"ז נקרא כיבוס.

שיטת הרצפות בט' הימים

שאלה: האם מותר לשטוף הרצפות בט' הימים?
תשובה: נהגו שלא לשטוף הרצפה, ולכבוד שבת מותר, וכן אם הריצפה מאוד מלוכלכת אפשר לרחוץ מן הדין דאין איסור לשטוף את הריצפה.

דיני רחיצה

רחיצה למזיע הרבה

שאלה: מי שמזיע הרבה עד שכל גופו מלוכלך מהזיעה האם מותר לו לשטוף את גופו?
תשובה: אם מלוכלך הרבה מהזיעה מותר לו לרחוץ את הזיעה.

רחיצה בריח רע מגופו

שאלה: מי שנודף ממנו ריח רע האם מותר לו לשטוף את עצמו בתשעת הימים?
תשובה: מותר.

העברת מים על הגוף בט' הימים

שאלה: האם מותר להרטיב את גופו מים במים שלא בדרך רחיצה?
תשובה: אפשר לקחת מגבת רטובה אפי' טופח ע"מ להטפוח (ולא שנוזל ממנה מים) או ממחטות לחות ולהעביר על גופו.

סיכת חומר למנוע ריח רע בגופו

שאלה: האם מותר להתיז על גופו חומר המונע ריח רע?
תשובה: מותר להתיז במקומות שמזיע בגופו חומר למנוע ריח רע, ואפשר לעשות כן גם קודם שמזיע.

רחיצת רגלים עם סבון למנוע פצעים

שאלה: מי שיש לו פצעים ברגלו וכדו' האם מותר לו לרחצם עם סבון?
תשובה: כיון שעושה כן כדי למנוע פצעים וגירויים מותר לרחוץ את רגליו עם סבון לפי הצורך.

שטיפת פצעי בגרות בסבון

שאלה: מי שיש לו פצעי בגרות האם מותר לו לרחוץ פניו בסבון?
תשובה: אין להתיר כיון שהרחיצה היא לנוי, ואם הרחיצה לצורך ריפוי הפצעים מותר.

רחיצת ראשו משום כינים

שאלה: מי שסובל מכינים ומורח על ראשו חומר האם מותר לו לחפוף ראשו במים חמים?
תשובה: אם צריך לכך מותר דאייז רחיצה משום תענוג.

טבילת עזרא

שאלה: האם לצורך טבילת עזרא מותר לטבול בתשעת הימים?
תשובה: מי שנוהג לטבול תמיד מותר לו לטבול בצונן, אבל לתוספת טהרה בלבד אין להקל.

רחיצה במקוה קודם הטבילה

שאלה: מקואות שיש בהם תקנה שאסור לטבול בלא להתרחץ קודם הטבילה, האם מותר לו לרחוץ?
תשובה: נראה דמותר לשטוף בדוחק כמה שצריך.

רחיצת קטנים בט' הימים

שאלה: האם מותר לרחוץ ילדים קטנים בתשעת הימים?
תשובה: במקומות החמים שסובלים הרבה מהחום, מותרים ברחיצה עד שנה לפני הבר מצוה.

רחיצה ביום חמישי לכבוד שבת

שאלה: מי שרגיל לרחוץ לכבוד שבת בליל שישי את הילדים האם מותר לו לעשות כן גם בער"ש חזון?
תשובה: מותר, דזהו רחיצתו לכבוד שבת.

רחיצת ידיו ורגליו בע"ש

שאלה: בערב שבת שהותר רחיצת ידיו ורגליו, האם מותר לרחוץ את כל היד והרגל?
תשובה: ידיו עד המרפק, וברגליו עד הברך מותרים ברחיצה.

טבילה בצונן בערב שבת

שאלה: האם בער"ש מותר ללכת לטבול במקוה?
תשובה: מי שרגיל בכל ער"ש ללכת למקוה מותר לו לטבול גם בער"ש זו, ויטבול בצונן, ואם אין צונן צ"ע אם מותר בחמין.

טבילה בצונן בשבת

שאלה: האם מותר בשבת לטבול את כל גופו בצונן?
תשובה: רחיצה הוא מדברים שבצנעא שנוהגים בהם אבילות גם בשבת, וע"כ אין להתיר טבילה אפילו בצונן.

רחיצה ולבישת בגדי שבת לצורך שידוך

שאלה: בחור שנפגש לצורך שידוך האם מותר לו להתרחץ וללבוש בגדי שבת?
תשובה: מותר, דלצורך נישואין דוחה המנהג.

פגישת חתן וכלה

שאלה: חתן הנפגש עם הכלה בין האירוסין לחתונה האם מותר לו לרחוץ וללבוש בגדי שבת?
תשובה: מותר להתרחץ כשיש צורך, אבל לא ילבש בגדי שבת.

בגדי שבת לסבא בברית לנכדו

שאלה: סבא (אבי אבי הבן) שהותר לו ללבוש בגדי שבת לברית לנכדו האם צריך להזדרז להוריד את הבגדי שבת לאחר הברית?

תשובה: יש להזדרז, כי כל ההיתר ללבוש הוא משום בנו שלא יצטער.

לבישת בגדי שבת של חברו

שאלה: האם מותר לו ללבוש בגדי שבת של חברו שאצלו הם נראים כבגדי חול?
תשובה: מותר, כיון שאין ניכר שהם בגדי שבת.

דיני אכילת בשר ויין

טעימת התבשילים בע"ש חזון

שאלה: בע"ש חזון האם מותר לטעום תבשיל בשרי, בכדי לדעת אם צריך להוסיף תבלינים?
תשובה: מותר לטעום ולפלוט כמו שמותר לענין תענית.

שתיית יין הבדלה על ידי קטן

שאלה: בשתיית יין של הבדלה במוצ"ש חזון שנותנים לקטן לשתות, מאיזה גיל נחשב שהגיע לגיל חינוך שישתה את היין?

תשובה: בדרך כלל קטן שמתחיל ללמוד חומש, הוא כבר מבין את ענין ההבדלה שאפשר לתת לו.

עד איזה גיל יכול לשתות

שאלה: מבואר שקטן שיודע להתאבל על ירושלים לא ישתה מיין ההבדלה, ממתי נחשב שיודע להתאבל על ירושלים?

תשובה: ממתי שלומד גמרא עם תוספות הרי זה קטן שיודע להתאבל על ירושלים ואין לתת לו לשתות מהיין.

לאכול אוכל שמעורב בו יין

שאלה: תבשיל או עוגה שמעורב בהם יין האם מותר לאוכלו בתשעת הימים?

תשובה: אם ניכר בו טעם היין אין לאוכלו.

בשר בסיום בט' הימים

שאלה: סיום בט' הימים שמותר לאכול בו בשר אם מותר גם כשהסעודה אינה באותו יום שסיימו את המסכת?
תשובה: כל ההתר לאכול בשר הוא דוקא בסיום שבאותו יום סיימו את המסכת ממש, אבל אם עשה הסעודה למחרת שסיים אי"ז נחשב סעודת סיום.

דיני תפירה, תיקונים ועוד

תפירת בגדים ישנים בט' הימים

שאלה: האם מותר בתשעת הימים לתפור בגדים ישנים להצר או להרחיב?

תשובה: מותר, דכל האיסור נאמר רק בבגדים חדשים.

הכנת בד לתפירה

שאלה: האם מותר להכין [לגזור] בד לתפירה?

תשובה: מותר, דאי"ז בכלל תפירה.

רקימת ציור בחוטים

שאלה: האם לרקום ציור מחוטים נחשב כתפירה שאסור?

תשובה: נחשב כתפירה ואסור.

עשיית ציצית בט' הימים

שאלה: האם מותר להטיל ציצית בטלית חדשה בתשעת הימים?

תשובה: מותר, דאין זה נחשב כתפירת בגד.

ברכת הטוב והמטיב

שאלה: האם מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בתשעת הימים?

תשובה: מותר, דרק לומר שהחיינו אסור.

מתנה לבר מצוה בט' הימים

שאלה: האם מותר לתת מתנה לנער בר מצוה בתשעת הימים?

תשובה: רק בתשעה באב אסור לתת.

קנית כלים או ספרים בט' הימים

שאלה: האם צריך לקנות ספרים או כלי בית אם יכול לקנות בתשעת הימים?

תשובה: כלי בית קטנים או ספרים הנצרכים לו מותר לקנות.

לעבור דירה בט' הימים

שאלה: האם ראוי לעבור דירה בתשעת הימים?

תשובה: לא כדאי לעבור דירה בתשעת הימים גם אם צפוף לו בדירתו, דלא מסמנא מילתא, אא"כ הוא מוכרח לפנות דירתו כגון שוכר דירה שאז יכול לעבור דירה.

בין המצרים תשע"ו

גליון צ"ב, פ' מסעי
ב' אב ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

ניב

שפת ים

[ותיקון המומים]
חלק א'

שיחה שנאמרה במדרשה, בר"ח אב
ה'תשע"ה

אנו לומדים את עניין חורבן בהמ"ק כדי ללמוד את הסיבות שגרמו לחורבן, כדי להתעסק בתיקון הסיבות האלה, וכדי שנוכל מהר יותר לבניין בהמ"ק. רבי ישראל מאיר הכהן, חיבר ספר, החפץ חיים, והספר הזה מיוחד בכך שהוא ספר הלכה על הלכות שמירת הדיבור, איך לדבר. יש איסור דיבור לשון הרע, איסור רכילות, בהקדמה הוא כותב, איך הוא הגיע להתעוררות הזאת לחבר את הספר. הוא התבונן על הסבל שעמ"י סובל שעדיין לא הגיעה הגאולה השלמה, ביאת המשיח, והוא חקר את גורמי החורבן והוא ראה שזה בעוון לשון הרע.

בגמרא* כתוב שחורבן הבית השני היה בעוון שנאת חנם. אם לא מדברים לשון הרע ממילא אין שנאת חנם. כל זה בא ע"י שמדברים, אסור גם לשמוע ולהאמין ללשון הרע, אם אחד לא יאמין למה שמספרים על מישהו דברי גנות, או אפי' אם הוא לא רק שמע אלא ראה בעצמו, אז ידון לכף זכות, לא יצא מזה לשון הרע. וממילא לא תהיה שנאה.

הגמרא² מספרת את הסיפור שגרם לחורבן ירושלים, 'על קמצא ובר קמצא חורבן ירושלים' - חורבן ירושלים היה בגלל קמצא

ובר קמצא. הסיפור הזה סופר בגמ'. אם כי בכל ספרי ההסטוריה שחיברו כותבי ההסטוריה של יון ורומא ובחיבורים ופרוטוקולים של הממשלות, לא מופיע הסיפור הזה. יוסיפון, הוא ספר היסטוריה שחיבר יהודי, יוסף בן גוריון הכהן שקראו לו ביונית יוספוס פלאויס, שאחר החורבן עבר לרומא ושם היה פרופ' למחקרים בחכמת המדעים של רומא וכתב ספרים בשפה שלהם, בלועזית ויונית, ספרים בהסטוריה של עמ"י וספרי מחשבה. גם שם לא מסופר הסיפור של קמצא ובר קמצא.

אמר החזו"א - חז"ל יודעים את הסיבה הפנימית מה גרם לחורבן, על פני השטח לא רואים את זה כלל, אז הם, ההסטוריונים, רואים מה שרואים, אבל מה מסתתר מאחורי כל זה, לא ידעו.

הסיפור שהגמ' מספרת לא פורסם בתקשורת, זה היה סיפור שקרה בתוך עמ"י בתוך הסנהדרין, הסנהדרין לא היו מפרסמים בשוק מה שדיברו בחדרי חדרים. ישנה הלכה שמי שיוצא מבי"ד אסור לו לספר בחוץ מה שהדיינים אמרו¹. כשזה נוגע להלכה מפרסמים, אבל מה שדיברו כמה שעות לפני שיצא הגזר דין לא מספרים. כאן הגמרא מספרת את מה שהיה באותו דור שהיה חורבן בהמ"ק לכן כאן

בס"ד כ"ז תמוז לפ' מסעי תשע"ו

כל ישראל באהבה, כמשפחה אחת

בסוף הפרשה (פרק ל"ו, ח) וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל נִחְלָה מִמָּטוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד מִמְּשַׁפְּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶה לָאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אָבִיהֶם, ע"כ.

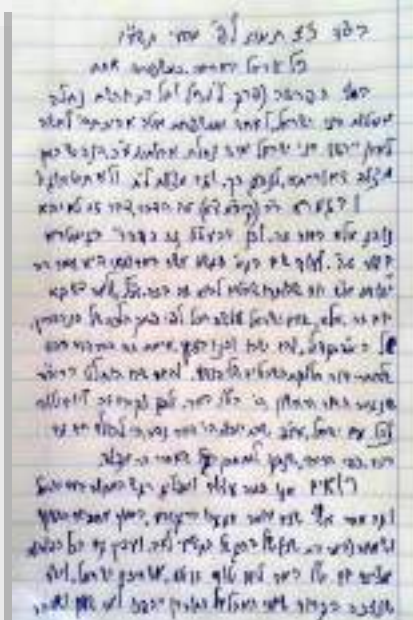
הנה יש כאן מצוה דאורייתא, לנהוג כך, וגם מצוות ל"ה וְלֹא תִסֵּב נַחֲלָה מִמָּטָה לְמָטָה אֲחֵרָה וְגו'

ובגמרא ב"ב (קכ"א ע"א) "זה הדבר", דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה, וכן בבבב"ט "זה הדבר" בגימטריא "בדור זה". ועוד שם בגמ' חמשה עשר באב מאי היא? אמר רב יהודה אמר שמואל, יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, עכ"ל.

ולמה דווקא יום זה, אלא, שעם ישראל עושה הכל לפי פסק הלכה של סנהדרין, של ביה"ד הגדול, והם ישבו ודנו בעיון, אימתי זה כבר דור חדש שלאחרי דור חלוקת השבטים של יהושע, והיום שבו הוחלט בביה"ד שנגמר הדור הראשון, ה' בט"ו באב, ולכן נקבע זה ליום טוב לכל עם ישראל, אע"פ שבת יורשת ה' הדבר נדיר, כי לכולם היו גם בנים, כפי הריבוי, שנהגו להתחתן בגיל שאחרי בר מצוה,

רואים אנו כמה עצום ומפליג רגש האחוה בעם ישראל, וגם אחרי אלף שנים ויותר חגגוהו בריקודים, בסמוך אחר יום הששון ושמחה (בימי בית שני) של החג של התשיעי לאב, ועדיין גם בכל הדורות מציינים יום ט"ו באב ליום טוב זוטא,

אשריכם ישראל, ויה"ר שנוכה בקרוב שימי האבל על החורבן ייפכו לימי ששון ושמחה.

¹ סנהדרין כ"ט, ע"א במשנה וגמ' ל"א, ע"א

² יומא ט', ע"ב
גיטין נ"ה, ע"ב

לעילוי נשמות: אבנר בן רפאל, הילדה בת זראדה, עובדיה בן גורגיה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, יעל בת משה אלפרד ביה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

מומא' - בביהמ"ק זה נחשב מום ולא מקריבים, 'לדידהו לא הוה מומא', יש הלכה שגוי מותר לו להקריב קרבן להשם בכל מקום לא רק בביהמ"ק, ושם מותר לו להקריב גם מום כזה קטן^ט, לבני נח, כשר גם מום כזה, שם נאסר רק מחוסר אבר, אם לגמרי אין עין או שהיד שבורה, אם יש אבר שלם חתוך זה פסול גם להם, אבל אם יש רק חריץ בשפתיים זה פסול לקרבן בביהמ"ק, ממילא הרומאים לא יבינו שזה מום שפוסל ויחשבו את הסירוב להקריב למרד.

ענותנותו של ר' זכריה

כל הסיפור הזה, לא היה מפורסם כמובן. בר קמצא שהלך ועשה מום לא סיפר לאף אחד, אבל כשכבר הגיע עם העגל לביהמ"ק ידעו שזה כך וידעו שהוא עשה את המום. 'סבור רבנן לקרוביה' - כשהגיע העגל הזה סברו להקריבו משום שלום מלכות, להלכה זה פסול, יש הלכה, כבר הזכרנו את זה בפעם^א אחרת, אעפ"י שבי"ד לא יכולים לעקור דבר מהתורה, אבל באופן חד פעמי, כשיש בזה צורך גדול מתירים. גם פה רצו להקריב אותו, 'אמר להם רבי זכריה בן אבקולס: יאמרו בעלי מומין קרבין למזבח' - יצא מזה מכשול גדול. הכהנים שבתוך בהמ"ק כולם רואים שיש לו מום ויקריבו אותו ויאמרו שבעל מום כשר להקריבה.

כאן נשאלת השאלה אז איך הרגו את זה שרכב על הסוס בשבת, יאמרו שמי שרוכב על סוס חייב סקילה. התשובה פשוטה, שם עשו בפרסום גדול את הסיבה למה הרגו אותו. כולם ידעו לגדור גדר שלא להיגרר אחרי היונים ולא לעזוב את עמ"י. כאן אי אפשר היה לפרסם שמקריבים אותו בגלל שהמלך שלח והוא עצמו עשה מום, הכל היה סודי. הסנהדרין ידעו אבל יש בביהמ"ק חוץ מאלפי הכהנים גם ישראלים שבאים להתפלל. אז יהיה פרסום וכולם יראו שמקריבים בעל מום, כמו שאמר החזו"א שלא מפרסמים ברבים כל הפרטים האלה כי יצא מכשול. הוא התכוון שאם יצא מזה טעות בהלכה אי אפשר לעשות את זה.

[ע"כ ח"א, אי"ה בשבוע הבא המשך, ועיקר השיחה]

התגבר על יצר השנאה, והאורח על שלא יצא מיד בכבוש יצר הכבוד והתענוג. הוא כעס לא רק על בעה"ב גם על רבנן, 'איזיל' - אלך ואדבר דברי הלשנה אל מלך רומא.

בימי הבית השני אמנם היה גם מלך יהודי, אבל הוא היה נכנע לרומאים. מימי הורדוס והלאה לרומאים היו הרבה אנשי צבא ולקחו מיסים, המלך היה רק בשביל הסדר הפנימי. הלך בר קמצא אמר לקיסר מרדו בן היהודים, הם לא מכירים כך בתור מלך. אמר המלך, מי אמר ואיך תוכיח לי? אמר, תשלח לירושלים קרבן. וישנה הלכה^א שגויים יכולים להתנדב קרבן עולה לשלוח לביהמ"ק וצריך להקריב אותו וזה כשר לקרבן, כתוב "אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הָעַר פִּיִּשְׁרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ" כל איש ואיש ששולח קרבן מקריבים^ב.

ותראה, אם יקריבו את הקרבן טוב, ואם לא יקריבו סימן שהם לא רוצים להתפלל בשבילך ושהם מורדים בך ורוצים שאלקים לא יעזור לך, אולי יש להם קשרים עם האויבים. 'שדר בדיה' - המלך שלח בידו 'עגלא תלתא' עגל משולש, שמן. כאן צריך להבין למה באמת רבנן שישבו שתקו כולם? מרהש"א אומר שהם הכירו את בעל הבית שהוא אדם תקיף וגם אם יאמרו לו אל תוציא אותו, הוא כן היה מוציא אותו, הוא לא מתחשב במה שהרבנים אומרים. אם הוא כועס על האיש הזה, אפי' במחיר כזה גדול אין טעם לומר לו. אדם שלא שומע אין מה לדבר איתו.

בספר של הרב יוסף חיים, שחיבר ספר 'בן איש חי', בספר בן יהודע אומר שאפשר לומר באופן יותר פשוט, הם ישבו במקומם ולא ראו מה שבעה"ב עושה, בד"כ כשהת"ח יושבים בסעודה הם מדברים דברי תורה, לא מסתכלים על כל דבר וכל מריבה... אבל הוא, זה שפגעו בכבודו והוציאו אותו, היה בכעס גדול, לא רק על בעה"ב אלא גם על רבנן, זה הסנהדרין אז הוא הביא לידי זה שהמלך יחשוד שמורדים בו היהודים.

בדרך כשהוא הלך עם העגל לירושלים, 'שדא ביה מומא' - עשה בו מום, איזה מום? בניב שפתיים, הוא עשה סדק בשפתיים. ויש אומרים 'בדוקין שבעין'. עשה בעינים משהו. למה בחר מום כזה, מום כזה 'לדידן הוה

הגמרא מספרת את הסיפור של קמצא ובר קמצא.

קמצין

רש"י אומר שכך היה שמם של שני היהודים, אחד שמו היה קמצא והשני בר קמצא. קמצא בלשון ארמי זה חגב, כמו שיש חרגולים שמקפצים. בתרגום אונקלוס על הפסוק שאמרו המרגלים "וְנָהִי כְעִינֵינוּ פְתָנִים"^א כתוב "פְּקָמְצִין", ממני הארבה והחרגולים שמקפצים. ויש מי ששמו בר קמצא, יש עשרות מינים של חגבים. ארבה למינו חרגול למינו, סלעם וכו'^ב, וזה היה גם שם של אדם. והטעות של מי שהתבלבל בין השמות, זה גרם לחורבן ירושלים.

מספרת הגמרא 'ההוא גברא' - היה אדם שהיה אוהב את קמצא, היה ידיד גדול שלו, 'ובעל דבביה בר קמצא' והיה שונא את בר קמצא, היתה ביניהם שנאה. האדם הזה, עשה סעודה, לפני הסעודה, שולחים הזמנות עם שליח ורשימה של אנשים שיזמין, 'אמר לו לשמעיה זיל אייתי לי קמצא' - לך תזמין את קמצא, הלך והזמין את בר קמצא - הוא התבלבל. 'אתא' - הגיע לסעודה בר קמצא.

בעה"ב נכנס לסעודה וראה את בר קמצא שכבר הגיע והתיישב, אמר לו בעה"ב, אתה הרי שונא שלי, מה אתה יושב פה? בבקשה תצא. אמר לו, הואיל וכבר באתי עזוב אותי, אשלם את המנות שאני אוכל. אמר לו בעה"ב לא. אמר האורח, יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתך^א - אתן לך כסף של שווי חצי סעודה. כנראה שהיה עשיר גדול והמנות יקרות, הבטיח לשלם חצי מהמנות, אמר לו לא! אמר לו בר קמצא אתן לך פיצוי כסף של כל הסעודה רק שאשאר כאן לשבת, כ"כ היה גדול אצלו הכבוד והתענוג עילאי לשהות במחיצת גדולי תורה, אמר לו לא. בעה"ב ראה שהוא לא זז ממקומו, 'עקטיה בדיה' - תפס לו את היד 'אוקמיה' - העמיד אותו והראה לו את הדלת.

הוא כעס מאוד, אמר, הואיל ובסעודה הזאת ישבו רבנן, התלמידי חכמים, אנשים גדולים ולא מיהו בו, ולא אמרו לו אל תוציא אותו, 'ש"מ קא ניחא ליה' - אני מוכיח מזה שהם מסכימים למה שבעה"ב עשה לי והוציא אותי. שניהם לא צדקו, בעה"ב שלא

^א רמב"ם הלי מעשה הקרבנות, פי"ג ה"ב

^ב ויקרא כב, יח

^ג חולין י"ג, ע"ב

^א במדבר יג, לג

^ב ויקרא יא, כב

^ט ע"ז ה', ע"ב ותוס' ד"ה מנין

^א גאון יעקב, גליון ט' - חנוכה תשע"ה

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 10

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, ההכנה לבין הזמנים,

השנה כל אחד מסודר באיזה מסגרת, אבל בבין הזמנים אין מסגרת, ואז החומות לא חזקות מספיק, אז הבחור הוא חלק מהישוב הכללי וזה אסון, בחור צריך לשמור על אורה סטירילית על אויר נקי לא להזדהם בזוהמת הרחוב.

במאמר המוסגר, בבית צריך לדבר על זה, כי הרחוב הוא נגדנו, אנחנו לא שייכים אליו, זה הזמן שבו בחור פחות קשור לשיבה, והוא יותר קשור לבית לסביבה, צריך להדגיש ולהזכיר כי הסביבה לא שייכת אלינו.

מי לא מקנא ביהודי ששלח את מרנן רבי אהרן קוטלר ואת ר' יעקב קמינצקי זכר צדיקים לברכה לשיבת סלבודקא, כל יהדות העולם ובפרט בארצות הברית חייבת הכרת הטוב לאותו יהודי פשוט עלום שם, אי שם באיזה עיירה שכוחה בליטא, שחסך פרוטה לפרוטה ומימן את נסיעתם של ר' אהרן ור' יעקב קמינצקי לסלבודקא אלמלא הוא מי יודע איך דברים היו יכולים להתפתח, והיהודי הפשוט הזה זכה לעצמו לנצח נצחים, הוא שמר על הבחורים האלה והעמיד לעם ישראל שני ענקי רוח, שהאירו את כל העולם באור תורתם.

תשמע טוב, כשאתה הולך ברחוב מה מציעים לך לוחות המודעות תקנה כרטיס לוטו, משכנעים אותך כי אתה יכול לזכות במליון שקל, מנסים לפתות אותך כי רק בעשרים שקל אתה מסוגל להיות מליונר, והרי אתה יודע כי זה דבר שאין לו סיכוי, כי סיכוי אחד למליון לא נקרא סיכוי, ובכל זאת כמה אנשים משקיעים המון כסף וזמן כדי לקנות כרטיס, בתקווה וחלום מי יודע אולי הם יזכו בלוטו והם יהיו גבירים, תשמע טוב כאן אתה לא קונה לוטו אתה לא מהמר אתה משקיע על בטוח כל השאלה רק אם תרויח מליון דולר או מליארד, אבל כל בחור ששעה אחת למד במקום להיות ברחוב זה לא מליון, כי אני לא יודע מה זה, אבל זה עיסקת חיים, וכמובן זה יכול להיות הרבה יותר ממליארד, כי הוא יצמח תלמיד חכם בזכותך, ולפעמים אתה עצמך יתכן כי לא זכית ללמוד תורה והנה יש לך זכויות של לימוד תורה, אתה לא מבין מה אתה עושה לעצמך זה הזדמנות של החיים שלך אל תפספס.

אני מכיר אישית בחור שמבין הזמנים אחד הוא צמח לתלמיד חכם, היה מסגרת לימודית בבין הזמנים והוא למד שם בחשק, ואז זמן אלול התחיל ברגל ימך וכך הלאה והלאה עד שצמח לת"ח גדול.

בנפש החיים כתוב באריכות ובהטעמה את דברי חז"ל בזוה"ק בכמה מקומות הבוררים כלפידים בגודל יקרת לימוד התורה, וכמה שפע של טובה יורד לעולם כאשר עם ישראל עוסקים בתורה כמו שצריך, וכמה התמעטות וצימצום השפע שיש בכל העולמות כאשר עם ישראל אינו עוסק בתורה כראוי, אז בעצם ימי בין הזמנים הם ימים קשים כי יש מחסור עצום בלימוד התורה, ובאמת בדרכי בין הזמנים יש יותר אסונות בנפש, פתח ההצלה היחיד

בהתקרב עלינו הימים שנועדו למנוחה ובפרט אצל בני הישיבות העמלים כל השנה בכל כוחם על התורה ועל העבודה, זה הזמן לכל בר דעת לחטוף את ההזדמנות ולהיות ממקימי עולם התורה.

הן מודעת לכל בר דעת כי ימים אלו יכולים להיות עבור בחור ימי צמיחה ועליה, ומאידך יכולים להיות ימי ירידה ח"ו.

וכמה מורינו ורבינו הגראי"ל שליט"א הנושא על ליבו הטהור את משא עולם הישיבות דואג לעורר, כי על כל אחד מוטלת החובה לדאוג לא להרפות גם בימים אלו, ולשמור על הרצף הרוחני, כך שלא יהיה מצב שבזמן החדש הבחור יצטרך להתחיל הכל מחדש, וביד כולנו היכולת להמשיך את הימים באוירה טובה, ע"י הקמת מסגרות לימוד וישיבות בין הזמנים בכל עיר ומושב, הבחורים יש להם לב טוב והם צנועים אתה נותן להם מסגרת והזדמנות והם באים בשמחה, לתוספת עידוד ודירבון אתה גם נותן כמה פרוטות, ואתה מארגן להם קצת כיבוד, ולפעמים איזה דרשן טוב שיחמם את הלב והרווח הוא כפול, הם גם לא בחוץ והם גם בפנים.

בפרט הדברים אמורים על עיירות הספר, מקומות שבהם לא נשמע קול התורה ברמה, שם בעיקר צריך לחזק את קול התורה, לפעמים הבחורים שגרים במקומות אלו יש להם התמודדות עם הסביבה ומסגרת קרובה לבית זה נפלא מאוד עבורם, ואתה יהודי יקר תדע כי בכמה פרוטות אתה יכול להביא לעולם התורה בחורים יקרים מפז, עם קצת שמירה והכוונה הם ימשיכו הלאה ויהיו תלמידי חכמים מובהקים, רק תן להם את ההזדמנות.

אתה יודע כי הבחורים עלולים להיחשף לדברים אחרים, אז באמת כמה חבל, איש נלבב תן דעתך לעשות למען ה' ולמען תורתו הקדושה ולמען כל עם ישראל, ותדאג כי גם בעיר שלך בעיירה שלך יהדהד קול התורה ברמה, ואיש לרעהו יאמר חזק, אם אין לך כוח אז תדאג שמישהו יקח את זה על עצמו, אבל אל תיתן להזדמנות כזו לחלוף על פניך בלא לעשות כלום, תקח שותפות לעסק מכניס כזה, כעת זה זמן מלחמה כעת זה זמן של רפיון, והחיזוק בזמן זה זה יכול להשפיע הרבה, אז בוא נשקיע בעשייה חיובית, כל בחור שאתה שמרת עליו בבין הזמנים אתה קנית נצח, עולם ומלואו.

במכתבים רבים רבינו הגראי"ל שליט"א מעורר ומתחנן לא לתת לכמה ימים בשנה להרוס את כל השנה חבל חבל.

כבר ידוע ומפורסם כי החומות שאנחנו בונים להיבדל משאינם שומרי תורה ומצוות זה הישיבות, עוד ישיבה ועוד ישיבה, זה ערי המקלט שלנו, זה המדבריות שהרמב"ם כותב שעיר שאנשיה מקולקלים צריך האדם לברוח למדבר, זה המדבר שלנו, כל ישיבה כל מסגרת של תורה כל מתמידים שעושים לילדים זה החומה הבצורה, ולכן אם כל

הוא שגם המנוחה יש לה מעלת עסק והכנה לתורה כי המנוחה מרעננת את הלימוד ונותנת לו כוח להמשיך הלאה ביתר שאת, כך שהיא בכלל מכשירי מצוה, אכן בזמן שיש רפיון מי שעומד ומתחזק בלימוד התורה שכרו הרבה מאוד, ושקול כנגד הרבים שלומדים בזמן שכולם לומדים ועליו ועל כיוצ"ב העולם עומד, ועוד צריך לזכור כי יש מחסור עצום של לימוד תורה בעולם, וכל מי שעוזר להרבות לימוד תורה בעולם הוא משפיע שפע עצום של טובה בבריא.

ועוד נקודה חשובה מאוד, ולמרות שהיא חורגת מהנושא הראשון מ"מ אי אפשר לוותר, יהודי יקר, אם אתה מכח ההכרח יצאת מביהמ"ד, והנך עוסק לפרנסתך בכל ימות השנה, תדע כי מוטלת עליך החובה לדאוג להשאר מחובר לתורה, תדע לך כי זה הקשר שיקשר אותך להקב"ה, לקדושה, ליראת שמים, הרי הרחוב היום הוא כמו מבול, מבול של תאוה ורשע מתגלגל ברחוב, ומי שאין מקומו בתוך בית המדרש הוא נתון במלחמה נוראה של קדושה מול טומאה, אתה רוצה או אתה לא רוצה, אתה נחשף לכל תעתועי העולם הזה בכל שלל גווניו וצורותיו, וזה ממש משכר, תדע לך יהודי יקר כי אם אתה לא תעשה פעולה מיוחדת שתשמור עליך, אתה מתנתק לאט לאט מכל תוכן, אין דרך אחרת רק להתחבר לתורה.

מורנו ורבנו הגראי"ל שליט"א עומד וצועק לכל יהודי, אין מציאות של יהודי בלא תורה, אין מציאות, מי שחי בלי תורה הוא לא קשור לחיים, איך אמרו חז"ל מי שלא משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו, אין לו אפשרות לקום בתחיית המתים הוא מת כבר, לכן תדע לך כי אם אתה חוסה תחת הנהגתו של מוריננו ורבינו שליט"א אם אתה ממושמע אליו, זה מחייב מאוד מאוד, כי זה החובה שהוא תובע מכל אחד, אין מצב בלא לימוד זה חיים אחרים לגמרי.

אתה חייב את זה למשפחתך, לילדיך, לאשתך, לנכדיך, ולכל המשך הדורות, החיבור שלך לקדושה יש לו השפעה ישירה על כל המשך המהלך, ואתה חורץ את גורלם לנצח, אז יהודי יקר תבין את גודל האחריות שיש לפניך, החיבור לביהמ"ד הוא צריך להיות צינור החמצן, כך צריך להתייחס אליו, ואז זה יראה בהתאם, כי אדם שמחובר לבלון חמצן משתדל שהחיבור יהיה זמין וטוב, שיהיה חזק ולא רופף, כי אם הוא יהיה רופף בקלות הוא יוכל להתנתק, ואם הוא רוצה הרבה אור הוא צריך חיבור טוב ורחב, כך ממש זה צורת החיבור לביהמ"ד, ככל שהחיבור יהיה יותר חזק כך החיים יהיו חיי תורה, והמבחן לכך כמה אתה מחובר באמת לתורה, הוא בימי חופש ומנוחה, ולכן יהודי יקר תשתדל בבין הזמנים כאשר יש לך זמן לנפוש הנופש הראשון הוא למצוא זמן להיות יותר בביהמ"ד, ללמוד יותר, כך אתה יותר מחובר, כך אתה מנחיל לכל משפחתך את החשיבות של לימוד התורה, כולם יודעים כי לאבא ברגע שיש זמן פנוי, הוא רץ לביהמ"ד, הוא תופס גמרא, הוא מתקשר לחברותא וקובע עוד סדר לימוד, אתה ממילא מחדיר בבית את החשיבות של עבודת ה', של יראת שמים, הילדים רואים כי אבא כשהוא נוסע לנפוש הוא מחשב היטב שעדיין יהיה לו זמן מספיק ללמוד, אתה לא יודע מה זה יעשה להם, אתה בעקיפין מעביר להם מסר כמה חשוב לך לימוד התורה, בלא אומר ודברים הם רואים כמה זה חשוב לך ממילא גם להם זה יהיה יותר חשוב.

דוגמא לדבר שנינו כי בית האסורים פטור ממזוזה, ומדוע כי דירה בעל כרחו לא שמיה דירה, דהיינו למרות שבבית

סוהר האדם נמצא יומם ולילה הוא אוכל שם וישן שם אז למה זה לא הבית שלו התשובה כי מחזיקים אותו שם אבל הוא לא גר שם הגוף שלו פיזית נמצא שם אבל זה לא הבית שלו, זה מבחן לאדם היכן מקומו אם כאשר יש לו זמן פנוי להיכן הוא הולך, אם הולך לביהמ"ד זה סימן כי הבית שלו זה ביהמ"ד, זה הגמרא, רק כשהוא מוכרח הוא עוסק בפרנסתו, אבל לא זה מקומו, אבל אם כאשר זמנו פנוי הוא לא בא לביהמ"ד זה סימן כי הוא ניתק את עצמו מביהמ"ד, וזה חמור מאוד, כל יהודי הוא בבחינת אשרי יושבי ביתך הבית שלו זה בית ה'.

ובכלל, כל השנה צריך לחזק את הקשר לתורה, כל יהודי בכל העולם צריך לדאוג כי לא יעבור עליו יום ללא תורה, כי התורה היא חיינו, כמו שאי אפשר לתת ליום אחד לעבור בלא לחיות, כך בדיוק צריך להיות ההרגשה כלפי לימוד התורה, כמו שכל יום מתפללים כך בכל יום לומדים, ואם אפשר לחבר את זה עם חברותא או עם שיעור זה יותר טוב כי זה יותר קבוע ויותר חזק.

כבר נכתב כאן הסיפור אבל לגודל חביבותו אני חוזר עליו שוב, על אותו אבא שהיה הולך לשיעור כל יום וכאשר הוא היה מגיע לשיעור הוא היה נרדם, ושאלו המגיד שיעור תאמר לי מה הרווח שלך להתאמץ לבוא לשיעור, הרי להרדם תעשה בבית טוב יותר, ויען האיש הנללב ויאמר, תבין כאשר אני בשיעור כל מי שמתקשר הביתה והוא שואל את הילדים איפה אבא, כולם יודעים להגיד אבא שלנו הלך לשיעור של תורה, אתה יודע מה זה עושה להם, הם גם רואים איך אני עייף כאשר אני חוזר מהעבודה, ובכל זאת הם רואים כי אני לא מוותר על שיעור תורה, זה נכנס להם בעצמות כמה חשוב בעיני לימוד התורה, זה כיכר של דבש הסיפור הזה, זה אבא חכם שידע איך להכניס לילדיו ערך וחשיבות לימוד התורה.

רבתי אני לא מגזים במילה אחת, מוריננו ורבינו הגראי"ל שליט"א דופק על דלת של כל יהודי בקריאת קודש מדם לבבו, לך לביהמ"ד קבע את עצמך בתוך שיעור של תורה, ואתה יהודי יקר אל תיתן לקריאה הזו לחלוף לידך בלא להתייחס, זה גם חובה ולא רק זכות, השיעור שבו אתה שותף או הקביעות שיש לך כל יום זה רביעית דם התמצית שנותן לך את החיות הרוחנית, אתה יודע היטב כמה הרחוב קשה היום, אז איך אתה מחסן את עצמך איך אתה שומר על עצמך.

לא ניתן להם לנצח, נילחם בדרך שלנו, אנחנו נבנה עוד חומה ועוד חומה, כנגד כל פירצה שהרשעים ינסו לפרוץ, כנגד כל פירצה התשובה שלנו תהיה, עוד ישיבה ועוד כולל, עוד שיעור ועוד חיזוק, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך והקב"ה ברחמיו ישלח לנו את הגואל בב"א.

ולסיום יש לנו שאיפה כמוסה לאחד את כל העוסקים לפרנסתם, לגבש אותם למטרה הנעלית של חיזוק הקשר לתורה, הרעיון כרגע לעשות ספר שלם מכל הבעה"ב שמקבלים ע"ע ללמוד כל יום חוק ולא יעבור שיעור תורה, כל אחד יכתוב שמו ומשפחתו, והקביעות שקיבל על עצמו, ובדעתנו להניח את הספר למשמרת אצל רבותינו מאורי הדור שליט"א, שהנושא קרוב מאוד לליבם, כדי ששם יהיה מוזכר בכל הזדמנות, לתפילה וברכה, וכן כל שיש תח"י איזה רעיון יכול לפנות בכתובת מייל של העלון, וכן לתרומות והנצחה נא לפנות לכתובת מייל, יש הוצאות על העלון ומי שסבור שיש לו מזה תועלת אם יוכל לעזור תבוא עליו ברכת טוב.

לתרומות, תגובות והערות

ניתן לשלוח במייל: zkenecha@gmail.com

שואלים ודורשים בהלכות תשעת הימים

לע"נ ר' דוד ב"ר ישעי' דוב ומרת רחל ב"ר אברהם הלוי * לע"נ הרה"ח ר' אברהם ב"ר צבי ומרת פוריה גיטל ב"ר יהושע מאיר
לע"נ ר' חיים יוסף בן ר' אליהו ומרת אסתר ביילא ב"ר מרדכי * לע"נ ר' אבנר בן סאלם ז"ל * לע"נ האב"ד הרה"ג ר' חיים בן-ציון בן הר"ר מיכאל גוברין

- א. משנכנס אב ממעטין בשמחה. וממעטין במשא ומתן. ובזמנינו נהגו להקל, דהכל נחשב צורך פרנסה. וכל בנין שאינו לדירתו אלא להרווחה בעלמא אסור (שו"ע תקנא סעי' א וב, מ"ב שם) מי שביתו צפוף לו מותר לבנות, דאינו להרווחה אלא לדירתו (הגר"נ קרליץ שליט"א בס' קרא עלי מועד) וצ"ע (הערת הגר"ח קניבסקי על הספר הנ"ל) ותוך ג' ימים לצום יש להחמיר בכל בנין (מקו"ח) ואם נתקלקל הסיווד בבית מחמת רטיבות וכדו' מותר לסייד אף בשבוע שחל בו, אבל בלא"ה אין לסייד ולצבוע כלל (קובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל) ולא כדאי לעבור דירה אף כשצפוף לו, כי לא מסמני מילתא (הגר"נ קרליץ שליט"א) ומרן החזו"א זיע"א לא הי' ניחא ליה שילכו לחפש דירה חדשה בבין המצרים (סוף ספר טעמא דקרא אות מב)
- ב. אסור לרחוץ כל גופו מר"ח אפי' בצונן. ופניו ידיו ורגליו מותר בצונן (רמ"א תקנא סעי' טז) ופניו הוה מהמצח עד הסנטר, וידיו הוה עד המרפק ורגליו עד הברך (הגר"נ קרליץ) וי"א דהיד הוה עד פיסת היד, וברגל אין להקל כלל בזמנינו שאין הולכים יחף (הגר"ח קניבסקי)
- ג. יש מקילין לבני ישיבה שמזיעין הרבה כי כוונתם להוריד הזיעה ולא לתענוג (אג"מ אה"ע ח"ד סי' פד אות ד, תשובות והנהגות ח"ב סוסי' י) ובשם החזו"א אמר הגר"ח קניבסקי שליט"א דאין להקל לבני ישיבה לרחוץ כל הגוף אף שמזיעין הרבה (ס' קרא עלי מועד) ודוקא זוהמא שהוא "מחלה" הותרה, דדמי לחטטין (הערת הגר"ח קניבסקי שליט"א שם, שו"ת דברי יציב אר"ח ח"ב סי' רלז אות ד) ויש מקילין למי שמזיע הרבה לרחוץ אבר אבר בצונן (הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' עז אות ב) ואם אפשר, ראוי לנגב כל אבר בנפרד אחר כל רחיצה מיד (הגר"ש אלישיב זצוק"ל) ויש מקילין להסיר זיעה אפי' בסבון לפי הצורך, אבל רק בצונן (שבט הלוי ח"ח סי' קכז) **"והדבר מסור ללב ירא ה' מתי להקל בזה"** (שבט הלוי ח"ז סי' עז אות ב)
- ד. הסובל מפצעים ברגליו, מותר לו לרוחצם עם סבון לפי הצורך (נשיח בחוקיק גליון 27 בשם הגר"נ קרליץ שליט"א)
- ה. מותר להעביר מגבת רטובה על הגוף, אף שטופח ע"מ להטפוח. ומ"מ אם היא רטובה כ"כ שע"ז מים נוזלים על הגוף אפשר שזה רחיצה (הגר"נ קרליץ בקרא עלי מועד) ויש מחמירים בטופח ע"מ להטפוח (הגר"ח קניבסקי שם) ודאודורנט מותר (פוסקים)
- ו. מותר להעביר לכלוך אפי' בתשעה באב. וכן מי שיש לו חטטין בראשו, מותר לרחוץ ולסוך ראשו לפי הצורך. ומי שהוא חולה או חלוש ואמר לו הרופא שצריך לרחוץ בחמין מותר, מלבד מתשעה באב עצמו (מ"ב סי' תקנא ס"ק צג, שעה"צ שם ס"ק צד, מ"ב סי' תריג סק"א, ושו"ע סי' תריד סעי' א) וכן מי שצריך לרחוץ רגליו כל יום עם סבון כדי למנוע פצעים או גירויים מותר (הגר"נ קרליץ שליט"א) ויש מביאים מהגר"ש זצוק"ל דלהעביר לכלוך מותר אפי' בחמין, אמנם שמעתי מהגר"י דרזי דלא התיר הגר"ש אלא קרים עד פושרים.
- ז. טבילת עזרא מותר בתשעת הימים (דינים והנהגות להחזו"א פ"ט ס"ו, הגר"ש אלישיב זצוק"ל) והחזו"א התיר אף למי שאין מקפיד תמיד (הערת הגר"ח קניבסקי שליט"א בס' קרא עלי מועד)
- ח. יש מקילין ללכת למקוה כל יום לאלו הנוהגים לטבול כל יום לפני התפילה (ערוה"ש סי' תקנא סל"ה, שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' עז ב, ליקוטי מהר"ח) וי"א שאין להקל בזה (הגר"ש אלישיב זצוק"ל). והגר"ח קניבסקי שליט"א כ' **דחלילה להקל בזה**
- ט. ילדים קטנים במקומות החמים שסובלים הרבה מהחום, אפשר להקל ברחיצה עד שנה לפני הבר מצוה, דהיינו רבייתיהו (הגר"נ קרליץ שליט"א) ויש מקילין עד בר מצוה כשרגילין להתרחץ כל יום (הגר"ח קניבסקי בשם הגר"ש זצוק"ל) ויש מקילים רק עד גיל חינוך (הגר"ש זצוק"ל, וכן שמעתי מהרב דרזי שליט"א בשם הגר"ש)
- י. בע"ח חזון מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן (רמ"א תקנא סעי' טז) ויש מקילין לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך בכל ערב שבת (מ"ב שם) ומותר לחפוף ראשו בחמין למי שרגיל בכך (רמ"א שם) אבל לא בסבון (מ"ב שם) וי"א דמה שמתיר השו"ע מותר גם בסבון (הגר"ח קניבסקי בספר קרא עלי מועד בש החזו"א. ושמעתי מהגר"ח, שבדעת החזו"א יכול להיות שכולל גם שערות הראש והזקן)
- יא. מותר לטבול בע"ש למי שרגיל בכך, אבל מי שמבטלה לפעמים אסור (מ"ב תקנא ס"ק צה) ודוקא שלא בחמין (שעה"צ שם) ואם קשה לו לטבול בצונן או שאין שם אלא מים חמים אפשר להקל אי אינו מבטלה בשום פעם (כה"ח שם ס"ק רב בשם תוס' חיים על הח"א, הגר"ש זצוק"ל) ולא ירחץ אלא כשיעור טבילה כמו כל ע"ש (א"ר בשם הש"ה)
- יב. בתשעה באב שנדחה מותר לבעל הברית להתרחץ (שו"ע תקנא) וק"ו בשבוע שחל בו מותר לבעל הברית להתרחץ (מים חיים בשם הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי שליט"א)
- יג. אסור **לכבש** ולגהץ בתשעת הימים, אפי' אם אינו רוצה ללבושו אלא לאחר תשעה באב (שו"ע ורמ"א תקנא ג) ומי שאין לו אלא חלוק א' מותר לכבש עד השבת (מ"ב ס"ק כט) ודוקא במים אסור אבל במברשת מותר (הגר"נ קרליץ) ולתת לניקוי יבש אסור (אג"מ ח"ג סי' עט)
- יד. י"א שגם כתם על הבגד אסור לרחוץ עם מים (הגר"ח קניבסקי שליט"א מובא בארחות רבינו) ומ"מ מותר לשפשף הכתם במטלית רטובה באופן שאינו נעשה ע"ז טופח ע"מ להטפוח (הגר"נ קרליץ שליט"א) ויש מקילין בכתם הניכר על בגדו (הגר"ש ואזנר זצוק"ל) ויש מקילין בכתם לגמרי (שלמי מועד בשם הגר"ש זצוק"ל, ק' מים חיים בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
- טו. כשבגדו התלכלך באופן שאסור להתפלל בו, או באופן שא"א לצאת איתו לרחוב, ואין לו בגד אחר, מותר לכבסו (נשיח בחוקיק גליון 27 מהגר"נ קרליץ שליט"א)
- טז. בגדי קטנים אפשר להקל עד שבוע שחל בו (מ"ב ס"ק פב) והיום מצוי שמתלכלכים תדיר אפי' עד גיל חמש (הגר"ש זצוק"ל והגר"נ קרליץ שליט"א) ובשעת צורך מיוחד מותר אף מעל גיל חמש (הגר"נ קרליץ שליט"א. עד שבוע שחל בו) ויש מחמירים אפי' בקטן בן שנה (הערת הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א זיע"א. וכ' שם הגר"ח דאמר החזו"א שאפשר להלבישו הבגד המלוכלך) ומה שכ' המ"ב שהמכבסים לקטנים לא יכבסו הרבה ביחד, הדברים אינם נוגעים היום במכונת כביסה (מ"ב סק"פ ג, הגר"ש זצוק"ל) ומותר לתלות בגדי קטנים בחוץ ואין בזה משום מראית עין, כיון דניכר שהם של קטנים. אבל מגבות וכדומה לא יתלה בחוץ (הגר"ש זצוק"ל, הגר"נ קרליץ)
- יז. אסור **ללבוש** בגדים מכובסים מר"ח, ולא להציע המטה עם סדינים מכובסים. ואפי' מגבות ומפות שולחן אסור, אא"כ לבשן מלפני ר"ח (שו"ע תקנא סעי' ג) ובגדי זיעה אפשר להקל אף שלא הכין אותם לפני ר"ח (מים חיים בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, קובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל) וי"א שיניחם על הריצפה לפני הלבשה (הגר"נ קרליץ שליט"א) וי"א שקשה להקל בזה, ולכן עכ"פ שיתקמט ויתלכלך ע"ז (הגר"ח קניבסקי שליט"א) ובאורח שבא להתארח ומצטער בסדין שאינו נקי אפשר להקל (מנח"י ח"י סי' מד)
- יח. מגבות לכלים מותר במכובסים, כיון דאינם לשימוש גוף האדם (שלמי תודה מהגר"ב פלמן זצוק"ל)
- יט. כשמכניס חולצות לתשעת הימים, מותר ללבוש כמה ביחד (מים חיים בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל) וגם בשבת מותר להחליף בגדים ולהכניס ליום חול, כיון שאינו ניכר שעושה כך להכנה. אמנם לא יאמר שמחליף בשביל כן (שם)
- כ. חינוך קטנים באיסור בגדים מכובסים הוא מהגיל שיודעים להתאבל (נשיח בחוקיק גליון 27 מהגר"נ קרליץ שליט"א)

כא. אסור ללבוש בגדים חדשים מ"ח, ואפי' בגדים שאין מברכים עליהם שהחיינו, כגון נעלים וגרבים וכדו' (מ"ב תקנא ס"ק מד) וכן נוהגים איסור ללבוש בגדי שבת בתשעת הימים, ובברית מילה מותר להמוהל ואבי הבן ואמו והסנדק ללבוש בגדי שבת, אבל לא הקוואטער. והאשה המכנסת את התינוק מותר. ויש מקילין אף בקוואטער (כ"ז ברמ"א סעי' א ומ"ב ושעה"צ שם) וה"ה בפדיון הבן (כה"ח) ובבר מצוה מותר לאביו של הבר מצוה וחתן הבר מצוה ללבוש בגדי שבת (הגר"ש"א זצוק"ל, דברי יציב אר"ח ח"ב סי' רלח) וי"א שרק הבחור הבר מצוה מותר (מים חיים בשם הגר"נ קרליץ שליט"א. ויעשה שהחיינו על החליפה לפני כן) ובחור שהולך לפגישה ג"כ מותר ללבוש בגדי שבת (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם החזו"א זיע"א, שבט הלוי ח"ט קלא ד)

כב. הדרגות באיסורים שיש בבגדים הם, מכובסים, חמור מהם בגדי שבת, חמור מהם מגוהצים, חמור מהם חדשים [אף פשוטים, כגון גרביים] (הגר"ש"א זצוק"ל) ועדיף לדרוך על בגד חדש וללבושו בימים אלו, מלכבס (גלאט מהגר"ש"א זצוק"ל. שם מיירי שיש לו לשבת או בגד חדש או בגד שאינו מכובס, ואמר הגר"ש שילכלך את החדש ולא יכבס. ועי"ש דגם עדיף לקנות חדש לכבוד שבת ולא לכבס)

כג. בגדי חול שלבש לפני תשעת הימים מותר אע"פ שגיהוצן ניכר (שלמי מועד, הגר"ח קניבסקי שליט"א)

כד. י"א שאין **לצחצח נעלים** עם משחה מ"ח (הגר"ש"א זצוק"ל, שלמת חיים סי' ריח) ולכבוד שבת מותר (הגר"ש"א זצוק"ל) ויש מקילין כשהתלכלכו למי שרגיל בכך (קובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל. ועי"ש אג"מ אר"ח ח"ג סוף סי' פ)

כה. מותר **לשטוף הרצפה** לכבוד שבת. ואם הרצפה ממש מלוכלכת מותר אפי' באמצע השבוע (הליכות שלמה, הגר"נ קרליץ שליט"א. ובשם הגר"ש ואזנר הביאו שלא יעשה נקיון יסודי, רק לפי הצורך. ובארחות רבינו ח"ב עמ' קלג מביא שהגר"ח קניבסקי שליט"א שאל את החזו"א זיע"א וענה לו דלכבוד שבת יש להקל) וי"א דאף בע"ש חזון לא ישטוף כרגיל אלא פחות קצת (שלמת חיים ריח בשם הגר"ש סאלאנט, הגר"ש"א אורבך) וי"א שלכבוד שבת מותר כרגיל (חזו"א הנ"ל, הגר"ש ואזנר זצוק"ל) ויש מחמירים לא למרוח "פוליש" בע"ש (פוסקים) ויש סוברים ששטיפת הבית אינו בכלל איסור כיבוס, ואינו אסור בתשעת הימים (שמעתי מהגר"י דרזי בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל. ועי' מים חיים גליון 72 בשם הגר"נ קרליץ, שאין איסור לשטוף רצפה בימים אלו, אלא שאין לעשות ניקוי שאינו רגיל)

כו. נוהגים ע"פ הגר"א ללבוש כל בגדי שבת בשבת חזון, ואפי' מכובסים. וכן טלית קטן מותר להחליף, ואע"פ שיש לו בגדים משומשים (הגר"ש אלישיב זצוק"ל, הגר"ח קניבסקי שליט"א. ועי' דינים והנהגות להחזו"א שלא החליף גרביים. ועי' מ"ב ס"ק ו שמביא דברי הפוסקים בזה, ומביא שיש משנים בגד א')

כז. בע"ש חזון מותר ללבוש בגדי שבת מחצות (ארחות רבינו בשם הסטייפלר זצוק"ל, ס' קרא עלי מועד בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל והגר"ש ואזנר זצוק"ל) וי"א דוקא ממנחה קטנה (הגר"נ קרליץ שליט"א והגר"ש דבליצקי שליט"א – עי' בספרו "ת"ב שחל ביום א" שמסתפק אולי דוקא מפלג המנחה) ובמוצאי שבת א"צ להורידם מיד (שם בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל) והחזו"א הי' מורידם מיד (הערת הגר"ח קניבסקי שליט"א על הספר הנ"ל. והגר"נ קרליץ שליט"א התיר עד לאחר הבדלה)

כח. מי שאין לו בגד לשבת מותר לכבס (מ"ב ס"ק לב) ומותר לקצוץ צפרנים עד שבוע שחל בו (מ"ב ס"ק כ)

כט. יש לקחת מגבת משומשת בע"ש חזון לנגב אחר הרחיצה או המקוה [ויש לזכור להכין מגבות לפני תשעת הימים] (הגר"נ קרליץ שליט"א) וי"א דלכתחילה ראוי להכין מגבות לפני תשעת הימים, אבל אם לא הכין, מותר להשתמש במכובסים, כיון דהוה לכבוד שבת (שלמי תודה בשם הגר"א"ל שטינמן שליט"א)

ל. מותר להחליף מפות ומגבות לכבוד שבת אבל סדינים אסור (מ"ב תקנא ס"ק לג) וכן בגדי שינה אסור להחליף דדינם כסדינים (הגר"נ קרליץ שליט"א) וי"א דאלו המחליפין כל שבת בגדי שינה, מותר גם בשבת חזון (הגר"ח קניבסקי שליט"א)

לא. אסור ללבוש בגדים "חדשים" בע"ש חזון (מ"ב שם ס"ק ט) ואפי' חתן שיש לו אופרוף אסור (אג"מ אר"ח ח"ג סי' פ) ואין להחזיק אפי' לכבוד שבת, אא"כ מגוהץ כבר מותר ללבושו לכבוד שבת (הגר"נ קרליץ שליט"א)

לב. אסור **לקנות** בגדים ונעלים מ"ח, וגם בגדים פשוטים אסור, אפי' שאין דעתו ללבושם עד לאחר תשעה באב (רמ"א ז ומ"ב מה ומט) ואם יש מבצע חד פעמית מותר (הגר"ש"א זצוק"ל) ומי ששכח לקנות נעלי גומי לת"ב, וקשה לו לילך יחף, מותר לקנותם בתשעת הימים (כה"ח תקנא צו, אג"מ אר"ח ח"ג סי' פ, מים חיים מהגר"ש ואזנר) ויש מחמירים בזה (הערת הגר"ח קניבסקי בקרא עלי מועד)

לג. אסור **לתפור** ולתקן בגדים מ"ח (שם סעי' ז) אבל לתקן כפתור או קרע בבגד מותר (גלאט מהגר"ש"א זצוק"ל, מים חיים בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל) אבל להאריך או לקצר שרוול אסור (טעמא דקרא בשם החזו"א זיע"א) ובקייטנות של בנות שאין מה להעסיק אותם יש להקל בתפירה, ובלבד שלא יגמרו את העבודה (קובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל)

לד. מותר לתופרת לגזור בד ולהכין אותו לתפירת בגד, דזה אינו בכלל איסור תפירה (הגר"נ קרליץ שליט"א) וכן מותר להכין בגדים חדשים לצורך נישואין (הגר"נ קרליץ שליט"א)

לה. מותר להטיל ציציות חדשות בבגד, כיון דהוה מצוה (הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שלמי תודה בשם הגר"א"ל שטינמן שליט"א, הגר"נ קרליץ שליט"א, בצל החכמה ד קנב, עי"ש שמתיר אף להחולקים ברמ"א סעי' ב) וכן מותר לקנות תפילין חדשות (שם בשם הגר"א"ל שטינמן)

לו. מותר לקנות ספרים חדשים הנצרכים ללימודו (הגר"נ קרליץ שליט"א) ודוקא כשצריך אותם לתשעת הימים (הערת הגר"ח קניבסקי שליט"א) וגם בציצית ותפילין אפשר להקל (הגר"ש"א זצוק"ל) ואין לתת מתנות ופרחים בימים אלו, דהוה כמשה ומתן של שמחה (מים חיים בשם הגר"ש"א זצוק"ל) אבל מותר לתת מתנה לבר מצוה בתשעת הימים (מים חיים בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, הגר"נ קרליץ שליט"א, הגר"ש ואזנר זצוק"ל) והגר"ח קניבסקי שליט"א כ' ע"ז צ"ע, ואמר שאפשר לתת ולהקנות לאחר תשעה באב.

לז. אין לקנות מזגן חדש או מכונית או רהיטים וכדומה בתשעת הימים (מים חיים בשם הגר"ש ואזנר זצוק"ל) אבל מותר לקנות דירה בימים אלו, כשיש חשש שיפסידו אותו אח"כ (שם בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל)

לח. נוהגים לא לאכול **בשר** ולשתות **יין** מ"ח (תקנא סעי' ט) ונוהגים לאסור אפי' תבשיל של בשר [וכן תפ"א שהתבשל ביחד עם בשר, נוהגים לאסור לאכול התפ"א – הגר"ש"א], אולם אם נתבשל בסיר בשרי מותר. ואם נפל בשר לתוך התבשיל ויש ששים כנגדו מותר (מ"ב שם ס"ק סג) ואף כשאין שם ששים, אם אין טעם בשר מותר (שעה"צ שם) וכן יין שנתערב בתבשיל ויש בו טעם יין אסור (באה"ט ס"ק כט) וכן מיני מזונות שנתערב בהן יין ויש בהן טעם יין אסור (שארית בשם הגר"ש אלישיב, קרא עלי מועד בשם הגר"ש ואזנר, הגר"נ קרליץ. ועי' תשובות והנהגות ח"ב סי' רנט שחולק על הבאה"ט)

לט. מי שבידו בטעות על בשר או יין, יאכל וישתה קצת, שלא יהי' ברכה לבטלה (שדה חמד, שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קלא)

מ. מי שהוא חולה קצת מותר לאכול בשר. ויולדת תוך שלושים יום מותר בבשר עד ז' באב. ובמקום חולי מותר גם אחר ז' באב. ומי שא"א לו לאכול מאכלי חלב, מותר בבשר עוף [עדיף בשר עוף מבשר בהמה], וכ"ש שמותר בתבשיל של בשר. ומינקת שצריך לאכול בשר בשביל חלבה מותר אפי' בבשר בהמה (מ"ב ס"ק סא וס"ק סד)

מא. בבשר ויין מחמירים גם בקטן, חוץ מיין של הבדלה שהוא מצוה (מ"ב ס"ק ע) ובקטני קטנים [כבני שנתיים ושלוש] מותר (הגר"ש ואזנר זצוק"ל) וי"א שהאיסור מתחיל מגיל חינוך (הגר"ש"א זצוק"ל) וקטנים הרגילים לאכול סעודת שבת כשעה או שעתיים לפני קבלת שבת מותר להאכילם בשר, אבל לא לפני זה (אג"מ אר"ח ח"ד סי' כא אות ד)

מב. בסעודת מצוה אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה. ובשבוע שחל בו לא יאכלו אלא מנין מצומצם, מלבד הקרובים ובעלי השמחה (רמ"א סעי' י ומ"ב ס"ק עז) וכן כוס של בהמ"ז מותר, דהוה כמו תוך הסעודה (מ"ב ס"ק עב) ובסיום מסכת לא ימהר לגמור

כדי לעשות סיום. וכן אם לא רגיל בבשר בסיום לא יעשה כן גם עתה (מ"ב ס"ק עג) ומי שלא הי', ושלחו לו לביתו, אסור לאכול בשר (מ"ב ס"ק עה) ומי שבא רק כדי לאכול עבירה היא בידו (מ"ב ס"ק עו) וההיתר בסיום הוא דוקא כשגמר באותו יום (נשיח בחוקיך גליון 27 מהגר"נ קרליץ שליט"א) ואין למהר לגמור את המסכת קודם ימים אלו כדי לא לעשות סיום בתשעת הימים, דכיון שהתירו מותר, ולימוד מהר אינו לימוד (פרי חיים גליון רפט מהגר"א"ל שטינמן שליט"א) וגם סיום על סדר משניות נחשב סעודת מצוה (הגר"א"ל שם) מג. אם גמר מסכתא לפני תשעת הימים, אינו מועיל "להשאיר קצת" ולעשות סיום בתשעת הימים, כיון דלמעשה כבר גמר את המסכתא לפני תשעת הימים (הגר"א"ל שטינמן שם) אבל מיום אחד בתשעת הימים ליום אחר בתשעת הימים מותר לדחות את הסיום (שם) מד. י"א כשקטן עושה סיום בתשעת הימים, אין היתר להמשתתפים לאכול בשר ויין (קב ונקי בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל) מה. אשת בעל הסיום ובניו מותרים בבשר ויין (מ"ב סקע"ה) וכן בנותיו (הגר"ח קניבסקי שליט"א) מו. אסור לאכול בשר מהסיום אם לא הי' שם בשעת הסיום (מ"ב שם) מז. י"א שגם נשים וילדים יכולים לאכול מהבשר ויין של הסיום [כשהיו שם] (נטעי גבריאל בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל, הגר"ח קניבסקי שליט"א) וי"א שאין לנשים וילדים לאכול בשם ויין מסיום (שבט הלוי ו עב) מח. גם בערב תשעה באב מותר לעשות סיום (רמ"א סעי' י) ובלבד שיעשנה קודם חצות (מ"ב סקע"ח) ואם נמשך לאחר חצות א"צ להפסיק. אבל לא יותר מעשרה. ואפשר דרך לאלו שלמדו מותר (שעה"צ סקפ"ט) ובסעודה המפסקת אסור לעשות סיום (רמ"א שם) מט. מותר לטעום תבשיל בע"ש חזון לפי הצורך. וכן תבשיל של שאר סעודות מצוה (הגר"ש ואזנר זצוק"ל) וי"א שיטעום ויפלוט (נשיח בחוקיך גליון 27 מהגר"נ קרליץ שליט"א) נ. במלוה מלכה לא הקילו בבשר (חזו"א, מים חיים בשם הגר"ח ק"ק שליט"א. ועי' אג"מ ח"ד סי' כאד אף אלו האוכלים כל שבוע בשר למלוה מלכה, אין להקל בתשעת הימים, וא"צ התרה למנהגם) נא. בהבדלה יש לתת את היין לילד שהגיע לחינוך, שהוא גיל 6. אבל כשמגיע לגיל שמבין להתאבל על ירושלים לא, והוא מגיל 9-10 (מים חיים בשם הגר"נ קרליץ שליט"א. עוד מובא מהגר"ק, שמהגיל שלומד חומש אפשר לתת לו את היין, עד הגיל שלומד תוס', דאז כבר יודע להתאבל) ואם אין ילד שיכול לשתות, ישתה בעצמו (רמ"א סעי' י) ויכול לשתות רביעית. ולא יתנו היין לבנות (שם בשם הגריש"א זצוק"ל) ואם יש לו רק ילד גדול והוא עדיין לפני בר מצוה, עדיף שיתן לילד ולא ישתה בעצמו (הגריש"א זצוק"ל) נב. אם נותן היין לילד, והילד הפסיק בדיבור בין הגפן לשתיה, יש להילד לברך שוב בפה"ג (הגר"ח קניבסקי שליט"א) נג. אין לקנות פרחים בימים אלו, אבל לכבוד שבת מותר (נחמת ישראל בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א) נד. ירא שמים שיודע שכל פרנסתו הוא רווח ויותר מכדי פרנסתו, ראוי להחמיר בימים אלה (שם בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א) נה. אינו ראוי שסופר סת"ם יכתוב בערב ת"ב אחר חצות (שם בשם הגר"ח ק"ק שליט"א) נו. אינו ראוי לעשות ניתוח בימים אלו (כאיל תערוג גליון 49 בשם הגר"א"ל שטינמן שליט"א) וכן חיסונים בטיפת חלב ראוי לדחות (פרי חיים גליון רפט בשם הגר"א"ל שטינמן שליט"א)

דיני תשעה באב שחל בשבת * דיני מוצאי שבת * דיני תשעה באב נדחה וי"א באב

נז. תשעה באב שחל בשבת, מותר ללמוד כל היום, וא"צ להפסיק בחצות (מ"ב תקנ"ג י, וכן הורה הגרש"ז אורבך זצוק"ל בשיבת קול תורה שמותר ללמוד עד מנחה) וי"א שגם בשבת יפסיק בחצות, וילמוד דברים המותרים (הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א בספר קרא עלי מועד) אמנם לא ילמד דבר שיגרום לו לבכות בשבת, כגון קינות (מבקשי תורה בשם הגריש"א זצוק"ל) נח. תשעה באב שחל בשבת, אין אומרים "צדקתך" (רמ"א תקנ"ב יב) אבל אומרים "אב הרחמים" (מ"ב שם סק"ל) נט. תשעה באב שחל בשבת, אין לטייל כל היום (שע"ת בשם ברכ"י סי' תקנ"ג) ס. תשעה באב שחל בשבת, אין דין סעודה המפסקת כלל, ואוכל סעודה שלישית כרגיל. אמנם צריך להפסיק לפני שקיעה. וכו' המ"ב ונכון להודיע זה להמון, שלא יטעו שהוא כשאר שבת (שו"ע תקנ"ג י, מ"ב ס"ק כד) סא. מי שרגיל לאכול סעודה שלישית עם חבירים, מותר לעשות כן גם בשבת זו. אבל מי שאינו רגיל, לא יאכל עם חבירים. אבל מותר לאכול עם בני ביתו. וכן מותר לזמן ביחד (מ"ב שם ס"ק כג) סב. יש לזהר שלא יאמר בפירוש שאוכל בשבת כדי להקל על הצום, משום דנראה כמכין (מ"ב רצ ד) סג. מותר לשיר זמירות בסעודה שלישית בשבת שחל בו תשעה באב (אג"מ אור"ח ח"ד סי' קיב, הליכות שלמה פט"ו, אור לציון כח ד) סד. מותר לאכול עד שקיעת החמה אפי' אחר הסעודה, וא"צ להתנות ע"ז (שעה"צ תקנ"ג ז) סה. משקיעת החמה אסור באכילה ושתיה ורחיצה (חיי אדם קלו) ולכן י"א שיטול מים אחרונים לפני שקיעה (ס' ט"ב שחל בשבת) סו. מותר לשבת "גבוה" עד צאת הכוכבים. וכן אין להוריד נעליים עד צאה"כ (שש"כ פס"ב הערה פח, ספר קרא עלי מועד בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבט הלוי ח"ז סי' עז) סז. אסור להכין את הקינות וכדומה מבע"י בשביל הלילה. ואחר שקיעה י"א שמותר (שש"כ פכ"ח הערה קנט) וי"א שדוקא בודאי בין השמשות, אבל בספק בין השמשות אין להקל (הגר"ח קניבסקי בספר קרא עלי מועד ע"פ מ"ב שמב ב וביאוה"ל שם) סח. אם חל ברית מילה בשבת שהוא תשעה באב, יעשה את הסעודה קודם מנחה (מ"ב תקנ"ג כג) סט. במוצ"ש מברכים "מאורי האש", ואין מברכים על הבשמים (שו"ע תקנ"ג א) ובמוצאי תשעה באב עושה הבדלה, ואינו מברך לא על הבשמים ולא על האור (שם) ויברך "מאורי האש" לפני איכה. ואם לא בירך לפני איכה, יברך אח"כ (מ"ב שם) ע. אשה יכולה לברך לעצמה "מאורי האש" (אג"מ חו"מ ח"ב סי' מז, שש"כ פס"א הערה סט, שבט הלוי ח"ז סי' עז, הגר"ח קניבסקי בשם הגר"ש אלישיב בספר קרא עלי מועד) עא. קטן שהגיע לחינוך, המנהג הוא שאוכל בת"ב בלי הבדלה, ומבדיל ככולם במוצאי ת"ב (ארחות רבינו מהסטייפלר זצוק"ל, רבבות אפרים בשם הגריש"א זצוק"ל, מועדים וזמנים) ומ"מ יתפלל ערבית ויאמר אתה חוננתנו (ארחות רבינו) עב. חולה שצריך לאכול בת"ב, חייב להבדיל לפני שאוכל (שע"ת סי' תקנ"ג בשם הברכ"י, קרא עלי מועד מהגר"ש אלישיב זצוק"ל, שבט הלוי ח"ז סי' עז) ולכתחילה יתן היין לתינוק לשתות. ואם אינו יכול, ישתה בעצמו (שם) עג. אם החולה אינו יכול להבדיל, יכול בריא לעשות הבדלה עבורו, והחולה ישתה את היין (צי"א ח"ד סי' מד, שבט הלוי ח"ח סי' קכט) עד. אשה חולה שצריכה לאכול, לכתחילה ישמע הבדלה מאחר. ואם אינה יכולה, תבדיל בעצמה (שבט הלוי ח"ח סי' קכט, קרא עלי מועד בשם הגריש"א זצוק"ל והגר"ק שליט"א) וגם באשה י"א שתתן היין לתינוק אם אפשר (שם בשם הגר"ק שליט"א) וי"א שבאשה שעושה הבדלה, תשתה היין בעצמה (שם בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)

עה. מי שמבדיל בת"ב, לא יבדיל על יין, אלא יבדיל על חמר מדינה או מיץ ענבים (מבקשי תורה מהגריש"א זצוק"ל) וישתה מלא לוגמיו (הגר"י שוב בשם הגריש"א זצוק"ל)

עו. מי שצריך לשותות מים בתשעה באב, ואינו אוכל ואינו שותה שום דבר אחר, אינו צריך להבדיל (שבט הלוי ח"ח סי' קכט)

עז. בתשעה באב נדחה הקילו הפוסקים יותר במעוברת וילדת ומינקת. ויש לשאול רב.

עח. בשבת ערב תשעה באב, לא יקח תרופות המקילות על הצום, משום איסור הכנה ואיסור רפואה (הגריש"א זצוק"ל) ואפשר לערבב אותו בשתייה בערב שבת, וישתה כך בשבת (שם)

עט. בתשעה באב נדחה, א"צ לתת את היין של הבדלה לתינוק, אלא ישתה בעצמו (שבט הלוי ח"ו סי' ע)

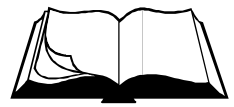
פ. בתשעה באב נדחה, מותר לאכול בשר ויין ביום י' אב מיד בבוקר. אבל בלילה אסור משום אבילות של יום (רמ"א תקנח א) אבל מותר להסתפר כבר בלילה (מ"ב שם) וכן מותר בלילה ברחיצה וכביסה ותזמורת (שבט הלוי ו ע, מבית לוי, הליכות שלמה) וכן מותר לברך שהחיינו בלילה (פוסקים)

דיני קריעה בכותל המערבי ושאר דיני הכותל

- א. הרואה ירושלים ובית המקדש בחורבנה, צריך לקרוע **טפת**, וקורע קריעה ראשונה מן הצופים, ואח"כ מוסיף עוד טפח על הקריעה כשרואה מקום המקדש (ש"ע תקסא ב) ואח"כ אומר ברוך דין אמת בלי שם ומלכות (מ"ב שם) ובזמנינו שירושלים הוא מקום ישוב, י"א שא"צ לקרוע רק כשרואה מקום המקדש (אג"מ ד ע יא), הגר"נ קרליץ שליט"א) וי"א ששלטון של פורקי עול גרע מישמעאלים, ובודאי גם היום עיר האלוקים מושפלת ויש חיוב קריעה (הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבט הלוי ז עח. ועי' ארחות רבינו שהסתייגו זצוק"ל נהג לעצום עיניו עד שהגיע למקום שרואה את המקדש. וכן נוהג הגר"ח קרליץ שליט"א)
- ב. גם כשרואה את ה"כיפה" בלבד, יכול לקרוע (הגר"ש אלישיב, הגר"א גניחובסקי בשם הגר"נ קרליץ בספר הנני)
- ג. לפני הקריעה יאמר הפוסקים "ציון מדבר היתה ירושלים שממה", "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה" (ש"ע סעי' ב)
- ד. צריך לקרוע בצד שמאל כנגד הלב (מ"ב סק"ג) ויקרע ביד ולא בכלי (מ"ב סק"ב) ואם קרע בכלי, בדיעבד אפשר לסמוך על שיטת הראב"ד ואינו צריך לחזור ולקרוע (אבני ישפה ח"ח סי' קב) וצריך לקרוע לאורך הבגד ולא לרוחבו (פת"ש י"ד שמ ב מהחכ"א)
- ה. אף שהש"ע כ' לקרוע עד שרואה את לבו, מנהיגו כדעת הראב"ד לקרוע רק בגד העליון (ספר א"י להגר"מ טיקוצינסקי, ארחות רבינו, הגר"ח קרליץ שליט"א. ואמר לי הגר"ד מורגנשטרן, שבשנים אחרונות של הגר"ש זצוק"ל, החמיר כדעת הש"ע, וסבר שחייבים לקרוע עד שרואה את לבו) ויקרע מעומד (ש"ע סעי' ד)
- ו. אם אינו רוצה לקרוע את החליפה, יכול להוריד את החליפה לפני שמגיע למקום החיוב ולקרוע את החולצה. ויכול ללבוש חולצה מעל חולצה ולקרוע את העליון. ויכול לקרוע באותו חולצה כמה פעמים, אלא שירחיק בין קריעה לקריעה ג' אצבעות (מ"ב סק"ח, ארחות רבינו, הגר"נ קרליץ שליט"א, ועוד)
- ז. י"א שמותר לפשוט בגד הקרוע מיד לאחר הקריעה (ארחות רבינו, ועי' תורת המועדים על שונה הלכות שכן נוהג הגר"ח קניבסקי שליט"א) וי"א שאין להורידו עד שיוצא למקום שאינו רואה מקום המקדש ועיר העתיקה. ואם לבש שני חולצות וקרע העליונה והוריד אותה מיד, צריך לקרוע גם התחתונה (שמעתי מהגר"ד מורגנשטרן בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
- ח. גם נשים חייבות בקריעה, רק יזהרו שיעשנה בצניעות, דהיינו שיוסיפו עוד בגד כדי לקרוע (ארחות רבינו)
- ט. קטנים פטורים מקריעה, ואין חייבים לחנכן בזה (מ"ב סק"ז, ארחות רבינו)
- י. **עדיף לא ללכת בכלל לכותל המערבי אם אין כוונתו לקרוע (הגר"נ קרליץ שליט"א, הגר"ח קניבסקי שליט"א)**
- יא. חיוב קריעה הוא פעם בשלשים יום (ש"ע סעי' ה) ויום השלשים ג"כ פטור (מ"ב ריח יא. והעירו דאולי רק שם בסי' ריח אומרים ספק ברכות להקל. אמנם שמעתי מהגר"ד מורגנשטרן שהגר"ש זצוק"ל הקיל גם בזה כיון דהוא מדרבנן)
- יב. בשבת וי"ט וחוה"מ וחתן וכלה בימי המשתה אין דין קריעה. אבל בר"ח וחנוכה וכל הימים שאין אומרים בהם תחנון חייבים בקריעה. גם ערב שבת וי"ט לאחר חצות חייבים בקריעה (ארחות רבינו בשם החזו"א והסתייגו, תשובות והנהגות א שלד בשם החזו"א, הגר"ש אלישיב זצוק"ל) וגם באסרו חג חייבים לקרוע (הגר"ש דבליצקי שליט"א)
- יג. אם הגיע לכותל בשבת [שאסור לקרוע], פטור מקריעה שלשים יום. וכן אם שהה בכותל עד מוצאי ש"ק, א"צ לקרוע (מנחת שלמה ח"א עג, הגר"ש אלישיב, הגר"נ קרליץ, הגר"ח פיינברג. ועי' הערות הגר"ש מו"ק כה ע"ב) וי"א ששבת אינו פוטר אותו לל' יום (אג"מ שם)
- יד. פעם ראשונה בחיי שרואה את המקדש בחורבנה, לא יאכל בשר ויין כל אותו היום (מ"ב סק"ד)
- טו. מי שהי' בכותל ולא קרע, יכול לקרוע כל זמן שנמצא בעיר העתיקה (מנח"ש ח"א סי' עג) וי"א שאפי' אם יצא, אם הוא עדיין תוך חצי שעה, יש לקיים מצות קריעה (אבני ישפה ח"ב סי' נד בשם הגר"ש דבליצקי)
- טז. מה שמובא שתושבי ירושלים א"צ לקרוע אף לאחר ל' יום, היינו דוקא לאלו שגרים בעיר העתיקה (אשרי האיש מהגר"ש אלישיב)
- יז. י"א שאינו מועיל להקנות הבגדים כדי לפטור עצמו מקריעה (הגר"ח קניבסקי בשם הסתייגו, מועדים וזמנים ח"ז רנז, הגר"נ קרליץ שליט"א. ובשם הגר"ח ראיתי שאמר שאינו מתכוון באמת להקנות בגדיו)
- יח. לא היתה דעתם של גדולי הדורות נוחה, באלו המחפשים מיני התיירים לפטור עצמם מן הקריעה (כן מובא בשם הרב מברסק, הגר"ש אורבך, ועי' שבט הלוי ח"ז סי' עח שכ' "אין זה מנהג ותיקים, ודברי הש"ס וטור וש"ע מטפחים על פניהם" עכ"ל. וכן שמעתי מהגר"ד מורגנשטרן שלא היתה דעת הגריש"א זצוק"ל נוחה באלו שמקנים הבגדים, כיון שאפשר להוריד את החליפה ובקלות לקרוע החולצה. וע"ע בהערות הגר"ש על מסכת מו"ק דף כ ע"ב, דאין לסמוך ע"ז, כיון דסו"ס השני אינו מקפיד שלא יקרע)
- יט. רחבת הכותל המערבי שליד הכותל, יש לו דין קדושת בית הכנסת. אבל הרחבה העליונה, אין לו דין קדושת ביהכ"נ (הגר"ש אלישיב)
- כ. בכניסה בשבת לכותל דרך שער בדיקת מתכת, יש מורים לא ליכנס כשיש עליו מתכת, כי גם בבדיקת "שבת" יש איסור מבעיר (קריינא דאגרתא ח"ב סי' צא, הגר"ש אלישיב זצוק"ל) ויש מקילין (הגרש"א זצוק"ל)

מִי יֵרֵם הָיִי

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

גליון 292

מדיני תשעת הימים, ותשעה באב שחול במוצאי ק

אב תשע"ו

ההלכות זערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהמ"ד צא"י דברכי שיר"ב

סעודת מצוה בשבוע שחל בו

לפי מנהג הרמ"א וכן נוהגים בני אשכנז בשבוע שחל בו רק עשרה איש אוכלים בשר בעת סעודת מצוה, אבל לפי מנהג בני ספרד, אפילו שבעה שחל בו כולם אוכלים בשר. השנה (תשע"ו) שת"ב חל בשבת כיוון שי"א שאין נוהגים בו דיני שבוע שחל בו לענין זה יש להקל גם לבני אשכנז לאכול בשר אפילו יותר מעשרה ("מגן אברהם" ס"ק ל"ה).

שבת חזון - ערב תשעה באב

רחיצה וצחצוח נעליים

בערב שבת חזון מותר למי שרגיל בכל ערב שבת – לרחוץ פנים, ידים ורגלים במים חמים (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק צ"ז). ובלי סבון. וכן מי שרגיל לחפוף את ראשו במים חמים בערב שבת מותר לו לחפוף גם בערב שבת חזון, אבל בלי סבון (רמ"א שם, ומשנ"ב ס"ק צ"ז). והחזו"א מתיר אפילו בסבון. לכתחילה יש לעשות כל זה לפני חצות, ובדיעבד גם אחרי חצות מותר ("ביאור הלכה" בשם פמ"ג).

הנוהגים לטבול בכל ערב שבת, ואינם מבטלים את טבילתם לפעמים מפני טרדה או צינה רשאים לטבול גם בערב שבת חזון במים פושרים (משנ"ב ס"ק צ"ה ושעה"צ שם).

כשיש צורך מותר לצחצח נעליים בתשעת הימים וכ"ש לכבוד שבת. ויש סוברים שמותר להשחיר את הנעליים אך לא להבריקן. ולכבוד שבת מותר גם להבריק (שו"ת "אגרות משה" ח"ג תש"פ).

בגדי שבת

מי שיוצא ביום שישי וחוזר לביתו סמוך לשבת, ורגיל ללבוש בגדי שבת כבר מיום שישי בבוקר, מותר לו לעשות כך גם בערב שבת חזון מכיון שרגיל בכך, וזה גם נחשב לכבוד שבת, ויש סוברים שאין ללבוש בגדי שבת אלא סמוך לשבת.

נוהגים ללבוש בשבת חזון את כל בגדי השבת (משנ"ב ס"ק תקנ"א ס"ק ו') ויש נוהגים לשנות בגד אחד (שם).

שלום זכר

נהוג לעשות "שלום זכר" בליל שבת כמו בכל שבת ("מבית לוי" ח' י"ג).

אכילת בשר

השנה שבת הוא ערב תשעה באב, מותר לאכול בשר כסעודת שלמה בשעתו, אפילו בסעודה שלישית. ומי שנמנע מלאכול בשר משום אבילות, עבירה היא בידו. ומי"מ בסעודה שלישית ישב בדאבון נפש, ולא ישב בסעודת חברים. ומי שיושב כל שבת עם חבריו (כגון ביישובות) אינו צריך למנוע עצמו (שו"ע ס"ק תקנ"ב סעיף י' ומשנ"ב שם).

וכן מותר לשיר זמירות שבת, ואפילו מי שאין רגיל בכל שבת אין לאסור ("אגרות משה" או"ח ח"ב תש"ק קי"ב).

דברים שבצנעא

וכן כל שאר העינויים אינם נוהגים בשבת כלל, חוץ מדברים שבצנעא, שלדעת השו"ע מותר, ולדעת הרמ"א אסור (תקנ"ד סעיף י"ט), ולכן אסור לרחוץ ידיו בחמין בשבת זו שגם זה קרוי צנעא (משנ"ב שם ס"ק ל"ט), אבל במים קרים מותר משום עינוי ונדחה בשבת ("מנחת חינוך" מצ"י ש"י אות י"ט).

בגדים וקידוש לחתן ולבר מצווה

מותר לעשות קידוש לחתן בשבת זו כמו שרגילים לעשות בכל שבת, וכן מותר לשיר לחתן כמו שרגילים בכל עליה לתורה, דאם לא יעשו כן, הוי אבילות בפרהסיא (הגר"נ קרליץ שליט"א). החתן בעליה לתורה, וכן נער בר מצווה – לא ילבשו בגדים חדשים.

תפילה

אומרים "אב הרחמים" אחר קריאת התורה ואין אומרים "צדקת צדק" במנחה (רמ"א סימן תקנ"ב סעיף י"ב ומשנ"ב ס"ק ל').

לימוד תורה

כשחל תשעה באב בשבת, כתב הרמ"א (סי' תקנ"ג) שאין ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ט') דהיינו אחר חצות אבל קודם חצות מותר (דלא כהאוסרים ללמוד כל היום, ע"י

תשעת הימים

רחיצה בחמין בסבון בר"ח אב

השנה (תשע"ו) שר"ח אב חל בערב שבת קודש, הגם שבכל שנה אסור לרחוץ בחמין מר"ח אב ואילך, כל מי שרוחץ תמיד בערב שבת לכבוד שבת מותר לרחוץ כל גופו בחמין (משנ"ב ס"ק תקנ"א ס"ק פ"ט), ואפילו עם סבון למשנ"ב (הגר"נ קרליץ שליט"א).

הורדת בגדי שבת במוצאי ק

יש שפושטין את בגדי השבת מיד אחר ההבדלה ("חזון איש" הוריד בגדי השבת מיד), ויש סוברים שאין צריך להחליף (הגר"נ ש אלישיב זצ"ל).

שבוע שחל בו

השנה (תשע"ו) שתשעה באב חל בשבת ונדחה ליום ראשון, י"א שאין דיני "שבוע שחל בו" נוהגים כלל, וי"א שנוהגים מיום ראשון שלפניו (שו"ע ס"ק תקנ"א סעיף ד'), ולמעשה בדברים שהם מעיקר הדין יש להחמיר, ובדברים שהם מנהג יש להקל (קובץ "מבית לוי"). רוב בני ספרד נוהגים להקל לגמרי בכל הדינים עד ערב שבת חזון כדעת סתמא בשו"ע (וכדעת ה"בן איש חי", וה"כף החיים" ס"ק תקנ"א), ומי"מ י"א שראוי שלא להסתפר בימים הסמוכים לתשעה באב ("כף החיים" שם).

כיבוס

לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת.

גם לפי האשכנזים אין צורך להחמיר שלא לכבס בגדי קטנים (עד בר מצווה), אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל לפני כן מותר לכבס עד גיל בר מצווה, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (גילאי 6-7 שנים), ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו, (עיין שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב ס"ק פ"ב בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגר"נ קרליץ שליט"א).

השנה (תשע"ו) שחל ת"ב בשבת ונדחה ליום ראשון, במקום צורך אפשר לכבס בגדי קטנים (עד גיל בר מצווה) עד ערב שבת חזון.

כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס – אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

מותר לנקות כתם במגד בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגר"נ אלישיב זצ"ל).

לבישת בגדים מכובסים

אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם ס"ג ורמ"א ס"ד) אך בגדים הסמוכים לגוף מותר (הגר"נ אלישיב זצ"ל). והרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

יש להכין חולצות לפני תשעת הימים, ואפשר ללבוש אפילו כמה ביחד בערך לחצי שעה, או לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (הגר"נ אלישיב זצ"ל).

מי שעושה בר מצווה בתשעת הימים, רק בחור הבר מצווה יכול ללכת עם בגדי שבת ולא האחים והאחיות. וכן הבר מצווה ילבש את החליפה לפני ר"ח כדי שלא יבדק "שהחיינו" באמצע השבוע (הגר"נ קרליץ שליט"א). גם הוריו יכולים ללבוש בגדי שבת (הגר"נ אלישיב זצ"ל "קובץ תשובות" ח"ג ס' ל"ה), וכן להורי הוריו מותר משום דבני בנים הרי הם כבנים (הגר"נ איועב"ד זצ"ל).

בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלושים עבור ימי חול (גדולי הפוסקים שליט"א).

בגדים מכובסים בת"ב

לפי מנהג בני ספרד, עד שבת חזון מותרים לכבס, וגם ללבוש בגדים מכובסים, אבל בתשעה באב אסור לכבס או ללבוש בגדים מכובסים, ויש להם להכין בגדי חול משומשים לצורך תשעה באב.

"באר היטב" ו"שערי תשובה" משום אבילות שבצנעא נוהג, ואסור ללמוד בשבת כמו אָבֵל בתוך שבעה בשבת). אולם כתב **המשנ"ב** (סי"ק יו) בשם **הט"ז** שהלומד כרגיל לא הפסיד, ויש לסמוך על זה, עכ"ד (ועי' "ביאור הלכה" שם). מרן ה"חזון איש" צ"ל בשבת ערב תשעה באב, מחצות ואילך למד מסכת מ"ק ("אורחות רבנו" ח"ב עמ' קל"ו).

טיול בשבת

◀ י"א שאין לטייל בשבת זו, ויש אוסרים רק מחצות ("שערי תשובה" סי' תקנ"ג).

הכנה משבת לחול

◀ אסור להכין משבת לחול, ולכן אסור להביא הקינות לבית הכנסת בשבת (במקום שיש עירוב), אלא אם ילמד בו מבעוד יום. וכן כשאוכל סעודה שלישית לא יאמר שאוכל כדי שיהיה לו כוח לצום בלילה, אבל מותר לחשוב כן.

ויש להזהר שלא יאמר לבני ביתו שיאכלו כדי שיהיה להם כוח לצום או פרי זה טוב לצום, דהוי כמו הכנה משבת לחול.

קלי צום

◀ לכתחילה יש לרסקם ולערבם מערב שבת במזון אחר או לערבב את הסירוף "קלי צום" במשקה, ובדיעבד אפשר לערבבו בשבת היות שאין זו תרופה אלא ריכוז צמחי מזון ("אגרות משה" או"ח ח"ג תשי"ד, ו"קובץ מבית לוי" ח"י י"ג עמ' נ"ב, שש"כ פרק ל"ד).

להפסיק מלאכול

◀ יש להזהר להפסיק מלאכול מבעוד יום, דהיינו לפני שקיעת החמה, ולא כמו בכל שבת שממשיכים לאכול גם לאחר השקיעה (**משנ"ב** סי"ק כ"ד).

האם צריך להתנות לפני ברכת המזון

◀ כתב **המשנ"ב** (סי' תקנ"ג סי"ב) לפני ברמ"ז לכתחילה יתנה דלא מקבל על עצמו את התענית עד בין השמשות, ע"י שם.

אולם השנה (תשע"ו) שהוא בשבת מאחר שאסור לצום בשבת, בודאי לא אמרין שברכת המזון היא קבלה על התענית.

רחיצה בין השמשות

◀ אסור לרחוץ כל ידיו משקיעת החמה. ואם צריך ליטול ידיו, יטול כמו בתשעה באב, דמה שלא רוחץ ידיו, לא ניכר שעושה אבילות, וכן אסור לסוך בושם על גופו מבין השמשות.

ישיבה על הארץ

◀ אין לשבת על הקרקע עד אחרי צאת הכוכבים, מכיוון שיש בזה אבילות בפרהסיא בשבת. וכן אין חולצים נעליים בין השמשות, מכיון שאסור להראות שום אבילות בשבת (**רמ"א** תקנ"ג סי"ב **משנ"ב** סי"ק ו').

מוצאי שבת - תשעה באב

בגדי שבת

◀ אין חיוב לפשוט בגדי שבת וללבוש בגדי יום חול לפני שהולך לבית הכנסת, ומ"מ אם אינו לבוש בהם, אין ללבושם בלילה (**הגרי"ש אלישיב** צ"ל). ובמניין של מרן ה"חזון איש" צ"ל כולם לבשו בגדי שבת, וכבר הגיעו לביהכ"נ לפני צאת הכוכבים, ולאחר 'ברכו' חלצו נעליהם, ומרן ה"חזון איש" נכנס לחדרו, ולבש בגד עליון של יום חול ("אורחות רבנו" ח"ב, עמ' קל"ז).

תפילת מעריב במוצש"ק

◀ במוצש"ק זה אין אומרים "למנצח בנגינות..." (תהילים ס"ז) לפני מעריב, ואחרי הקינות אומרים "ואתה קדוש" בלי "ויהי נעם", ואין אומרים "ויתן לך" (**שו"ע** סי' תקנ"ט סעי' ב').

◀ מבדילים בתפילה "אתה חוננתנו", שכאר מוצש"ק (**שו"ע** סי' תקנ"ט סי"א), ואם שכח להבדיל אינו צריך לחזור ולהתפלל כיון שמבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב (**שו"ע** סי' רצ"ה ג'). י"א שכאשר ת"ב חל במוצש"ק (כמו השנה תשע"ו) כיון שאין מבדילין על הכוס ראוי שהנשים יתפללו ערבית ויבדילו בתפילה, משום דעיקר התקנה היתה להבדיל בתפילה (ספר "שלמי מועד" פרק צ"ב בשם **הגרש"ז אויערבך** צ"ל). ונשים שלא מתפללות יזהרו שלא לעשות שום מלאכה עד שיאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לחול" (**משנ"ב** סי' תקנ"ט סי"ב).

הבדלה במוצש"ק

◀ מברך "בורא מאורי האש" על הנר (**שו"ע** סי' תקנ"ו א') קודם שקורא מגילת איכה (**משנ"ב** שם סי"א) ואם לא בירך בתחילת הלילה יכול לברך כל הלילה (**משנ"ב** שם) ואין מברכים על הבשמים דבר של תענוג הוא (**שו"ע** שם).

◀ יש שואלים למה אין מבדילים במוצש"ק זה שאפשר לתת לתינוק לשתות, וכמו שעושים בתשעת הימים וכתב **המשנ"ב** (סי' תקנ"ט סי"ק לו) מאחר שזה דבר קבוע חיישין שמא יבוא להבדיל גם כשיהיה גדול.

חולה יבדיל לפני האכילה

◀ חולה שצריך לאכול בת"ב, חייב להבדיל לפני האכילה ("שערי תשובה" סי' תקנ"ו), ולא יתחיל כמו כל מוצש"ק ב"הנה א-ל ישועתי"

אלא יתחיל מברכת הגפן ("דברי מלכאל" ח"ו). ויש סוברים שאיסור בשר ויין בת"ב זהו מדינא דמשנה וכמו בסעודה מפסקת (ולא רק משם מנהג כמו שבוע שחל בו ת"ב), ויאכל בלא הבדלה (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א), וי"א שלכתחילה יסחט ענבים ויבדיל עליו משום שיון תוך ג' ימים לא נכלל בתקנה זו. ואם אין לו ענבים יכול להבדיל על מיץ ענבים או חמר מדינה, ובשעת הדחק יש להבדיל גם על יין רגיל (**הגר"ש אלישיב** צ"ל), ואם צריך רק טעימת מים אינו צריך להבדיל ויכול לשתות ללא הבדלה (ע"י שו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ה סי"ק ה', וח"ח סי' קכ"ט).

הבדלה לחולה בת"ב

◀ אם הבעל חולה ומבדיל לעצמו יכול להוציא את כל בני ביתו ("שערי תשובה" סי' תקנ"ו סי"א) השם "ברכו יוסף".

גם אשה, שהיא חולה, לכתחילה תעשה הבדלה לעצמה ותשתה את הכוס (שו"ת "שבט הלוי" ח"ז תשי"ז ד-ו). ובעת הצורך אפשר להקל לאשה לאכול בלא הבדלה משום ספק ספיקא שמא נשים אינן חייבות כלל בהבדלה, ושמא כדעת **הרמב"ן** שכשחל ת"ב במוצש"ק אין חיוב הבדלה כלל (בעל "שבט הלוי" צ"ל "מבית לוי" ח' י"ג עמ' נ"ג).

וכמו כן יכול הבריא לעשות הבדלה עבור החולה או האשה וגם הוא יוצא בזה יד"ח הבדלה ("שבט הלוי" ח"ח סי' קכ"ט, שהוא נחשב בר חיובא), ובכל זאת עדיף שמי ששותה היין הוא יעשה הבדלה (**משנ"ב** סי' ער"ב סי"ק ל"ג ובסי' רצ"ט סי"ק כ"א).

קטנים האוכלים בתשעה באב

◀ קטנים האוכלים בת"ב כתב בשו"ת **מהרי"ל דיסקין** (קונטרס אחרון, אות ע"ב) שיבדילו לפני שאוכלים (בהגיעו לשיעור חינוך) ולא שייך בזה לחשוש שמא יעשו כן כשיגדלו, שהרי גם בגדול שצריך לאכול בת"ב כגון שהוא חולה, חייב להבדיל. ויש סוברים שקטן אוכל בלי הבדלה ("מבית לוי" ח' י"ג).

בעלי ברית

◀ בעלי ברית (הסנדק, המוהל ואבי הבן) מותרים לאכול אחרי המילה (לאחר מנחה גדולה) היות שהוא תענית נדחה (**שו"ע** סי' תקנ"ט סי"ג ט') ויבדילו לפני האכילה, כנ"ל לענין חולים (**משנ"ב** שם).

מי שיש לו מיחוש

◀ וכן חולים ומעוברות שיש להם מיחוש קצת יכולים לאכול בתענית נדחה (**ביה"ל** שם) וכל אחד יעשה שאילת חכם באיזה אופן יכול להקל.

רחיצת כלים

◀ כתב **הרמ"א** (סו"ס תקנ"ד) שאין לעשות שום מלאכה עם שהיו לפני חצות היום, ואפילו מעשה הדיוט, אבל הדלקת נרות וקשירה שאין בו שהיו מותר, ע"כ. ועי' "ערוך השולחן" שכתב דכמו כן אין לסדר הבית לפני חצות, ע"י שם. ולפ"ז אין לרחוץ כלים של שבת לפני חצות, משום שיש בו שהיו, ואפשר לתת עליהם מים שלא ידבק האוכל עליהם, ואין בזה משום שהיו.

ולאחר חצות, יש לרחוץ רק כלים שיש בהם צורך ליום ת"ב לאכילת קטנים וחולים או לצורך סעודת הערב, וכמבואר **במג"א** (סי' תקנ"ד סי"ק י"א) שמותר לרחוץ בשר לצורך הלילה, וכן ביוה"כ מותר לרחוץ הירקות לצורך הערב, וכמבואר **במשנ"ב** (סי' תרנ"א סי"א) אבל מה שאין לו צורך, לכתחילה אין לו להרטיב ידיו בת"ב שלא לצורך, ועי' שו"ת "מחזה אליהו" (סי' פ"ז) מש"כ בזה, ואם לובשים כפפות מגומי כפי שמצוי כיום בודאי מותר.

הבדלה במוצאי ת"ב

◀ במוצאי ת"ב מבדילין על היין וא"צ לתת לקטן את היין, ואין אומרים את הפסוקים "הנה קל ישועתי", וכן אין מברכים על הנר והבשמים, כיון שהם שייכים למוצש"ק (**שו"ע** סי' תקנ"ו א') ו**משנ"ב** שם). כשמבדילין במוצאי ת"ב רגילים לאכול מיד, ומבואר **בשו"ע** (או"ח סי' רצ"ט) שיש לכסות הפת בשעת הבדלה או שלא להביאו עדיין לשולחן משום בזיון הפת.

שכח "אתה חוננתנו"

◀ מי ששכח "אתה חוננתנו" במוצש"ק ולאחר הצום התחיל לאכול קודם שהבדיל אין צריך לחזור ולהתפלל שמו"ע (**הגרש"ז אויערבך** צ"ל **והגרא"ל שטיינמן** שליט"א) כיון שדוקא במוצש"ק תקנו לחזור להתפלל ולהבדיל בתוך התפילה, וזה שייך רק במוצש"ק. ויש סוברים שסו"ס תקנו לחזור, וגם באופן זה במוצאי ת"ב יחזור ויתפלל שמו"ע (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א).

אכילת בשר ויין ותספורת במוצאי ת"ב

◀ כל שנה מחמירים לא לאכול בשר עד חצות יום עשירי באב, אבל כשחל ת"ב בשבת ונדחה ליום א' מותר לאכול בשר ויין ביום שני בבוקר, אבל בלילה אסור בבשר ויין משום אבילות של יום. תספורת, כיבוס ורחיצה מותרים אפילו בלילה (**שו"ע** סי' תקנ"ח ו**ברמ"א** וב**משנ"ב** שם).

יהי רצון מלפניך... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו
ותן חלקנו בתורתך!"

דינים הנוהגים מר"ח אב – תשעת הימים - תשע"ו

א. משנכנס אב ממעטים בשמחה, ואם יש לו דין עם גוי (או ישראל מומר) ישתמט ממנו בימים אלו דריע מזליה (עי' שו"ע סי' תקנ"א ס"א), י"א שידחנו עד ר"ח אלול (מ"א שם סק"ב), ועכ"פ עד אחר תשעה באב (מ"ב סק"ב), ודין זה מתחיל מהמולד של חודש אב וזהו שאמרו "משנכנס אב" אבל איסור מו"מ מתחיל מר"ח (פמ"ג א"א סק"ב).

מיעוט משא ומתן

ב. מר"ח ועד התענית ממעטים במשא ומתן, ויעסוק רק כדי פרנסתו (שו"ע שם ס"ב ותקנ"ד סוסכ"ב), ובזמנינו נהגו להקל בזה משום שהכל נקרא כדי פרנסתו (מ"ב סק"א), ומ"מ בעלי עסקים שעסקיהם בדברים המשמחים לבו של אדם, כגון מכירת כלי כסף או תכשיטים ימנעו בימים אלו מלסחור אפילו כדי פרנסתם ואף כשעסקיהם עם גויים (שעה"צ סק"ג).

ג. יש להמנע לקנות בימים אלו דברים המשמחים כגון כלי כסף ותכשיטים (שעה"צ שם), ובכלל זה לקנות כלים ורהיטים שיש בקנייתם שמחה (מבית לוי ה"ל תשעת הימים פ"ו אות י"ח), וכן לקנות מזגן שיש בקנייתו שמחה אבל מי שסובל מאוד מן החום נחשב כחולה ומותר (מבית לוי שם), וכן אביזר הנצרך לבריאותו כמו משקפיים מותר (הגרש"א זצ"ל).

ד. אין לתת מתנות של שמחה מחתן לכלה ולהיפך (שו"ת אג"מ אהע"ז ח"ד סי' פ"ד סק"א), ומ"מ דברים הנוהגים לתת בזמן כתיבת התנאים מותר לתת שזהו כחוב בין שני הצדדים (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

ה. מותר לתת מתנה לחתן בר מצוה בתשעת הימים (הליכות שלמה פ"ד הערה י"א שלא מצינו איסור נתינת מתנה רק בתי"ב) ומטעם זה מותר לתת לגנת מתנה בסוף השנה ובפרט שזה נחשב כפריעת חוב.

תיקוני בית ושיפוצים

ו. אסור לסייד את הבית בימים אלו, ובכלל זה להדביק טפטים ולתלות וילונות ושאר קישוטים (ע"פ השו"ע שם ס"ב דבכלל בנין של ציור הוא), ואם נתקלקלו קירות הבית מחמת נוזילה מותר לסיידם כדי לתקן הקלקול (ע"פ משנ"ב סק"ב).

ז. אסור לעשות שיפוצים אם נועדו להרווחה בעלמא, אבל אם משפץ מחמת שצר לו המקום בו הוא גר מותר, וכן אם משפץ דירה שקנה ויהיה לו הפסד ממון אם לא יעשנו בימים אלו לפי שדר בדירה שכורה מותר, (ע"פ מ"ב שם סק"ב).

ח. מותר לעסוק בבנין של מצוה, כגון לשפץ בית כנסת ותי"ת וישיבה, ובפרט שהוא מצוה דרבים כמקוה (רמ"א ס"ב).

ט. אסור לנטוע נטיעות של נוי ליפות את גינתו (שו"ע שם ס"ב), אבל לסדר הגינה כרגיל מותר (מבית לוי שם אות ה').

תפירה וקניית בגדים חדשים

י. אסור לקנות בגדים חדשים אפי' בגדים שאינם חשובים כמו גרביים, ובכלל זה מצעי המטה, מטפחות ומגבות (עי' רמ"א ס"ז), לבד מנעלי בד לצורך ת"ב (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' פ'), מיהו אם נקרעו בגדיו מותר לקנות חדשים (אור לציון שם).

יא. איסור קניית בגדים חדשים הוא אפי' על מנת ללבושם לאחר ת"ב (מ"ב שם סקמ"ט), או ליתנם במתנה (אורל"צ שם).

יב. חתן וכלה שמתחתנים אחר ת"ב מותרים בקניית בגדים חדשים דהוא צורך מצוה (מ"ב סקמ"ו שעה"צ סק"א).

יג. איסור קניית בגדים הוא אפילו לקטנים וכמו בכיבוס שאסור, ובמקום שמותר לכבס בגדי קטנים מותר אף לקנות, ומ"מ תינוק שנולד מותר לקנות עבורו בגדים חדשים שהרי אין לו מה ללבוש, ואין צריך לקנות לפני הלידה.

יד. מותר לקנות בימים אלו דבר האבד כגון ביריד או במכירות סוף עונה במחירים מוזלים שלאחר ת"ב יתייקרו המחירים (ע"פ מ"ב סק"א), אולם אין ראוי לבעלי החנויות להוריד מחירים כדי להשאיר את חנותם פתוחה (הגר"א דינר שליט"א), ומטעם זה מותר לחתום חוזה לקניית דירה בימים אלו, לפי שאינו יודע אם יזדמן לו אח"כ (אורל"צ שם).

טו. אסור לתפור לארוג או לתקן בגדים חדשים בימים אלו ובכלל זה שלא לרקום או לסרוג, אבל בגדים ישנים שנקרעו מותר לתקן (שו"ע ס"ז ומ"ב סקמ"ו ועי' כה"ח ס"ק קט"ו-קט"ז), ואם משאיר סיום התפירה לאחר ת"ב מותר (שערי נחמה).

טז. מותר ליתן בגד לבדיקת שעטנז ולא נקרא תיקון בגדים, וכן להטיל ציצית דשמחת מצוה היא (הגר"ק שליט"א).

יז. מותר לקבל תפילין חדשות בתשעת הימים, אפילו אם יש לו כבר תפילין דשמחת מצוה היא, (הגרא"ל שליט"א).

רחיצת הגוף

יח. נוהגים שלא להתרחץ מר"ח אפי' בצונן (רמ"א סי' תקנ"א סט"ז) אבל פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן, וכן אפשר לקחת מגבת רטובה או ממחטות לחות ולהעביר על גופו (הגר"י קרליץ שליט"א), ומנהג הספרדים שאין מנמעים מרחיצת הגוף בחמין אלא בשבוע שחל בו, והשנה שחל ת"ב בשבת נוהגים הספרדים להתרחץ ולהסתפר עד ערב שבת חזון (עפ"י השו"ע סעי' ד' דכשחל ת"ב בשבת אין דיני שבוע שחל בו).

יט. רחיצה לצורך רפואה כגון לחולה או שיש לו פצעים מותרת אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו (מ"ב סקפ"ח).

כ. השנה שחל ר"ח אב בער"ש מותר לרחוץ כל גופו בחמין לכבוד שבת (מ"ב שם סקפ"ט), ואפי' עם סבון (הגר"י קרליץ שליט"א), אולם אסור לשהות תחת המים יותר מכדי צורך השבת, וכן אסור ללכת לים או לבריכה שאין זה צורך שבת.

כא. יש מתירים לסובלים מזיעה מרובה לרחוץ כל גופם בצונן אפילו עם סבון אבר אבר לא בבת אחת (שו"ת שבה"ל ח"ז סי' ע"ז ב' וח"ח סי' קכ"ז), ויש מקילים אפי' רחיצה גמורה בצונן כשאין כוונתם לתענוג (אג"מ אה"ע ח"ד סי' פ"ד ד').

כב. אסור לשחות בים ובבריכה (ערוה"ש ס"ד), אולם לצורך רפואה ובריאות מותר (שם ס"ו ושעה"צ סקצ"ד). (ומרן החזו"א זצ"ל היה הולך לים רק עד ר"ח אף דהוי לצורך בריאותו ולא לתענוג משום חשש חילול ה' (ארחות רבנו, ח"ב עמ' קכ"ט) ואולם מסתבר דמותר לרחוץ בחמי טבריה (יום המלח) שניכר שעושה זאת לרפואה, ובשו"ת קנין תורה ח"ב סי' ק' מביא שראה את מרן הגרי"ז זצ"ל במקום הרחיצה במדינת שוויץ בערב ת"ב, ואמר הגרי"ז שנסע לרחוץ לרפואה ואינו לתענוג כלל).

כג. ילדים קטנים שמתלכלכלין תדיר מותר לרחצם כדרכם, וילדים גדולים רק כשצריכים לכך (עי' מ"ב תקנ"א סקצ"ג וקרא עלי מועד עמ' ל"ד), וילדים הרגילים להתרחץ כל יום מותר לרחצם כל יום כדרכם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א שם).

כד. בערב שבת חזון מותר לרחוץ ראשו פניו ידיו ורגליו בצונן אבל לא כל גופו, ומי שרגיל כל ערב שבת לרחוץ בחמין יכול לרחוץ מקומות אלו בחמין (רמ"א שם) אבל לא בסבון (מ"ב שם ס"ק צ"ו), וי"א אף בסבון (החזו"א זצ"ל), ומנהג הספרדים לרחוץ כל גופו בחמין כדרך כל ער"ש שהרי להמחבר אין אוסרין רחיצה רק בשבוע שחל בו, וי"א שהמנהג להקל לרחוץ אפילו כל גופו בחמין לכבוד שבת, בפרט בימינו שהחום גובר (שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' שמ"ז בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל, ועי' שו"ת מהר"י ברונא סי' י"ב שכתב וז"ל: ונראה לי היתר גמור ומצוה לחוף ראשו בחמין).

כה. הנוהג לטבול כל ערב שבת מותר לו לטבול אף בערב שבת חזון (מ"ב סקצ"ה), וכן מי שרגיל לטבול כל יום במשך ימות השנה או לטבילת עזרא מותר גם בימים אלו, וראוי לטבול בפושרים, אך לא ישתהה שם ויצא מיד (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ע"ז), ואם יש שלט במקוה לא לטבול קודם שרוחץ מותר לרחוץ (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

בשר ויין

כו. נוהגים שלא לאכול בשר ואפי' בשר עוף ולא לשתות יין או מיץ ענבים בתשעת הימים ואף ר"ח בכלל זה (עי' שו"ע סי' תקנ"א ס"ט וס"י ומ"ב סקנ"ח), וכן מנהג בני ספרד, למעט ר"ח עצמו שאוכלים בשר (כה"ח שם ס"ק קכ"ה וקכ"ו), ואם בירך על בשר בטעות יטעם מעט כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' פ"א).

כז. תבשיל שנתבשל ביחד עם הבשר נהגו להחמיר שלא לאוכלו, אבל אם רק נתבשל בקדירה בשרית מותר (מ"ב סקס"ג), וכן עוגה או תבשיל שמעורב בו יין וניכר טעם היין הוא בכלל המנהג שלא לאוכלו (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"ט).

כח. מעוברות ומניקות הן בכלל המנהג שלא לאכול בשר ולשתות יין, אלא אם כן הן חלושות וצריכות לכך, וכל שכן חולה או יולדת הסובלת מחוסר דם או אדם חלוש הצריך לאכול בשר מותרים באכילת בשר אפילו בשבוע שחל בו (עי' רמ"א סעי' ט' ומ"ב סקס"א), וכן מינקת שמזיקת לתינוקה שאינה אוכלת בשר מותרת (כה"ח ס"ק קל"ז).

כט. האיסור לאכול בשר ויין הוא גם להאכיל לקטנים אפילו שעדיין אינם בגיל שיודעים להתאבל על ירושלים (מ"ב סק"ע), אבל אם אכילת הבשר מועיל לבריאות הקטן מותר להאכילו בשר (ערוה"ש סכ"ו ושו"ת דברי יציב ח"ב סי' רל"ו).

ל. בסעודת מצוה כמו מילה או פדיון הבן אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה, דהיינו כל מי שהיה הולך לסעודה גם שלא בימים אלו (רמ"א ס"י), אפילו עד ערב ת"ב כיון שהשנה חל ת"ב בשבת (מ"א סקל"ה), ובברית מילה יתן לקטן לשתות את היין (רמ"א שם), אולם ב"וואך נאכט" או שלישי למילה אין להתיר בשר ויין (עי' מ"ב סקס"ב).

לא. סעודת סיום נחשבת ג"כ סעודת מצוה ומותר לאכול בשר ולשתות יין (רמ"א שם ס"י ורמ"א יור"ד סי' רמ"ו סכ"ו), ואפי' אותן שלא למדו מותרין לאכול אם היו באים גם בזמן אחר משום רעות (מ"ב שם סקע"ג),

לב. המבשל לכבוד שבת מותר לטעום מעט מהתבשיל משום "טועמיה חיים זכו" (עי' מ"ב ר"נ סק"ב, אור לציון ח"ג סכ"ו), וי"א דאין לו לבלוע את התבשיל רק לטעום ולפלוט (שו"ת התעוררות לתשובה ח"ב סי' קס"ט).

לג. מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודות שבת כמה שירצה (מ"ב סקנ"ט), והסועד בשבת סעודה שלישית ונמשכה סעודתו עד הלילה מותר עדיין לאכול בשר ולשתות יין כיון שאומרים רצה בברכה"ו והוא אצלו שבת (מ"ב סקנ"ו).

לד. במוצאי שבת מבדילין על היין (שו"ע שם), ונוהגים להחמיר שלא לשתות את היין אלא נותנים לקטן שהגיע לחינוך ועדיין אינו חש בצער ירושלים (רמ"א שם), ואם אין לו אלא בת שהגיעה לגיל זה ישתה בעצמו שאין נותנים לנשים לשתות מהבדלה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואמנם מחמת הספיקות בהגדרת תינוק שהגיע לגיל הנ"ל יש שנהגו לשתות את יין בעצמם (הגר"ש זצ"ל וז"ל וכן רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א היו שנים שמחמת ספק זה שתה את היין בעצמו, אך היו שנים שבדק את גילו והבנתו של הקטן ונתן לו לשתות, אך ביקש שיהיה מיץ ענבים ולא יין), ומנהג החסידים שהמבדיל שותה בעצמו, ומ"מ לא ישתו יין בברכת המזון בימי חול אף שהוא מצוה ויברכו ברכת המזון בלא כוס (מבית לוי שם פ"ח אות ו').

לה. בהבדלה כשנותן לקטן לשתות אין צריך המבדיל לשתות כלל מהכוס ושונה מכל ברכת הנהנין משום דהוי מצוה ומועיל בזה ערבות, ואם עשה הבדלה על דעת שהקטן ישתה את הכוס ואח"כ נתחרט הקטן ולא רצה לשתות צריך המבדיל לברך שוב בפה"ג כיון שלא היה בדעתו לשתות מהכוס (שלמי תודה בין המצרים עמ' ל"ד, ואולם רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א נותן לקטן לשתות רק אחרי שטועם, כיון דמ"מ הוי ברכת הנהנין).

כיבוס וגיהוץ ולבישת בגדים חדשים ובגדי שבת

לו. אסור לכבס ולגהץ בגדים ומגבות וסדינים בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע ס"ג וזהו מעיקר דין המשנה), ומנהג האשכנזים להחמיר מראש חודש (רמ"א שם), ואסור אפי' אם אינו רוצה ללבשו עתה אלא להניחו לאחר ת"ב (שו"ע שם), ואם אין לו אלא בגד אחד מותר לכבס עד שבוע שחל בו (מ"ב סקנ"ט), והשנה שחל ת"ב בשבת מותר לכבס עד ערב שבת חזון במקום הצורך אם אין לו אלא בגד אחד, ובגד שהתקמט לאחר לבישתו מותר לגהצו (חוט שני ר"ה עמ' תי"ג).

לז. איסור הכיבוס כולל גם שלא ללבוש בגדים חדשים (שו"ע ס"ו) ובגדים מכובסים, ולא להציע המיטה בסדינים מכובסים (שו"ע ס"ג), ואולם מותר לתת לאורח סדינים ובגדי שינה מכובסים (שו"ת מנח"י סי' מ"ד שהיות שאין הדרך לישון על כלי מיטה שישן עליהם אדם אחר מותר שאין זה בגד תענוג אלא מצד בריאות).

לח. מותר להעביר כתם שעל הבגד ע"י שפשוף במטלית לחה שאין זה בכלל כיבוס האסור בימים אלו (הגרשז"א בהליכות שלמה), וכן מותר לנער אבק מן הבגד או להבריש כובע מאבק (נטעי גבריאל פלי"ה סי"ב, ועי' בשו"ת אור לציון פכ"ז עמ' ר"ז).

לט. בגדים שמחליפין אותם מחמת זיעה כגון לבנים וגרבים מותר להחליפם בימים אלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל ושו"ת להורות נתן ח"ז סי' ל"ז), ויש שמחמירים אף בזה (שו"ת מנח"י ח"י סי' מ"ד והגר"נ קרליץ שליט"א).

מ. אסור ללבוש בימים אלו בגדי שבת (מ"ב סקמ"ד), ובעלי הברית מותרים ללבוש בגדי שבת, ויש מקילין שאף המכניס ומוציא של התינוק – הקוואטר מותר ללבוש בגדי שבת (שעה"צ שם סק"ג).

מא. בחור שנפגש בימים אלו לצורך שידוכין רשאי ללבוש בגדי שבת ולהתרחץ (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"א אות ד').

מב. המנהג היום להכין לפני ר"ח את הבגדים לתשעת הימים ע"י שילבש את כל הבגדים המכובסים שיצטרך לט' הימים עד שהבגד יהיה נראה כמשומש והעיקר הוא שלא יהיה ניכר חידוש, ויכול ללבוש כמה בגדים אחד על השני זמן מה [חצי שעה] ובלבד שיתקמטו קצת, ולא ילבשם ממש ביחד דקשה לשכחה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מג. אם שכח להכניס לפני ר"ח אין להכניס בשבת דהוי כמכין משבת לחול, אבל אם פושט בגדיו קודם שהולך לישון ואח"כ לובשם בבוקר דלא ניכר שמכין משבת לחול מותר (כף החיים סי' צ"א בשם בן איש חי), וכן יכול להחליף כמה פעמים חולצות בשבת לכבוד שבת ולהשאירם לימות החול, ויש שנוהגים להניחם על הרצפה עד שיתקמטו ויאבדו חידושם (שו"ת מנח"י שם, וקובץ הלי ימי בין המצרים עמ' כ' אות ע"ט).

מד. בגדי ילדים [עד גיל י"ג] מותר לכבסם עד שבוע שחל בו תשעה באב שאז אסור מעיקר הדין (ע"פ הרמ"א סי"ד ומ"ב סקפ"ב), ומ"מ בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (עד גילאי 6-7) ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (עי' שו"ע סי"ד ומ"ב סק"ב והוראת הגר"נ קרליץ שליט"א).

מה. מותר לכבס ולהחליף מגבות בביהמ"ד לפי שהוא צרכי רבים (רמ"א שם סי"ב דלצורך מצוה הכל שרי וכ"ש צרכי רבים).

מו. בשבת חזון נוהגין עפ"י הגר"א ללבוש בגדי שבת כרגיל, ויש משנים בגד אחד (מ"ב סק"ו), ומ"מ אין ללבוש בגדים חדשים (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' פ'), וסיפר רבנו הגרא"ל שטיינמן שליט"א כי בעיר הולדתו בריסק נהגו בשבת חזון לשורר "לכה דודי" בניגון עצוב דומה לניגון "אלי ציון ועריה" (פרי חיים גליון קמ"ט תשע"ב).

מז. מותר להשתמש במפות שולחן מכובסות לכבוד שבת (רמ"א סעי' ג'), וכן במגבות מכובסות אבל לא בסדינים (מ"ב סקל"ג), ומ"מ לכבס אף לכבוד שבת אסור (מ"ב ס"ק ל"ב).

מח. במוצ"ש אין חיוב לפשוט מיד את בגדי השבת שלבוש בהם אבל אם פשט בגד של שבת אין ללבושו בחזרה (פוסקים).

מט. אין ליטול צפרנים בשבוע שחל בו ת"ב והשנה שחל ת"ב בשבת מותר ליטול צפרנים בערב שבת (מ"ב שם סק"כ).

נ. מותר לצחצח נעליים כשהוא רק "משחיר" אותם ולהבריק אותם אסור (שו"ת אג"מ ח"ג סי' פ'), ויש שאוסרים אפילו רק להשחיר (בשם החזו"א זצ"ל), ולצורך שבת מותר לכו"ע ואפילו להבריק (עי' מבית לוי שם פצ"ז אות ד').

נא. נוהגים שלא לשטוף את הרצפה ולנקות את הבית רק בצורה קלה ולא באופן יסודי, אך לכבוד שבת מותר (מבית לוי שם אות ט'), ובת"ב מותר להדיח רק מקום המטונף.

דיני תשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה

תשעה באב שחל בשבת

נב. יש אומרים שאם חל ת"ב בשבת אין אבילות כלל בשבת אפילו בצנעא (שו"ע סי' תקנ"ד סי"ט) ויש שאוסרים אבילות בצנעא וכן המנהג (רמ"א שם).

נג. אסור לבני אשכנז לרחוץ ידיים במים חמים בשבת שגם זה בכלל דברים שבצנעא (מ"ב שם סקל"ט שאסור לדעת הרמ"א) ומטעם זה יש למחות בבן אשכנז ההולך לטבול בשבת זו אפילו במים קרים (מנ"ח שי"ג אות י"ט), ואולם י"א דמי שרגיל לטבול בשבת מותר לו לטבול גם בשבת זו לתוספת קדושה (א"א מבוטאשטט סי' תקנ"א, וכן שמעתי מרבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א, והוסיף דיתכן עוד דמי שרגיל לטבול במקוה בכל שבת ולא הולך בשבת זו הרי זה בכלל אבילות בפרהסיא).

נד. יש אומרים שאסור ללמוד תורה כל השבת רק דברים המותרים בת"ב (מ"א תקנ"ג סק"ו מטעם אבילות בצנעא), וי"א שאסור בלמוד תורה מחצות ואילך ואין אומרים פרקי אבות (רמ"א שם סי"ב ומ"ב סק"ט), וי"א שמותר ללמוד כל השבת כדרכו והלומד בשבת ת"ב אפילו אחר חצות לא הפסיד שכרו (ט"ז שם סק"ב) ויש להקל כדבריו (מ"ב שם סק"י).

נה. אין לטייל בשבת זו כל היום (שע"ת סי' תקנ"ג סק"ב וברכי יוסף שם סק"ה).

נו. נהגו לעשות בליל שבת זו שלום זכר כמו בכל שבת (מבית לוי פרק צ"ז אות ז').

נז. מילה בשבת עושים הסעודה קודם חצות (מ"ב תקנ"ב סק"ג) ויכול לזמן כל הקרואים שרוצה (מ"ב סי' תקנ"א סקע"ז).

נח. שרים זמירות שבת כרגיל בכל הסעודות כולל בסעודה שלישית (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קי"ב מבית לוי שם אות ט') ומ"מ י"א שאין לומר רק את הזמירות הרגילים של שבת אבל שירים אחרים לא (הליכות שלמה בין המצרים פט"ו).

נט. יש להתפלל תפילת מנחה של שבת מוקדם כדי שישאר זמן לאכול סעודה שלישית בנחת ולסיימה לפני השקיעה.

ס. סעודה שלישית אוכל בשר ושותה יין אפי' כסעודת שלמה (שו"ע תקנ"ב סי"י) ומ"מ לא יאכל אלא עם בני ביתו ויברך בזימון (מ"ב שם), ואם אוכל יותר מהרגילות לא יאמר שעושה כן שיהא לו כח לצום (מ"ב סי' ר"צ סק"ד מ"א).

סא. אין לסעוד סעודה שלישית בשבת זו בביהכ"ס עם הקהל אלא יאכל בביתו (מבית לוי שם אות י"ד).

סב. צריך להפסיק את האכילה מבעוד יום קודם שקיעת החמה (רמ"א שם ס"י), וראוי אף ליטול מים אחרונים קודם השקיעה (הגר"ש דבילצקי שליט"א), ומ"מ יכול לברך ברהמ"ז אחר השקיעה בלא כוס.

סג. הרגיל לקחת כדורים (קלי צום) להקלת הצום יערבם במאכל או משקה ואז מותר לקחתם בשבת, ועדיף אם אפשר לערב כבר מערב שבת (מבית לוי שם אות ט"ו), אך לא יאמר שנטלו להקלת הצום (עי' מ"ב בשם מ"א שם).

סד. אין להכין ספרי קינות ונעלי ת"ב מבעוד יום או מבין השמשות של מוצ"ש לצורך הלילה, וכו' בבית הכנסת לא יכינו את הספסלים עד צאת השבת (עי' מ"ב סי' תקנ"ז סק"ו).

סה. משקיעת החמה [7:26] נאסרים בכל הענויים שבת"ב, באכילה ושתייה, רחיצה וסיכה, ותלמוד תורה, אבל אין יושבים על הקרקע ואין חולצים נעליים ואין פושטים בגדי שבת עד צאת השבת (עי' רמ"א תקנ"ג ס"ב ומ"ב סק"ו).

ליל תשעה באב שחל במוצ"ש

סו. נוהגים שמיד בצאת השבת אומרים כולם "ברוך המבדיל בין קודש לחול" ופושטים בגדי שבת וחולצים נעלים ולובשים נעלי ת"ב והולכים לבית הכנסת עם בגדי חול – ולכן מאחרים את זמן תפילת ערבית בכדי לאפשר לכולם להגיע בזמן לתחילת תפילת ערבית (עי' רמ"א סי' תקנ"ג ס"ב ומ"ב שם סק"ו – ושש"כ פכ"ח הע' קפ"ט).

סז. מבדילין בתפילה "אתה חוננתנו" כשאר מוצאי שבתות (רמ"א סי' תקנ"ט ס"א), ואם שכח להבדיל אי"צ לחזור ולהתפלל כיון שמבדיל על הכוס במוצאי ת"ב (מ"ב רצ"ד ס"ג).

סח. אחר התפילה קוראים מגילת איכה וקינות וסדר קדושה, וא"א "ויהי נועם" אלא מתחיל מ"ואתה קדוש" וא"א "ויתן לך" (שו"ע ורמ"א סי' תקנ"ט ס"ב).

סט. מברכים קודם קריאת איכה בביהכנ"ס ברכת "בורא מאורי האש" אבל אין מברכים על הבשמים (שו"ע סי' תקנ"ו ס"א), והנשים יכולות לברך בבית לעצמם (שו"ת שבה"ל ח"ז סי' ע"ז, ועי' ביאור"ל סי' רצ"ו ד"א דאין נשים חייבות לברך ברכת הנר, אבל מ"מ רשאית האשה למשוך על עצמה חיוב זה).

ע. נוהגים שלא לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת כמו סידור הבית ורחיצת הכלים עד חצות היום (שו"ע ורמ"א סי' תקנ"ד סכ"ב), ולכן ישטוף כלי הסעודה של שבת למחרת אחר חצות היום [12:45] אבל את הטלית מותר לקפל במוצאי שבת, (מבית לוי שם), וכן נוהגים שלא להכין צרכי סעודה למוצאי הצום אלא לאחר חצות היום (שעה"צ שם סקמ"ג).

הפטורים מהצום בת"ב שנדחה וחיוב הבדלה

עא. בעלי הברית (הסנדק המוהל ואבי הבן) מותרים לאכול אחרי המילה היות שהוא ת"ב נדחה (שו"ע סי' תקנ"ט ס"ט).

עב. חולה ומעוברת שיש להם מיחוש קצת יכולים לאכול בתענית נדחה (ביה"ל שם) וה"ה מינקת (תורת היולדת פמ"ח ס"ד) ובכל אופן יעשו שאלת חכם באיזה אופן יש להקל ומאימתי יפסיקו הצום.

עג. חולה הצריך לאכול בת"ב צריך להבדיל קודם שאוכל (שע"ת סי' תקנ"ו) ומתחיל מברכת הגפן (עי' פ"ת יור"ד שצ"א סק"א) ויעשה הבדלה על מיץ ענבים ולא על יין (הגר"י קרליץ שליט"א), ואולם י"א שכיון שפסק החזו"א שאין לנו היום חמר מדינה איך יבדיל על היין בת"ב, ולכן חולה יאכל בלא הבדלה (הגר"י קניבסקי שליט"א בקובץ תשובות ח"א סי' נ"ז).

עד. אשה הפטורה מהתענית יעשה לה בעלה הבדלה בצום והיא תשתה ויצא גם הוא יד"ח הבדלה בזה ואי"צ לעשות הבדלה במוצאי הצום (עי' שו"ת שבה"ל ח"ח סי' קכ"ט דנחשב בר חיובא לגבי הבדלה ושש"כ פס"ב אות מ"ח), ואם אין מי שיעשה לה הבדלה תעשה היא הבדלה לעצמה ותשתה הכוס (הליכות שלמה פט"ו אות ז'), ולעת הצורך יש להקל עליה שתאכל בלא הבדלה (הוראת הגר"ש ואזנר זצ"ל מטעם ס"ס דשמא נשים פטורות מהבדלה, ושמא כשחל ת"ב במוצאי שבת אין חיוב הבדלה כלל כדעת הרמב"ן, עי' מבית לוי שם, ושו"ת שבה"ל ח"ז סי' ע"ז).

עה. קטנים האוכלים בת"ב אוכלים בלא הבדלה, ומ"מ ישמעו הבדלה במוצאי הצום (אורחות רבינו ח"ב עמ' קמ"ה בשם הסתייפלר זצ"ל ושו"ת שבה"ל שם וח"י סי' קמ"ז ב' ומועדים וזמנים ח"ז רנ"ה).

עו. מי שצריך לשתות מים בת"ב אם אינו אוכל ואינו שותה דברים אחרים אי"צ להבדיל (שבה"ל ח"ח סוס"י קכ"ט).

עז. חולה האוכל (עפ"י הוראת הרופאים) בת"ב החל במוצ"ש פטור מסעודת מלוה מלכה (תורת היולדת פמ"ח הערה י').

מוצאי ת"ב שנדחה

עה. במוצאי תשעה באב עושים הבדלה על היין ואי"צ לתת לקטן את היין, ואין אומרים הפסוקים "הנה קל ישועתי" ואין מברכים על נר ובשמים (שו"ע סי' תקנ"ו ס"א ומ"ב שם).

עט. מקדשים את הלבנה במוצאי ת"ב (עי' רמ"א סי' תכ"ו ס"ב ומ"ב שם סק"א), ויש לעשות הבדלה ולטעום דבר מה לפני שמקדשים את הלבנה דיש לקדש לבנה בשמחה – ומטעם זה צריך ליהרר שלא לקדש בלי נעליים או בנעלי בית (עי' מ"ב שם) אבל הנוהל נעלים מכובדות מגומי או מבד יכול לקדש ואי"צ נעלי עור דוקא (הגר"י קמינצקי זצ"ל אמת ליעקב ס"ב).

פ. במוצאי ת"ב שנדחה אין דיני אבילות חוץ מבשר ויין שאסור בלילה מפני אבילות של יום אבל ביום מותר ואי"צ להמתין לחצות (רמ"א סי' תקנ"ח ס"א), ומותר ברחיצה ותספורת (מ"ב סי' תקנ"א סק"ד), וכן כביסה ולבישת בגדים מכובסים ושמיעת תזמורת מותרים (הליכות שלמה פט"ו אות כ"ח ומבית לוי שם, ודלא כלוח א"י שאוסר בכל עד הבוקר), וכן מותר לברך שהחיינו במוצאי ת"ב שנדחה (שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמ"ח ושו"ת שבה"ל ח"ח סי' קכ"ט).

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". מסעי גליון מס' 74

08"ד

חנופה - האסורה והמותרת

וְלֹא תַחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ... וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ (לה, לג-לד)

פשטות הפסוק בא להזהירנו, שלא לחון את הרוצח אלא לדון בו דין מיתה. אולם חז"ל (ספרי מסעי פ' קסא) למדו מפסוק זה לאו על החנופה. רבנו (ח"ח פתיחה לאוין טז, במ"ח שם) מביא הרבה גאונים שסוברים, שזהו לאו גמור מדאורייתא. מלבד זאת, היראים (סי' רמט) למד מפסוקים אלו "ולא תחניפו... ולא תטמאו", שהמחניף נקרא מטמא את הארץ, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל. ועונש עוון זה גדול מאוד כמו שאמרו חז"ל (סוטה מב, א): 'כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה'. עוד אמרו (שם): 'ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה כת ליצים וכת חניפים וכת שקרים וכת מספרי לשון הרע'.

עוון זה חמור כל כך, שחייב אדם להכניס עצמו לסכנה ולא יחניף. כמו שנענשו על שישראל החניפו לאגריפס המלך כמסופר במשנה (שם מא, א), שבזמן שקרא את פרשת הקהל והגיע לפסוק (דברים יז, טו) "לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיד הוא" זלגו עיניו דמעות, מפני שלא היה מזרע ישראל אלא מזרעו של הורדוס שהיה עבד, וממילא הוא פסול למלוכה. באותה שעה אמרו לו 'אל תתירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה'. ואומרת הגמ' (שם ע"ב) שבגלל חנופה זו 'נתחייבו שונאי ישראל כלליה', ובית המקדש נחרב בימיו.

רבנו (חובת השמירה פי"ד, בשם רבנו יונה) כמה חלקים בעוון חמור זה:

א) שרואה את חבירו שעושה או מדבר דברים שאינם הגונים נגד רעהו, ולא די שאינו מוכיחו אלא מחניפו בדברים לעודדו שצדק במעשיו ובדיבוריו, ואפילו אם רק מוסיף מילה אחת להסכים למעשיו. ואפילו אם אינו מסכים כלל לדבריו, אלא שאינו מוכיחו, הרי החניף לו. וכן הרואה את בני מקומו שחוטאים ונמנע מלהוכיחם מהחשש שמא לא ישמעו לתוכחתו [מלבד, כשידוע בבירור שלא יקשיבו לו]. וכן, היושב בחברת מדברי לשה"ר או לועגי תורה ומצוות ושותק, אף שידוע בבירור שלא ישמעו לגערותו, עובר על איסור חנופה, שהרי בישיבתו עמהם ושתיקתו, יאמרו שהוא סובר כמותם ומסכים לדבריהם.

ב) אסור לשבח רשע, אפילו במעלותיו הטובות, כל עוד אינו מזכיר את מעשיו הרעים. מפני שהשומעים חושבים שהוא אדם טוב. וכן אסור לשבחו בפניו בלבד - כששום אדם אחר אינו שומעו - בכלל חנופה היא, שהרי רשע זה לא ישוב בתשובה מפני החנופה. וכן המתחבר לרשע, איסור חנופה הוא. וכן אסור לכבד את הרשעים, אף אם מכבדם כמי שמכבד עשירים לתקוות תועלת, אבל מותר לכבדם בשעה שידם תקיפה וחושש פן יזיק לו, כפי שאמרו (סוטה שם) 'מותר להחניף לרשעים בעולם הזה'.

ג) אדם הנחשב לאדם אמין בעיני הבריות, אסור לו לומר על אדם אחר [אף כשהוא קרובו או חברו] שהוא אדם חכם כשאינו כזה, מפני שבני אדם יסמכו על הוראותיו, ויכשלו. וכן אסור לו לומר על אדם אחר שהוא אדם אמין, כשאינו יודע שהוא כזה, מפני שיסמכו על דבריו ויפקידו בידיו פקדונות וכדו', ולבסוף יכחש להם. אולם אומר רבנו, שמותר להחניף לתועלת. כגון: להחניף לאשתו מפני דרכי שלום, ולרבו בכדי שילמדנו תורה, וכן לתלמידיו ולחבריו בכדי שישמעו לדבריו (עי' ארחות צדיקים שער החניפות).

ארחות חיים במחיצת רבינו. מאוד צריך האדם להימנע מלדור במקומות שנעשה דברי ה' הפקר לעיני רבים, כי ידוע שהקב"ה אף שהוא מאריך אפיה, אבל מכל מקום לבסוף גבי דיליה (ב"ר סז, ד) ובשעה שניתן רשות למשחית אין מבחין בין טוב לרע ח"ו (ב"ק ס, א) לכן אפילו אם יודע ומשער שהוא ישאר באמונתו וטובו לעולם, אין כדאי בשום אופן שיישאר שם, כי יכול לנגוע ח"ו לבסוף דבר זה לנפשו ממש, או לפחות שירד מכל נכסיו

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

ויחננו ברתמה - על שם לשון הרע של מרגלים, שנאמר "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה, חיצו גבור שנונים עם גחלי רתמים" (רש"י).

ושמעתי עוד שבעיר אחת עשתה חברה הקדושה הזו תקנה טובה כדי שלא ילכדו באיסור לשון הרע, והיא שהדפיסו פתקאות קטנות שכתוב עליהן "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה", וכל אחד מאנשי החברה נטל פתקא אחת והניח על שולחנו. ויותר טוב להניחה בתוך כיסו, ששם עשוי למשמש בכל שעה ויהיה למזכרת טובה.

וברור אצלי שעבור זה יזכר לפני ה' לטובה ולברכה, וכמו שאמרו חז"ל שבכל 'ארור' הקדימו הלויים תחילה לומר 'ברוך', ואם כן אמרו בתחילה "ברוך אשר לא יכה רעהו בסתר" ועל זה ענו כל העם ואמרו 'אמן'.
(זכור למרים)

ערי מקלט - הישיבות

הישיבות ערי מקלט. כל מי ששקע בהבלי העולם וחטא בשוגג מחמת חוסר ידיעה בתורה ורוצה להינצל מכף גואל הדם - הוא היצר הרע המבקש להמיתו - יברח אל הישיבות ערי המקלט, המבצרים הסגורים שאין לשטן דריסת רגל בהם.

(משלי הח"ח)

ולא תחניפו את הארץ.

צריך האדם לזהר מדברי חנופה, והוא שאם יראה על חבירו שעושה או מדבר דברים שאינם הגונים נגד רעהו, ולא די שאינו מוכיחו אלא מחניפו בדברים שצדק במעשהו או בדיבורו, ואפילו מוסיף איזה תיבה להסכים למעשהו, בכלל חנופה הוא ועוון גדול הוא, והוא בכלל כתות שאין מקבלות פני השכינה - כת שקרנים, כת ליצנים, כת חנפים, כת מספרי לשה"ר. וכולם למדו מקרא. וחנפים מניין, שנאמר "כי לא לפני חנף יבוא".

ולכמה גאונים (גאון ורא"מ בעל התוספות ור"ש גבירול) הוא ל"ת מן התורה, והוא לאו ד"לא תחניפו את הארץ", שכן אמרו בספרי דפסוק זה אזהרה לחנפים.

(חובת השמירה)

לפעמים עובר עוד על איסור חנופה, שהוא להרבה גאונים (הרא"ם בעל התוספות וגאון ור"ש אבן-גבירול) לאו גמור, והוא לאו ד"לא תחניפו את הארץ". כגון אם מתכוון בסיפורו הלשה"ר והרכילות כדי להחניף להשומע, שהוא יודע שיש לו על אותו פלוני שנאה מכבר, ועי"ז ימצא חן בעיניו. והוא עון פלילי, כי המעט ממנו אשר אינו מקיים מצות הוכחה [שהוא מצות עשה דאורייתא] להוכיחו על השנאה אשר בינו ובין חבירו, אבל גם יחזיק בסיפורו את השנאה אשר ביניהם מכבר ועל ידו ישנה באיוולתו יותר ויותר, ויולד מזה מחלוקת חדשה ועוד כמה קלקולים השם ישמרנו.

ודע דעוון זה בעוונותינו הרבים מצוי הרבה מאוד, והוא כשאחד מספר בגנות חבירו והשומע אף שמכיר שדבר זה שדיבר על חבירו שלא מן הדין הוא, אע"פ כן הוא ג"כ מנענע ראשו לדבר זה, ומחליק גם הוא את הדבר בלשונו שמוסיף איזה תיבות לפגם, מפני שהמספר לפעמים הוא בעל-בית חשוב וכדומה שיש לו ממנו טובות, או שירא שיחזיקו אותו לאינו חכם וכדומה, ועל כן יסיתנו היצר מפני הדחק שיסכים גם הוא לזה.

אבל תדע אחי שזה הוא בעצם לאו דחנופה אפילו אם רק יוסיף איזה תיבות, כאשר מתבאר ב'באר מים חיים', ועל ענין כזה שייך מה שנאמר "ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה", וחייב אדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזה.

ועל פי התורה צריך בשעת מעשה עכ"פ להתחזק מאוד שלא לסייעו אפילו בתנועה אחת שיראה ממנה שהוא מסכים לסיפורו. ועל זה שייך מאמר חז"ל בעדיות (פ"ה) 'מוטב שייקרא אדם שוטה כל ימיו וכו'. וזה הוא אפילו אם הוא מבין שדבריו בתוכחה לא יהיו נשמעין להמספר, דאי לאו הכי בוודאי חייב להוכיחו ג"כ על זה

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים, דניאל בן שלמה, דן אליהו בן לאה.

כח התורה

לומדים אנו מכאן עד כמה גדול ועומק כחה של התורה הקדושה. מי יכול היה לעמוד ולרדת לעומקה של נפש האדם ולגלות לעולם כולו שדיבורם בו הקדימו הטפל לעיקר הוא הוכחה שעשו את הטפל לעיקר. רק התורה הקדושה וחז"ל הקדושים יש בכוחם לגלות דברים שאין שום חכמה ושכל שהיו יכולים לעמוד על כך.

אמנם באם רק נתבונן קמעה הרי שנבין שאך מתבקש הוא הדבר שרק התורה הקדושה תדע לרדת עד לעמקי נפשו של האדם. רואים אנו בזמנינו שהגענו למצב בו חדשים לבקרים מייצרים מכונות חדישות שבמשך דורי דורות לא חשבו ואף לא חלמו על כך. מכונות אלו הינן מורכבות ומסובכות עד למאד ורק זה אשר יצר מכונות אלו יכול להבין ולדעת כל בורג ובורג למה יעודו ושימושו. ואותו אחד אשר יצר את

המכונה למד הוא לאחרים ולפועלים בכדי שיידעו איך וכיצד להרכיב ולטפל במכונה.

כן הוא הדבר לגבי המכונה המופלאה ביותר, לגבי היצירה הנעלה ביותר - האדם עצמו. רק הקב"ה שיצר את האדם הוא זה אשר יכול לגלות את נבכי נפשו, וע"י מה הוא מגלה זאת? ע"י התורה הקדושה! וע"י חז"ל הקדושה מקבלי התורה ולומדיה כמסירתה מסיני, והם גילו לנו ש"לב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד", ומה הסיבה לכך? "שהקדימו את הטפל לעיקר" - בבקשתם את גדרות הצאן לפני בתי הטף.

נדע ונבין - הדיבור מצביע על נפש האדם. זה אשר דיבורו מעודן, נקי, חכם, שקול ומדוד, הרי שמעיד עליו הדבר כאלף עדים שאף נפשו כן היא. נשים נא לב לאשר אנו מוציאים מפינו. נשתדל שיהיו אלו דברים ראויים, דיבורים מתאימים ובכך נקנה קנין רב מעלה לנפשינו.

למען דעת

מעניינו של גליון אנו מביאים בזה עובדות והדרכות שנשמעו מפי ואודת רבינו בענין חובת ומעלת נקיות הדיבור ושמירת הלשון.

דיבורי לשוה"ר! [כהיום, לדאבונינו, נתהפך הדבר והולכים בדווקא לשמוע מה נתחדש...]

מדיבור לליצנות

אהבת הדיבור המביא גם לידי ליצנות, הוא נובע מריקנות וחוסר רצינות שמעלת אדם נאבד ממנו. והעצה לעקור הרגלים כאלו: לקבוע בל"נ לכה"פ חצי שעה קבועה שמירת הדיבור באופן מוחלט, גם לקבוע בל"נ כשעה רצופה ללמוד בהמשך אחד ולהסביר בפה מלא ולפרש מה שהוא לומד, בין אם לומד עם חברותא או אפי' לבד

עצה להשקטת יצר הדיבור

מפי בעל המעשה: בבחורתי הייתי אוהב לשוחח עם הבחורים באמצע הסדרים, וחפשתי אחר חברותות כאלה שאינם משוחחים בזמן הסדרים. מו"ר זללה"ה לא הסכים עמי, וטען שאני זקוק לחברותא כזו שאפשר לשוחח עמו, מכיון שהחלטה מוחלטת לא תחזיק מעמד, ונתן לי עצה לקחת דף ולהחזיקו מתחת לגמרא, ולהחליט על שעה קבועה שלא לשוחח בה מחוץ לענייני הסוגיא הנלמדת, ורבע שעה להחליט שכן לדבר. [כמובן שאין המדובר בדיבורים בטלים וכ"ש לא בדיבורים האסורים, רק בדיבורים שמ"סביב הלימוד]. וכשנזקקים בשעה המסויימת לדבר על עניין מה, רושמים על הדף ומשוחחים על העניין ברבע שעה המותרת. הרי יש דברים שאפשר לשוחח עליהם, ורק שהיצר מושך להאריך ולהרחיב בהם, והעצה הנ"ל תסייע לעצת היצר לאמור לו: עד כאן תבוא! וכך יוכל להשקיט את היצר.

לחנך ללשון נקייה

זה ברור שדיבור נקי, הוא יסוד לטהרת הלב והמחשבה ומידות טובות. ומבואר בפסחים (דף ג') לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מתוך פיו, יעו"ש כל הסוגיא והמימרות ודרשת חז"ל שם. ובתקופה האחרונה כבר הגיע רח"ל להתדרדרות של תביעת ישעיה הנביא, וכמבואר בדרשת חז"ל (שבת פ"ב, ב') יעו"ש רש"י ד"ה אנשי שחץ.

והחיוב על כל ראשי הבית, ההורים, לחנך ילדיהם מקטנותם לדבר לשון נקייה, וכמו כן המחנכים את צעירי הצאן שישומו לב בדעת ובחכמה להשפיע באופן כללי ופרטי בזה

לימוד הלכות לשון הרע בת"ת

זכות גדולה למתעסקים ולמשפיעים ללמד עם קודש שיעורי הלכה, ולהחדיר בתוך הציבור חומר עבירת דיבור לשון הרע, אשר הוא שורש להרבה חטאים של חלק התורה הנוגע ל"בין אדם לחבירו", ועי"ז נגרם באופן ישיר שנחלשים ביסוד היראה יראת העונש, וזוהי סיבה שנכשלים בהרבה חטאים גם ב"בין אדם למקום".

מן הראוי ורצוי להכניס לימוד הלכות אלו בת"ת המתחנכים בהם ילדי ישראל וצעירים, שיהיה במשך זמן לימודם ניכר על כל תלמיד ותלמיד זהירות בלשונם, לדבר רק דברים המותרים שאין בהם שמץ של דיבורים אסורים, ובזה יזכו להצלחה בלימוד התורה

כמה יש להחדיר בתלמידים חומרת איסור דיבור לשון הרע, ושהדברים יכנסו לעצמותיהם. בילדותינו, כשהיו רואים שני ילדים המשוחחים ביניהם, לא מיהרנו לגשת אליהם, מחשש שמא הם מדברים

דוב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

תמוז (2) תשע"ו

.....

גליון מס' 134

דברי מוסר והתעוררות

האבילות על חורבן בית המקדש אין לה סייגים וגדרים

אנחנו עומדים כעת בימים שמוטל עלינו לנהוג מנהגי אבילות על חורבן בית המקדש, והנה באבילות מצאנו שני סוגי אבילות. אבילות על מת, ואבילות על חורבן בית המקדש. ואמר בזה רבי שלמה אלקבץ זצוק"ל, שבאבילות על מת מצאנו גדרים עד כמה מותר להתאבל, התורה מצווה ומזהירה בלאו "לא תתגודדו". על אף שאמנם גדול צערך בהלקח ממנו קרובו אליו, בכל זאת צריך להיות מסויגים בצער ובפעולות שנובעות מכח הצער, כי היהודי בכל מצב שנמצא הרי הוא תחת צילו של האב הגדול שבשמים שהוא הבורא והמנהיג. "בנים אתם לד' אלוקים" שהוא הרוצה בטובתנו ומרחם עלינו ומתוך זה הביא עלינו את הצער, מכל מיני סיבות וחשבונות שהמטרה היא אחת להיטיב אתנו. אבל בחורבן בית המקדש על אף שזה גם הכל נעשה מהשי"ת לטובת הכלל ישראל בכל זאת אנחנו מוצאים שאין גבול לאבילות, כמו שאמר ירמיהו בנבואתו "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה" בכיה בלי סייגים וגדרים, והביא בשם רבי יעקב עמדין זצוק"ל שמצות האבילות על ירושלים היא כפשוטה לקונן ולהצטער. ויש לנו להתבונן מה השינוי באבילות זו, ולהבין זאת צריך התבוננות מה הענין של חורבן בית המקדש.

חורבן בית המקדש הוא חורבן החיים

וכתב הגאון ר"ש אלקבץ דעלינו להבין שחורבן בית המקדש הוא חורבן החיים, כי ערך החיים הוא קיום התכלת שבעבורה נברא, ואם חסר בתכלית הרי חסר בעצם החיים, ולמשל אדם בעל חכמה ותבונה וגבורה שנעשה משותק וניטלה ממנו דעתו ונשאר בו רק רוח חיים, הרי חייו אינם חיים, ולמה לו חיים אם חסר אצלו קיום התכלית שבעבורה נברא האדם. בהבנה זו צריכים להבין את חורבן בית המקדש, שהיה מקום שממנו שאבו וינקו את הרוחניות והמעלות כדי שהאדם יגיע לתכלית הנרצית, ע"י שראו את עבודת הקרבנות שנעשה בקדושה ובטהרה נוסף השפעה של יראת שמים, וכשאדם נכשל בחטא הביא קרבן ונתכפר לו. ואחר שחסרנו זאת ונאבד מאתנו מקור ההשפעה הרוחנית והקדושה שעל ידה באנו לתכלית היצירה של האדם הישראלי, ממילא פשוט הוא שהאבילות היא ללא גדרים אלא "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה", ואמנם נכון הוא

שנשארו בנים לד' אלוקינו גם אחר החורבן אולם בכל זאת לא נאמר באבילות חורבן בית המקדש גם את הציווי של לא תתגודדו, כי היה מצב בין הכלל ישראל להקב"ה כמו שכתב רש"י (דברים א' כ"ז) שהכלל ישראל אמרו בשנאת ד' אותנו והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שנאתם אותו רח"ל, ולכן האבילות והקינה היא ללא הפוגה.

בימים אלו של בין המצרים צריכים להתבונן ולדעת ולהרגיש את השפל הרוחני של הכלל ישראל ומצב הגלות והסבל שנובע מחורבן בית מקדשינו. שהסיבה לכל זה היה מחמת מעשי האדם שזה גרם לכל המצב הירוד בעולם "ומפני חטאינו גלינו מארצינו" ולכן שאנחנו מתאבלים ורוצים לראות בבנין בית המקדש במהרה זה מחייב אותנו לתקן דרכינו ומעשינו, לפקח על מעשינו ולהוסיף בקיומי מצוות, ואם אמרו חז"ל "על מה אבדה הארץ – על עזבם את תורת – שלא ברכו בתורה תחילה". הרי אנו מחויבים להסיר מעלינו את הסיבה הזאת והוא ע"י התמדה ושקידה ביגיעת התורה, ולבקש בתפילה ותחנונים "ותחזינה עינינו בשוּבך לציון ברחמים" "השיבה שופטינו" וכו' ועי"ז והסר ממנו יגון ואנחה, ובזה נזכה שיקויים בנו "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה בב א."

[מתוך שיחת רבינו פ' פנחס תשל"ט]

להצטער על חורבן בית המקדש, ועל הירידה הרוחנית של כלל ישראל

ימים אלו ימי בין המצרים נקבעו בו הלכות של הנהגת אבילות, כל ההנהגה באבילות הוא כדי לפתוח את הלב, להצטער על חורבן בית המקדש, ועל הירידה הרוחנית של כלל ישראל שירדו וירדו ירידה אחר ירידה ממדרגת הקדושה והטהרה, ועל זה צריך לקונן ולהתאבל יותר מן הצרות והרדיפות שעוברים הכלל ישראל בכל שנות הגלות, ומכח ההתבוננות בזה צריכה לצמוח שאיפה לגדלות בתורה ובמצוות מתוך הכרה אמיתית שזה החיים ולא שום מצב אחר. כי כל מה שרואים ברחוב אינו צורת אדם אלא צל של דמיון שחולף ואיננו.

והנה החורבן והגלות היה בימים אלו בין י"ז בתמוז לט' באב, והמתבונן בזה ימצא דברים מפליאים, ב"ז בתמוז נעשה העגל שעל ידו ירדו כלל ישראל לשאול והוסר עדיים מעליהם, ובלייל ת"ב היה מעשה המרגלים, ושני מאורעות אלו שינו את מהלך הכלל ישראל לדורי דורות. קודם חטא העגל היו הכלל ישראל

בדרגה של אדם הראשון קודם החטא, וכפי שאומר הנפש החיים שראו את הנשמע ושמעו את הנראה יותר ממלאכי השרת, ודרשו במכילתא עה"פ "אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם" (תהילים פ"ב), שבריא את האדם ביסודה היתה שיהיה האדם בדרגה של בן עליון, אולם שנכשלו בחטא "אכן כאדם תמותו" והפסידו כל המדרגה הרמה. וכן בחטא המרגלים נגרם שלא יכנסו לא"י ואם היו נכנסים מיד היה נכנס עמהם משה רבינו והיה נמשך עמהם ההנהגה הניסית שהיה במדבר גם בארץ ישראל, ולא היה נחרב בית המקדש. הרי לנו כמה גורם החטא לחורבנות, והתיקון לזה הוא התחזקות בתורה ובאמונה בהש"ת.

ימים אלו צריכים להשתדל שלא יעברו מתוך רפיון אלא אדרבה להתחזק בלימוד התורה, ובעבודת התפילה לשתף את הלב בהבנת התפילה, ולעשות חסד עם השני, שיהיה יחס טוב בין אדם לחבירו, ויתקיים בנו מה שאמרו חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

[שיחת רבינו יום ד' כ"ג תמוז תשמ"ט, עפ"י כתבי הרה"ג ר"ש שטרנפלד שליט"א]

התבוננות בחיוב אבלות על חורבן ביהמ"ק

עומדים אנו בג' השבועות מה שקוראים בהם את ההפטרות של שלשה דפורענותא, בירמיהו, שבזה הנביא מדבר על ישראל, על חורבן הבית. ויש הלכות בשו"ע איך צריכים לנהוג בימים האלו, שענינם אבלות על חורבן בית המקדש.

הנה בכל קיום של מצוה, צריך להיות שלא יהיה מצות אנשים מלומדה, שלא יצא קיום מצוה מתוך הרגל, ללא הרגש שהוא מקיים את המצוה. אמנם נכון שהקב"ה מקבל מאתנו את המצות גם באופן כזה, אבל התכלית היא שהמצוה צריכה לתת קדושה על האדם, שהאדם צריך להתרומם, להיות אחרת, ובזמן שעושים את המצוה כמצות אנשים מלומדה, היא לא נותנת את התכלית מה שהיא צריכה לתת.

וכן בנוגע לקיום ההלכות של ג' שבועות אלו. האם מתבוננים, האם התעכבו לחשוב על מה חז"ל קבעו את ההלכות האלו? נכון שיודעים שהתחילו הפורעניות של החורבן וזה נמשך עד

החורבן ממש, אבל לחשוב ולהתבונן מה זה חורבן ביהמ"ק. ואפילו בזמן שחושבים על זה, מתחילים לחשוב על הצרות מה שאנחנו סובלים. מה שכל יחיד ויחיד סובל. בזמן שמגיע לאותו היחיד רח"ל איזה סבל, הוא מתחיל לחשוב, זאל שיין קומען משיח וועט מען אויס גילייזט ווערן פון אלע צרות. [שהמשיח יבוא כבר וניגאל כבר מכל הצרות] אבל לגמרי שכחו שזה לא העיקר! החורבן של הכלל ישראל לא היה חורבן הגוף, אלא ממש חורבן החיים. על ידי החורבן ניטלה כל צורת החיים מאתנו. איך היה נראה החיים בזמן המקדש שהיו דבוקים בה'. וכשהיו מתעסקים בבית המקדש, איך היה נראה האופן של הקרבת הקרבנות, ואיך כל יחיד ויחיד עמד, באיזה גדלות, באיזה רוממות. ועל זה לגמרי לא חושבים.

הגמרא (ברכות ג', א') מביאה, שיש ג' משמרות בלילה. ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי. שאג ישאג על נוהו, על בית המקדש. ועוד אומרים חז"ל כי בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונים יהא שמיא הגדול מבורך, הקב"ה מנענע בראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך. כמה מאושר המלך, ממ"ה הקב"ה, בזמן שהיו מקלסין אותו בביתו כך. מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

אם חייבים אנו לקיים את ההלכה להתאבל על חורבן בית המקדש, אנחנו צריכים להתחיל לחשוב את האוי להם לבנים שגלו משולחן אביהם. מה הכוונה שולחן אביהם? כשהבנים נמצאים אצל האב הם נמצאים בתוך ביתו, ואם האבא הוא אדם גדול הם רואים את ההנהגה שלו, את מעשיו, ולמדים ממנו להיות כמוהו. זה נקרא בן שיושב על שולחן אביו.

חז"ל הק' אומרים לנו שמצבו של כלל ישראל שהם חיים כמו בן עם אביו. הם יושבים ליד שולחן אביהם, והם חלק בלתי נפרד ממנו. חורבן ביהמ"ק גרם לסילוק השכינה מאיתנו ולריחוק ממקור החיים. כל צורת החיים השתנתה. על זה דווח לבנו, ועל אלה חשכו עינינו. [דרכי החיים ח"ב].

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

מיצר ודואג

ביום ט"ז בתמוז תשכ"ח, סיימו בלימוד הישיבה את מסכת קידושין. והורה רבינו להזדרז ולערוך את הסיים לפני השקיעה של ימי בין המצרים - אף שמן הדין מותר לערוך סיום מסכת ולאכול בשר אף בתשעת הימים - מכל מקום, טען רבינו "בימי בין המצרים צריכים להתחנך שאלו הם ימי אבלות, ולא להסיח דעת אפילו אם זו שמחה של מצוה, כשאפשר לעשותה קודם לכן!".

ומה מפליא היה המחזה, אשר במושך מסיבת הסיים, היה רבינו שיש ושמוח עם תלמידיו בשמחת התורה. כהוראתו, סיימו את הסעודה מבעוד יום. ועם שקיעת החמה התחלפה באחת ארשת פניו השמחה של רבינו במבע של עצבות, כשתוגה נסוכה על פניו, כמי שמתו מוטל לפניו.

חורבן הבית היה לדבר מוחשי לנגד עיניו - בעיקר בימי בין המצרים, וביותר בשבוע שחל בו תשעה באב. תלמיד הישיבה שהתבקש פעם לחזור על תוכן שיחת רבינו באותם הימים, השיב: "דבר אחד אני זוכר, שרבינו בכה ובכה ללא הפוגה...".

בערוב ימיו, היה רבינו מתפלל בתשעה באב תפילת מנחה בישיבה הגדולה דפוניבו, והיה עולה למפטיר. צבע פניו היה חיוור כסיד מחולשה ומצער. וכשהיה מברך את ברכות ההפטרה, היו רגשותיו עולים על גדות לבו ההומה, וכשהוא משתנק בבכי היה מתחנן - "ולעלות נפש תושיע...".

*

איש מסחר בעל עסקים מסועפים, זכה להקים ולהחזיק מסגרת משפחתית ספוגה באהבת תורה ללא מיצרים, וכל בניו וחתניו לימודי ה', בני תורה ותלמידי חכמים מופלגים.

כאשר נשאל איך זכה לכל זאת - למרות מעמדו וסביבתו בה הוא שרוי?

אמר: בצעירותי למדתי אצל רבינו, ופעם בעת שיעור הלכה שנמסר על ידו לאחר תפילת שחרית, בעודו עטוף בטלית ומעוטר בתפילין, למד את ההלכה שבראש שולחן ערוך אורח חיים: "ראוי לכל ירא שמים, שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש" - פרץ לפתע בבכי. "אותו בכי" - אמר איש העסקים - "מהדהד באזני מאז כל הימים, ומכוח השפעה זו החזקתי את עצמי ובני ביתי קשורים לתורה באוירה זכה של אהבת תורה ויראת שמים!"

הוראות והדרכות

מתוך אוצר רשימות הרב יצחק מרגליות. אימרות מתוך השיעור היומי שבט תשנ"ה

מהו עיון הלימוד

עיקר הלימוד הוא ללמוד בעיון. אך איזה עיון? אני לא מתכוין לעיון שלכם שמחפשים בספרים, אלא עיון לברר כל דבר מה הגמ' אומרת, מה הסברא. וכן לדקדק ברש"י ותוס', זה ללמוד בעיון וזה עיקר הלימוד.

יסוד הבנת הפשט הוא בשנים הצעירות

לשמוע פשט יותר חשוב מלשמוע דבר חידוש, משום שלשמוע דבר חידוש יוכלו לשמוע הרבה שנים.

ענוות רבינו

רבינו הסביר איזה ענין בשיעור, ותלמיד משום כבודו של רבינו לא רצה לחלוק עליו אלא העיר על דברי רבינו בלשון לכאורה, שעפ"י דברי רבינו יהא אחרת, ואמר את זה בלשון תיקון. אולם רבינו אמר לציבור התלמידים, האם אתם שומעים דבריו של פלוני?! הוא לא מתקן אלא חולק! וחזר בו רבינו מדבריו.

על ספר אבן האזל

אמר רבינו: האבן האזל מפרש את כל הדברים הקשים והוא מתרץ את כל הדברים שצריך לשאול.

הבדל גדול בין קושיית הנחלת דוד לאי הבנה

שאל רבינו שאלה ושמע שהנחלת דוד שואל ג"כ שאלה זו. אמר רבינו הוא שואל בגלל שיש לו קושיא ולכן קשה לו להבין, אבל אני לא מבין זה מחמת שאני לא מבין. קשה להבין זה תלוי בלומד לפי דרכו ודרגתו, זה לא מבין כך וזה לא מבין כך. ובכ"ז זה מחזק מה שהנחלת דוד ג"כ שואל כך, זה מחזק לראות שאנחנו לא טועים.

בשבת ספר דרכי דוד

אמר רבינו: דרכי דוד הוא ספר ברור מאד כל מקום מה שהוא אומר הם דברים ברורים.

בשבת התלמידים

אמר רבינו: ככה אני חושב שצריך לפרש, ותדעו לכם שהבנה זו זכיתי לה בגללכם. זה לא פעם ראשונה שאני לומד את זה, וכל פעם שאני למדתי יצא לי כמו שאני מתחיל מחדש, ועכשיו כפי שאמרתי, אני מרגיש שיצא לי יותר בהירות בזה.

בענין יוכ"ק ועצרת תפילה בת"א

אמר רבינו: יש מודעה לעשות עצרת תפילה בת"א, אך זה לא מדובר אלינו, זה לבעלי חנויות - בעלי מסחר, הם צריכים לסגור את העסקים שלהם וללכת להשתתף שם, אנחנו לא צריכים ללכת, יש לנו מה לעשות ללמוד תורה וזה מועיל כמו תפילה. בספר דעת תורה מממן המשגיח ר' ירוחם זצ"ל הוא מדבר שיסוד התורה ויסוד התפילה זה דבר אחד, מה שאפשר לפעול בתפילה ע"י תורה וודאי אפשר לפעול.

יש ספר רוח חיים על אבות מרבינו חיים מולאזין זי"ע, [זה ספר שצריכים ללמוד, לא רק שאפשר ללמוד], והוא מביא שם סיפור, שפעם באה אשה ובכתה לפני ה"ט"ז שתינוק שלה יש לו חום והרופאים לא יודעים מה לעשות, ומבקשת שהט"ז יבריא אותו, ובכתה ובכתה לפני אדונינו דוד [הט"ז], ולא ענה לה. עד שהאשה מתוך הבכיה צעקה שמבקשת בזכות התורה שלו, וכשהט"ז שמע שלא חושבת עליו שהוא המושיע והמרפא אלא מבקשת בזכות תורתו ענה לה, שהתורה שלומד עכשיו יעמוד לזכות התינוק שיירפא.

שמעתי מבעל העובדה הרה"ח הישיש רבי משה בויס ז"ל (שהיה גם מהמקורבים אצל החזו"א וכן אצל האדמו"ר רבי ישראל מגור שהיה בא אליו מידי פעם) פעם אחרון שהייתי אצלו אמר לי שעוד כמה שבועות יהיה בן מאה הוא שכב במיטה, וסיפר לי

שפעם הוא היה אצל החזו"א ונתן לו קויטעל, אמר לו החזון איש אני לא רב'ה שמקבל קוויטלאך, אמר להחזו"א הרי ר' יהושע מקוטנר ג"כ היה מקבל, ואמר החזו"א אני לא יודע. עד שאמר ר' משה להחזו"א אני מבקש שהרב'ה יברכני מכח התורה, וכאשר החזו"א שמע את זה, נעשו פניו כחתיכת אש ונעמד על רגליו ועיין בקויטעל.

עכ"פ מה שנוגע לנו, למדנו מה הוא כח התורה, וכמו שאמרתי שאנחנו פטורים מלנסוע, ואם פטורים זה לא רק פטור ובגדר של רשות, אלא זה ביטול תורה. הגם שלא מוזכר במודעות למי מיועד העצרת, כי אי אפשר להדפיס חוץ מבני תורה שלומדים, האם זה לענין? לכן כותבים סגנון שכולל את כולם.

תוכחה על דרך ארץ

בב"ק דף ס: אילו אשכחי בה טעמא לא שלחנא להו. אמר רבינו: פעם שמעתי מתלמיד של ר' ברוך בער זצוק"ל שאמר שיעור והיו בין התלמידים צעירים שלא הכירו עדיין את ר' ברוך בער, ואחד מהם שאל אותו מה הביאור בתוס', ור' ברוך בער לא שם לב והמשיך, וכשהמשיך התלמיד לשאול שוב כמה פעמים, פנה אליו ר' ברוך בער בתוכחה של חוסר דרך ארץ להיכנס בתוך דברי הרב. מה שאמר ר' ברוך בער לאותו תלמיד אני לא אגיד לכם כי לא תבינו, אך חלק ממה שאמר, האם אתה רוצה להיות גדול בעם ארצות (עם הארץ).

[כשהגיע הידיעה על פטירתו של הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל הייתי אצל החזו"א והוא קרע קריעה וישב על הארץ].

מהו תלמיד

השערי יושר בהקדמה מפרש את הגמ' ב"ק כ' ע"ב לכי תשמש לי, וכותב שרב צריך להיות כאשר התלמיד מרגיש שהוא הרב וממנו מקבל, והוסיף: אצל הרב'ה שלי קבלנו יותר ממה שמקבלים בתקופה הזאת, ולמה זה כך? כי ידענו לחיות על כל מילה ששמענו מהרב'ה, חוץ מהרב'ה לא היה לנו יותר כלום. בתקופה הזאת יודעים אוצר הספרים, אבל אוצר הספרים זה לא רב. איך ששמענו כל מילה ומילה כל ביטוי וביטוי של הרב. לא היה שם ספרים ולא שום דבר אחר היה לנו רק את הרב'ה, היום יש רב'ה רק אצל חסידים, אצלנו היה רעב'ה של גמרא...

החסרון מלימוד בספרים – שלא מקבלים מהרב

...איה איזה חיסרון, חיסרון ממש מה שאתם מסתכלים בספרים. אתמול בערב יצא לי לדבר עם אחד הראשי ישיבות ואמר שרואה בזה את השינוי של הדור הזה לדור שעבר, הדור הזה אין מקבלים, לא שאין ממי לקבל אלא אין מקבל, והסיבה לזה היא כי הנה פתוח ספר זה פתוח ספר זה וכל הזמן מעיינים בספרים.

אתם יכולים לראות את זה ממני, כבר קרוב לשישים שנה מאז שלמדתי אצל הרב'ה, והוא נשאר אצלי הרב'ה, ואני בטוח שאם הייתי מסתכל בספרים לא היה נשאר אפי' רושם. וכן הרב'ה ר' איסר זלמן היינו שומעים שיעורים בבית, אני מרגיש ממש שקבלתי ממנו, הגם שאני למדתי במקום אחד והוא במקום שני אבל קבלו.

הכוח היגיעה בהבנה

אמר רבינו: צריכים להתייגע בסוגיות הגמ' לדעת ולהבין ולא ללכת ולחטט כל המפתחות בש"ס. אתם תביאו לי ספרים, אבל יחסר לכם היגיעה. את היגיעה של אלו מה שאתם מביאים א"א לתאר כלל, הם שרפים ואופנים, הלא הם העונג יו"ט ונחל"ד, אבל כל זמן שלא נתברר אצלנו ההבנה לא יועיל לי לדעת שהם מסבירים. 'תורה היא וללמוד אני צריך ללמוד'. וברוך ה' יש לי הסכמה מהחזון איש לזה ח"ו, שלא לעיין באחרונים אלא לעמול על הבנת הפשט ביגיעה. אני לא בא לדבר עליהם, הלוואי ונשמע מהם איזה דבר חידוש בעוה"ב, מי יכול לעמוד במחיצתם, אבל שמעתם את הדברים ברורים שאמרנו.

הרמב"ם רק לאחר ידיעת הסוגיא

מהרמב"ם לא שואלים, אלא מתי שואלים מהרמב"ם זה רק כשלומדים את הגמ' את כל הסוגיא אחרי שידועים אפשר ללמוד את הרמב"ם ולשאלו.

תוכחה על הפרעות במהלך השיעור

אני מוכרח להגיד את זה אני לא מבטל אף אחד מכם, אבל א"א לומר שיעור בצורה כזו שזה אומר ככה וזה אומר ככה, מי שרוצה לומר משהו יכול אבל מחוץ לשיעור. השיעור נועד להסביר ולא לדבר בלימוד!!! אני ממש רואה שזו תקופה חדשה ב"ה למדתי תלמידים וכולם נשארו תלמידים לא היה לי עסקים כאלו.

עוד כנ"ל

מען נעמט הקלארן תוס' היסוד'יקער תוס' און מעכט פון דעם העפר ואפר [לוקחים תוס' ברור ויסודי ועושים אותו ממש עפר]. והתביעה עלי! זה קורה לי פעם ראשונה. אני חושב שנעבור הלאה, כי מה שאני אגיד בענין זה לחינם. אבל שישאר לכם זיכרון.

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קול] או דרך

פקס 036186624.

נפש גחלים תלהט

גליון 104 מסעי תשע"ו

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון הוא שכתוב של שיחה בענין בין המיצרים שנדמה שלא נדפסה עדיין [ניתן למצוא בקול הלשון].

לקראת ט' באב למרות שעברו כבר ג' שנים, עדיין חי בקרבנו האסון שאירע לבאי בית מדרשו של רבינו זצ"ל כאשר תלמידו המובהק הרה"ג ר' יוסף חיים אוחיון ז"ל השיב נשמתו לבוראו בשיא פריחתו וכבר העיד אחד מותיקי התלמידים שכל התורה של רבינו זצ"ל ב-10 שנים האחרונות של חייו נזקפות לתלמידו שעמד לימינו בכל ענין וענין ואבננו ורבינו למרות שהיה מקצר מאוד הפליג מאוד בשבחו. גם עורך העלון זכה להנות מאורו של הר"ר יוסף חיים ז"ל. הבאנו מעט דברים שקיבל מרבינו זצ"ל וידוע לתלמידים עד כמה דקדק בהעברת דברי רבינו זצ"ל. יהיו הדברים לעלוי נשמתו הטהורה. ובגליון הבא נביא בל"ע עוד מדברי תורתו שהם ממש דברי רבינו זצ"ל שהעיד עליו "פיו כפיו". וידוע שרבינו זצ"ל לא היה משמיע הפלגות כאלו כלל.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הבאנו בעבר את דברי הגר"א על מטבע התפילה "טוב יצר כבוד לשמו". שהטובה הגדולה שיותר שעשה הבורא עם הנבראים שחידש מהלך של "כבוד" היינו שרוצה להתכבד מהם. ובזה יצאו מאפסיותם [א.ה. היינו שהנבראים חסרי כל מציאות לעומת כללות הבריאה והם כאפס ממש] ויזכו לכל הנועם והזיו לעתיד לבוא. וזה נוגע לענינו שממילא כל פרט בבריאה מיצג את הכבוד הנרצה ממנה. ובזה שהאדם מגלה נקודת כבוד זו, מתגלה ש"אתה בכל". אבל מצד החושים כמובן שאין אפשרות לזהות נקודת הכבוד שיש בכל דבר ודבר.

נמחיש הדברים בב' משלים ואח"כ נבוא לנמשל. נדמיין מי שמעולם לא ראה ים. הפעם הראשונה שרואה ים בחייו הוא על ים סוף בזמן בקיעתו. כיצד נתפס אצלו ציור זה בכח המדמה [שקולט לפי החושים בלבד] ? כיון שמעולם לא ראה ים בצורה אחרת לכן אין לו שום הכחשה למה שחושי קולטים, וממילא הוא מחליט בהחלט שכך נראה ים, ב' חומות ניצבות ובאמצע יבשה. אבל מי שכבר ראה ים בצורה אחרת נתפסת אצלו סתירה בין מה שהורגל לבין מה שרואה על

בין המיצרים - זמן השתוקקות

א. ב' כחות באדם - כח המדמה והשכל

עיקר עבודת ימים אלו, ימי בין המיצרים, הוא להשתוקק למה שחסרנו. ננסה להכנס לנקודה אחת.

ותחילה נכנס לסוגיא אשר תשמש בהמשך הדברים ומלבד זאת יכולה לשמש לכל דרכי החיים.

בשיר היחוד שאומרים בליל יוה"כ [שהתחבר ע"י אחד הראשונים] אומרים מ"שנהיה כל אתה בכל". היינו שלמרות שיש מציאות שנעשתה "נהיה כל", לא נעשה שינוי מיחידותו. עדיין כל פרט ופרט אתה מנהיגו. יש כאן הערה שיש לתת עליה את הדעת. לא קושיא חלילה רק לברר את הענין. מצד אחד אומרים ש"נעשה הכל אתה בכל". נמצא שאין פרט שאין הוא נמצא בו, אבל מאידך גיסא מורגש מרחק עצום בינינו לבינו. והדברים נראים כתרתי דסתרי. זה נוגע להגדרת מהות הנסיונות וכיצד לעבור אותן.

יש בבריאה ב' כחות. כח השכל שהוא מסוגל להבחין מה זה אמת - מה זה מציאות ומה אינו מציאות. ויש כח נוסף - כח המדמה. זהו שח שאין ביכולתו לעמוד על האמת, זהו כח שכל ענינו לתפוס את השטחיות הנראית לחושים וכך להגדיר את שלפניו. כליו של כח המדמה הם החושים. שמיעה ראייה מישוש. מה שחושים אלו מביאים אליו זו המציאות הנתפסת בכח המדמה. והראיה שזו מציאות שהרי החוש מעיד על כך !!!

זהו הפירוש אכן אתה קל מסתתר. מדוע "מסתתר" כי תפיסת החוש מסתירה את המציאות האמיתית. לעומתו כח השכל המבחין בין אמת לשקר יכול לשבור את מחיצות המציאות החושית ולהבחין במציאות האמיתית אותה אי אפשר להמחיש לחושים.

זה הפתרון לתרתי דסתרי דלעיל. אין כאן סתירה. רק נמסרה לכח המדמה יכולת להבחין במציאות רק כפי שמראים החושים וכלפי זה אכן אתה קל מסתתר. אבל בכח השכל יכולים לדעת את המציאות האמיתית שעדיין "אתה בכל".

נוסיף בזה עוד נקודה.

ים סוף, כי מה שהחוש מראה לו כעת נסתר מכל מה שמורגל לראות. הביאור בזה שמי שראה פעם אחת ים בצורה רגילה **כבר נתפס החוש על זה** וממילא נתפס אצלו המראה הסותר כ"נס", כיציאה מהכלל. ולכן לא מעלה על הדעת שיכול להיות אחרת. אבל מי שלא ראה הציור הרגיל אין אצלו שום פלא במחזה זה.

נמחיש זה בעוד משל. לפני דורות היו אמנים שהיו בקיאים לצייר על בדים עצומים תמונות שנראות ממש מוחשיות. כמו צילומים שיש בימינו. כל מי שהיה מביט בתמונה מרחוק היה בטוח שיש כאן יער וחיות טרף, ממש מקום סכנה. אבל אם היה מתקרב לציור הופתע לגלות שאין כאן אלא ציור בעלמא.

ב. נסיונות החיים - מאבק כח השכל בכח המדמה

הבעיה שלנו בנוגע לתפיסת בורא ית' היא שמא שפתחנו את עינינו ראינו עולם והורגלנו לחשוב כסדר לפי מה שקלטו חושינו. החוש מראה לנו ציור, אבל זו רק תפיסה שטחית של המציאות. ולא ידענו שזהו רק ציור בעלמא אלא עבודתו זו המציאות. מה שיש בורא מתחת למציאות זה חידוש אצלו כציור מי שנקלע לים בפעם הראשונה בזמן שנבקע. זו המציאות וצריך להתחשב איתה ואיתה צריכים להסתדר. אבל מי שעבד על עצמו בבגרותו וגבר על המבט השטחי שרכש בילדותו יכול לראות מציאות אחרת. מציאות של כבוד שמים שנמצא בכל דבר. השכל משבר את מחיצת כח המדמה.

בזה נבין את נסיונות החיים. הנסיונות לא יכולים לעכב באמת את רצונו ית'. אלא הם רק ציורים שכח המדמה מציג בפניו כמציאות ממש ומסתיר את המציאות האמיתית שמסתתרת מאחריהן. ואינן אלא כותל מנייר.

זהו כלל ברוב הנסיונות. הכח המדמה צועק שהמבט השטחי "אין עוד מלבדו" אבל השכל כשהוא בריא צריך למשמש ולפשפש שאין כאן אלא כותל שמסתיר מאחוריו את הפנים, את ה"אתה בכל".

ג. מבט התורה מבט השכל היפך מבט הדמיון

אמרנו ש"טוב יצר כבוד לשמו". נוסף בזה עוד מילה.

אמרו חז"ל שאין כבוד אלא תורה. מה פירוש דבריהם. המציאות האמיתית היא רק מה שהתורה קובעת. זוהי פנימיות הבריאה. אסתכל באורייתא וברא עלמא. כח המדמה לא נותן לראות את מבט התורה על הבריאה.

נבין בזה מה שאמרו חז"ל שכפה עליהם הר כגיגית. הגם שמכאן מודעא רבא לאורייתא, אבל יש לדעת שיש בזה עוד ביאור. כביכול ישראל נאנסו על קבלת התורה. ובאונס "לא יכול לשלחה כל ימיו" ואם שילח ב"עמוד והחזר קאי". נבין מה ההכרח שהיה כאן. במתן תורה הקב"ה פתח את

כל פנימיות הבריאה [שהיא כאמור לעיל התורה] וחשף איך שאין שום מציאות אחרת בבריאה [ולא כפי שראו לפני כן לפי כח המדמה - כח החושים]. כשראו את הבריאה במבט זה ראו כפשוטו שאין עוד מלבדו. וממילא אי אפשר לסטות מרצונו כמלוא נימה. וכמ"ש בעבור תהיה יראת ועל פניכם לבלתי תחטאו. היינו שעשה אותם יראים. כיצד. כשפתח את המבט על הבריאה לפי האמת. ולכן היתה התגובה רכישת יראת שמים. במצב כזה לא שייך לחטוא. זו הכפיה שהיתה כאן. וממילא לא יכול לשלחה כל ימיו, היינו שנהינו דבוקים בו בעצם כי ראינו במראה הנבואה את הבחינה הזו והיא נחקקה עמוק בנפשנו.

זהו גם ביאור מה שאמרו חז"ל שבמעמד הר סיני היו רואים את הנשמע ורואים את נראה. זהו דבר שאינו מתאים לחושים. כיצד רואים את הנשמע, אין דבר כזה לפי מהלך החושים. התשובה פשוטה שכאן "פוצץ את כח המדמה". המבוקש היה שאחרי שראו את הפנימיות של הבריאה מבקש מאיתנו מהיום והלאה לראות הכל כפי הפנים. שהרי כבר ראינו פעם אחת את האמת הזו. משמע שנחקקה בנו ומסוגלים אנו לכך.

ד. גדר הלוחות הראשונים

מהו גדר הלוחות הראשונות שנאבדו מאיתנו בחטא העגל. על לוחות אלו נאמר [כי תשא] וְהֵלַחַת מֵעֵשָׂה אֱלֹקִים הִמָּה וְהִמָּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹקִים הוּא חֲרוּת עַל הַלָּחַת. בפשוטו היינו אומרים שהקב"ה הוא שחקק אותם וכן מפרש רש"י בפירוש הראשון אך בפירושו השני כתב "דבר אחר כאדם האומר לחבירו כל עסקיו של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשועיו של הקדוש ברוך הוא בתורה"; ויש להבין מה מקור דבריו ומה ההכרח לפרש כן. התשובה היא שהתורה ברום גבהי מרומים לפני שירדה לעולמנו היא מש"כ במשלי [פ"ח ל'] וְאֶהְיָ אֲצִלּוֹ אֲמוֹן וְאֶהְיָ שַׁעֲשָׁעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי בָּכָל עַתָּה. ואומרים חז"ל שהמדובר לפני בריאת העולם שרק התורה נמצאת שם והיא שעשועיו של הקב"ה. בהר סיני התגלה זה. למרות שהתורה ירדה למטה נשארה היא כפי שהיא אצלו - בחינת שעשועיו.

בשלב הראשון היה מתן תורה שהתגלה שאין כלל מוחש כנ"ל, רק פנימיות הבריאה היא המציאות. אבל מניין לנו שמציאות זו יכולה לרדת למטה בקביעות. לכך בא מתן הלוחות שבכל עסק של תורה יתגלה הרום גבהי מרומים, היינו התורה שהיא כפי בחינתה למעלה בחינת שעשועים.

אם היינו זוכים ללוחות אלו, היתה לנו תפיסה אחרת לגמרי בלימוד התורה. היינו זוכים לראות את כל הפנימיות של הבריאה בלימודה כי כך היה טבעה. את זה איבדנו בעגל.

ה. מה איבדנו ב"ז תמוז

ב"ז בתמוז נבקעה העיר בבית שני. בזה נפתחים ימי בין המיצרים.

כאן היא תחילת גלות אדום שבה אנו שרויים. אחרי כל מה שנתבאר לעיל עדיין לא ירדנו להבין מה איבדנו בשבירת הלוחות. כדי שנבין משל למה שנאבד מאיתנו בלחות הראשונים [שהיה ב"ז בתמוז] נראה כמה נאבד מאיתנו בגלות אדום. בגלות אדום התורה יורדת מדור לדור כידוע דברי הגר"א בזה [הובא כמה פעמים]. קל לנו להבין איבוד התורה הזה. אין זה אלא דוגמא למה שאירע ב"ז תמוז. כשיגיע הזמן ש"הכתב" יחזור

ללוחות אז יתבטל הי"ז תמוז שלנו. מהו הכתב שצריך לחזור? "השעשועים" שנזכרו לעיל. היינו שבעסק התורה תמצא הבהירות על מציאותו ית'. כל מה שאמרנו נמצא קיצור נמרץ בגר"א אדרת אליהו על חבקוק פ"א עיי"ש.

ו. עבודתנו להכין בית קבול

ואף שאין לנו שייכות לדברי תורה אלו [א.ה. הנקראים שעשועים]. מ"מ עבודתנו היא ליצור השתוקקות לכך. זהו הבית קיבול שיאפשר חזרת תורה זו. רק מי שאיבד דבר משתוקק למצוא אותו. מי שמרגיש שאיבד משהו ביום י"ז תמוז נפתחת אצלו תקופה של השתוקקות. אמר אחד מבעלי העבודה בדרך מליצה על הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המיצרים. כל שרודף את הקב"ה ימצא השגה זו בימי בין המיצרים. והוסיף על זה משל. מלך שנמצא בארמון קשה לפגוש

חורבן בית שני מיתה לכנסת ישראל

[רשימות כת"י הרה"ג ר' יוסף חיים אוחיון ז"ל תלמיד רבינו זצ"ל]

בענין מש"כ רבינו הגר"א ז"ל בליקוט סוף ספרא דמציאות החורבן הוא ממש מיתה ועי"ש איך שמתאר ומדמה כל שלבי המיתה והריקבון בקבר לשלבי הירידות בגלות. ושאלוני בזה דהא אמרו ז"ל בגמ' ערכין גמירי דאין מיתה בציבור. ועניתי, דב' עניינים הם דשם בגמ' המדובר הוא על עצם הופעת כנס"י בעולם ושהוא ע"י הציבור דכנס"י והוא נקודה מהותית של קדושה הנמצאת בפנימיות הציבור על אף כל הירידות שלהם, ומשא"כ הגר"א ז"ל צייר את הירידות בפועל, דוגמא לדבר מהדמיון שדימה הגר"א ז"ל בעצמו, דהרי אנו יודעים דעל אף אחרי כל הריקבון עדיין נשאר עצם הלוח ושם הוא קיסטא דחיותא הנשאר שם בקבר תדיר, וחזקו ותוקף קיומו ידוע. הרי דעל אף מצב המיתה יש כאו עדיין "שטח" כזה שהוא חי וקיים ומופקע הוא מענין המיתה בעצם. וכן הוא נמי בענינינו, דמה שאין מיתה בציבור הוא הנקודה פנימית המופקעת ממיתה בעצם וכו'.

והצעתי הדברים קמי' דרבינו הגר"א וינטרויב נר"ו והסכים רק חידד יותר, חזת"ד: שמה שאין מיתה בציבור הוא על עצם החפצא הנקרא ציבור שהוא מציאות הכנסת ישראל ואילו הגר"א ז"ל דיבר על אישי הציבור דהיינו על היחידים המרכיבים את הציבור. ושאלתי דסו"ס בהיות שבכללות הציבור קיימת ירידה ברמת התורה והעבודה וכן בלימוד התורה וכבוד התורה א"כ איפה יש כאן הנקודה אשר בה לא חלה המיתה. וענני שזה ממש כמו המיתה שכל ענין חורבן המיתה חל רק על הגוף ולא על הנשמה. ושאלתי אבל סו"ס הנשמה הלא היא מסתלקת לחיות חייה הנשמתיים אך עצם היותה בלתי מתגלה בגוף זה גופא מצב של אי הופעת צורת אדם שצורתו הוא גוף ונשמה (אורות וכלים) בדווקא. וענני אשר יש בידינו קבלה מרב שמחה בונים מפשיסחא זצ"ל דהגם דככל שהדורות מתקדמים לכיוון הסוף הרי הם יורדים כ"ז הוא בחיצוניות אך הלבבות אדרבה הולכים ומתעצמים. והפירוש בזה הוא, כי יש כאן בירור אחר בירור אשר גם במצב של דוחק והסתר פנים כ"כ נורא עדיין אנו קשורים בו ית' מה שלא היה מתראה בלי מצב העניות והירידות הללו. אשר זה מורה שעל אף מצב המיתה יש כאן נקודת חיים עמוקה מאוד שעדיין חיה וקיימת.

[א.ה. יש כאן הארה נפלאה על חשיבות עבודת דורנו דווקא לזכות למדרגות נשגבות של קשר פנימי עם הקב"ה למרות דווקא בגלל הירידה ברובד החיצוני. וחלילה להתרפות מצד מה שהחוש קולט אלא לחיות את פנימיות החיים שמתעוררים דווקא ע"י הדחיקות בחיצוניות החיים]

אותו כי יש סדרים אך כאשר אינו בארמונו אין סדרים וניתן לפגוש בו ביתר קלות. זו כונת דברינו

כאן.

בעית פינוק הדור [עיני ישראל עמ' תרכ"ב]

ב. בטחון עצמי אמיתי

אמרנו שאדם רוצה שהכל ילך חלק לפניו ואז יעשה מה שצריך, מה שקוראים היום בטחון עצמי רגילים לפרש, כמה שאני אוהב מעצמי לפי זה אני יכול להתמודד, ממילא בחור או אברך צעיר שמרגיש שהאישיות שלו לא עמידה בנסיון מרים את הידים ואומר זהו גמרתי. זו טעות גמורה, המובן בטחון עצמי הוא שאדם מישראל צריך להאמין שיש לו כח בחירה.

ג. עומק כח הבחירה

אנו חושבים שבחירה היא רק לבחור בין טוב לרע. זה לא העיקר זה החלק השולי של כח הבחירה. העיקר הוא שהקב"ה הכניס בכח נפש מישראל לשבור כל מחיצות העומדות בפניו כל עוד הוא נמצא בעוה"ז, למעלה מעוה"ז יש עולמות רוחניים ובין עולם לעולם יש מחיצות עד כאן תבא. המעשים טובים שלנו עולים ושוברים כל המחיצות ומגיעים עד שרש כל השרשים. כמו שכתב בספר עבודת הקודש לאחד מקמאי מדורות האחרונים, שעיקר הצלם אלקים שבאדם הוא כח בחירה הזה כמו שכביכול כלפיו ית"ש אין מחיצה שיכול לעצור בעדו, כך אין מחיצה העומדת לעצור בעד האדם וע"ז צריך לבטוח שבאמת – אם אני רוצה – אני יכול, רק יש גדרים בהלכה של אונס רחמנא פטרי לא שאי אפשר רק כיון שהתורה הגדירה את זה כאונס אז אני פטור.

כעת מי שיכיר את כח הזה יתמודד עם כל הבעיות. וכח זה לא מזדקן, כמו שאמר הגר"א ז"ל באדרת אליהו פ' ראה, ותמצית דבריו שבכל יום הקב"ה מחדש אצל האדם את כח הבחירה, והוא בכל הרענונות שלו, אך האדם לא מכיר את זה וחושב שזה כמו אתמול. וזה לא כך כל יום מתחיל בחירה חדשה, וכאן יכול להיות הבטחון העצמי של האדם שאין דבר שאי אפשר לעשות, ואז היגיעה שהיא באמת קשה אך יודע שאפשר להתגבר על כל המחיצות, שהם נשברות בפני כח זה.

יש בעיה בדור הצעיר שבלשון עדינה קוראים את זה פינוק [כמו שאומרים בחוץ כשרוצים לתרץ כל האסונות שקורה בחוץ אומרים ערבי התאבד והכל מתיישב] זה פשוט קישוט במילים יפות ובוזה מסתדר הכל, יש בזה בעי' והולכים הלאה.

א. אי התמודדות עם הקשיים

פינוק זה שכל אחד רוצה שהכל יסתדר כדעתו ורצונו, וחוזר על זה אלף פעמים ממילא לא יודע איך להתחיל להתמודד עם שום בעי' בעולם, כשמגיע דבר רציני הוא נופל תחת זה. כשרואה שמשהו לא הולך כרצונו מתיאש וחושב שהוא לא יוצלח, וכבר רגל א' בחוץ והולך ומדרדר רח"ל, והכל משום שלא התמודד בבעיה כיון שזה היה שלא כרצונו, והוא רצה שהכל יהיה כרצונו, בדורות שלפנינו ידעו שהחיים מלאים בקשיים שצריך לעבור אותם ולהצליח

ר"ת בספר הישר בחלק המוסר מגדיר את העולם "נוה התלאות" בית מלא תלאות. מי שסוגר העינים ואומר שאין זה כך הוא סתם שוטה, ולמה המציאות כך, האריך שם ר"ת שהקב"ה רוצה לנסות האדם בקשיים כדי שיתעקש ויעבור הקושי ואז יהא יציב בעבודתו ית', וכשקורס תחת הקושי זה מפסיק את כל דרך העבודה שלו.

צריך לדעת שיש הרבה דברים שלא כרצונו ואף על פי כן יש שו"ע ויש דעת תורה לדעת איך להתמודד עם כל זה, וזו ההצלחה בחיים. רש"י בתחלת פ' נצבים אומר בשם חז"ל דאחר צ"ח קללות ששמעו ישראל נבהלו אמר להם משה שהיסורים מיצבים אתכם, מי שעובר דבר קשה זה מיצב אותו לא ליפול תחת הקושי, יסורים של יגיעת התורה זה מיצב את האדם בדעת תורה וכך יודע לעבור קשיים כשנפגש בהם. כך צומח גדלות לא רק בתורה אלא בהכל.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת מסעי תשע"ז -

הטוב והמטיב

תו יש לשאול, כשמת הכהן גדול והרוצחים יוצאים לחפשי מהעיר מקלט, האם מברכים הטוב והמטיב.

ויש לומר דאין לברך הטוב והמטיב על מות יהודי, וכי תימא הא אמרינן בגמרא ברכות (נ"ט ב') דאם מת אביו והוא יורשו, בתחילה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב, התם מברך הטוב והמטיב על הנכסים שיורש, והמיתה הוה רק סיבה לירושה, משא"כ בעיר מקלט, שהנידון לברך על המיתה, וזה לא מצינן.

והנה אם כהן גדול מסתלק בפה, נמי יוצאים מהעיר מקלט, וכדייקינן מהגמרא (שם) דבנמצא חלל אם מתה כהונה יוצאים מעיר מקלט, ובזה יש לדון מהו לענין הטוב והמטיב. [ועיין בדרך שיחה ח"ב פרשת מסעי שדן בזה].

קושיית החזון יחזקאל

כָּל מִכָּה נָפֵשׁ לְפִי עֲדִים יִרְצֶח אֶת הָרֹצֵחַ וגו' (ל"ה ל')

הנה איתא בקרא דההורג נפש חייב מיתת בית דין. ואיתא בקרא יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו (דברים פ"ז ז'), והיינו דהעדים שהעידו שחייב מיתה הם ממיתים אותו במיתת בית דין.

והנה אמרינן בגמרא מכות (ה' ב') לענין עדים זוממין, דאם בית דין עדיין לא הרגו זה שהעידו עליו למיתה, אז העדים זוממין נהרגין, אבל אם כבר הרגוהו, אין נהרגין, דאמרינן 'כאשר זמם ולא כאשר עשה'.

והנה דכירנא מכבר הימים דהקשה הגאון בעל החזון יחזקאל זלה"ה, אמאי אמרינן דאם כבר הרגוהו לא הורגין, תיפוק ליה דהויין רוצחים, דהא יד העדים תהיה בו בראשונה, ונמצא דהעדים שהרגוהו במיתת בית דין הויין רוצחים, דהרי ידעו על עצמם שהעידו עדות שקר, ואם כן אע"פ דאין חייבים מיתה מצד עדים זוממין, מכל מקום חייבין מצד שהם רוצחים. [וכבר הקשה כן בתשובות בית יצחק (אה"ע ח"א סי' צ"ח אות ג')].

א. התראה

וכי תימא משום דלא התרו בהם, הא לחד תנא, חבר אין צריך התראה מכיון דידע מעצמו, והרי כולי עלמא ידעי דאסור להרוג. והוסיפו, דאף אם הוה רוצח בלא התראה, הא עכ"פ מכניסין אותו לכיפה.

ב. חייב מיתה אחרת

יש לומר דהרגו אין נהרגין הכוונה בדין עדים זוממין, דאם היה דינו בעדים זוממין, היה מיתתו כאשר זמם על השני, כגון בשריפה או בסקילה, אבל אין הכי נמי יחא חייב סיף מדין מיתת רוצח.

ג. נקטעה יד העדים

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (מ"ה ב') דאע"פ דאם נקטעה יד העדים פטור, דבעינן יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא, אבל אם היו העדים גידמין מעיקרא, כשרים, דאמר קרא 'יד העדים' שהיתה כבר. ואם כן יש ליישב דאירי קרא בעדים זוממין גדימין מעיקרא, נמצא דהעדים לא הרגוהו.

ד. עדים כהנים

הנה במצוות עשה דיד העדים תהיה בו בראשונה, יש לעיין מהו כשהעדים הם כהנים, דאינם יכולים להרוג שאסור להם להיטמא למת.

מיתת כהן גדול

כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ (ל"ה כ"ח)

הנה איתא בקרא דהרוצח יוצא מעיר מקלט במיתת כהן גדול. ויש לדון בזה בכמה נידונים:

א. כהן גדול שמת מהו לענין קבורה

הנה אמרינן בגמרא מכות (י"א ב') דרוצח שהרג בשוגג וגלה לעיר מקלט, ומת בעיר מקלט, קוברין אותו שם, דילפינן מקרא 'אשר נס שמה', שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו.

ואחר כך כשמת הכהן הגדול, מוציאין עצמותיו מהעיר מקלט, ומוליכין אותם לקברי אבותיו, דילפינן מקרא 'ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו', איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו, הוי אומר זו קבורה. [ופירש רש"י, דלשבת בארץ פירושו קבורה שהיא בתוך הקרקע].

והנה אמרינן במשנה במכות (שם) דכהן גדול שהרג את הנפש וגלה לעיר מקלט, אינו יוצא משם לעולם. [דאינו יוצא במיתת כהן גדול שנתמנה תחתיו, דהרי הוא לא היה עדיין כהן גדול בשעת גמר הדין].

ויש לעיין כשמות, האם חייבים לקבורו בעיר מקלט. ולכאורה אין חיביים, שהרי כל רוצח בשגגה, כשמת הכהן גדול מוציאין את עצמותיו, ואם כן האי כהן גדול נמי ייצא במיתת עצמו.

[וראיתי בשם דברי יחזקאל (סי' כ"ב אות כ"ג) שאין מוציאין את עצמותיו, אך בצפנת פענח בהגהות כתב כדברינו, ונשאר בספק].

ב. האם גואל הדם יכול להרוג הכהן גדול

הנה יש לעיין בכהן גדול שהיה בעיר מקלט ויצא מחוץ לעיר מקלט, האם מותר לגואל הדם להורגו.

וצדדי הספק, דלחד גיסא הרי אם אזלינן בתר השתא, הא השתא חייב בגלות, ואם כן כשיצא מעיר מקלט יכול גואל הדם להורגו, אמנם לאידך גיסא, הרי אם אזלינן בתר לאחר שיהרגנו, להאמור כבר אינו בר גלות, דהרי מוציאין את עצמותיו, ואם כן אסור לגואל הדם להורגו.

[א"ה, דהרי כתב בחזון איש (ח"מ ליקוטים סי' כ"ג) שרוצח שיצא מעיר מקלט, ומת כהן גדול, נפטר מגלות, ואסור לגואל הדם להורגו. ועיין עוד בערוך לנר (שם ד"ה ונסתפקתי)].

ומשמע כהצד השני דאזלינן בתר קודם ההריגה, ומותר לגואל הדם להורגו.

עוד בענין מיתת הכהן גדול

הנה יש לדון ברוצח בשגגה שיצא מעיר מקלט, וגואל הדם נתן לו מכת מות, ועד שמת הרוצח, מת הכהן גדול, האם מקרי רוצח.

וצדדי הספק, האם אזלינן בתר מעשה זריקת החץ, ואם כן הרי באותה שעה היה מותר להורגו, או דילמא אזלינן בתר שעת התוצאה, והרי באותה שעה כבר מת הכהן גדול והיה אסור להורגו.

וזה תליא בזרק חץ על נכרי שעומד להכנס למקוה ולטבול כדי להתגייר, והחץ יפגע בו בהיותו במים לאחר שחלה הגירות, דאם אזלינן בתר שעת המעשה, הרי עדיין הוה נכרי ופטור, אמנם אם אזלינן בתר שעת התוצאה, הרי כבר התגייר וחייב.

ויש לומר דאזלינן בתר שעת התוצאה וחייב, ואם כן הכי נמי דכוותה.

ובפשוטו הם לא יתרגומו, אבל אחרים יתרגומו, ואע"פ
דבנתקטעה יד העדים נפטר ממיתה, אך זה דמי לגדמים מעיקרא.
ואם כן יש ליישב קושיין דאירי באופן דהיו כהנים.
[אך היכא דלאחר גמר דין קיבל העד נזירות עולם, דמעכשיו
אסור לו ליטמא, יש לומר דיפטר הנידון דדמי לנקטעה, אמנם יש
לומר דכייפינן ליה לישאל].

ה. לא עלתה בידם

עוד יש ליישב, דהנה מבואר במשנה (שם מ"ה א') דאם רצו העדים
להורגו ולא עלתה בידם, אז יד כל העם באחרונה. ואם כן נימא
דאירי דוקא באופן דלא עלתה בידי העדים זוממין להורגו.

ו. העדים היו נהרגים

הנה עדים דהעידו שפלוני חייב מיתה, ואחר כך אינם רוצים
לקיים המצוות עשה ידי העדים, לכאורה כפינן אותם לקיימו,
ואיכא דסברי דבעשה כופין עד שתצא נפשו ועד בכלל.

נמצא דמכיון שאם העדים לא היו הורגין הנידון למיתה, היו
הורגים העדים, אם כן נהי דהעדים זוממין שיועידים דהוה שקר
אסור להם להורגו, דברצחא אמרינן דיהרג ואל יעבור, מכל מקום
אם יהרגו פטורים מעונש, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ה הל' יסוה"ת ה"ד)
דבהני דדינא יתרג ואל יעבור, אם בכל זאת עברו, אינם נענשים.

ואם כן יהא נחא קושיין, דהעדים פטירי ממיתה משום רוצחים,
דהרי הוה אונס.

אך יש לדון דהכא חייבים מיתה, דלא חשיב אונס, דהרי על ידי
ששיקרו, גרמו לעצמם שיכריחו אותם. ויש לומר דתליא בפלוגתא
ריב"ש (סי' קע"ה) ומהרי"ט (ח"א סי' כ"א) המובאת בישועות ישראל
(סי' כ"א סק"א) האם בכהאי גוונא חשיב אונס. ולא עיינתי כלל
וכתבתי רק להעיר.

ומכל מקום אם עד שתצא נפשו עד ולא עד בכלל, לכאורה חייב
מיתה, דהרי לא הוה אונס דמיתה.

ו. נאמנות המזימים רק כלפי העדות

הנה שמעתי מההחזון יחזקאל לתרץ, דלענין נידון דרצחא לא
מהימנינן למזימים, שהרי באמת אמאי מאמינים להמזימין, מאי
חזית דסמכת אהני סמוך אהני, אלא דגזירת הכתוב היא
דמאמינים למזימים, ואם כן יש לומר דנאמנות המזימים רק כלפי
העדות אך לא למילי אחרים.

ונמצא דהמזימין נאמנים רק לענין דהזוממין היו עמנו במקום
אחר, אבל אין נאמנין לענין שהעדים הרגו אדם שאינו חייב מיתה.
אך צריך תלמוד בעיקר היסוד, דהרי כיון דמאמינים למזימים,
בפשוטו מהימנינן להו אכולה מילתא, דלא מפלגינן בזה.

ויש לדון בדברי החזון יחזקאל בכמה אנפי:

א. מיושב קושיית ברוך טעם

הנה לדבריו אתי שפיר קושיית הברוך טעם. דהנה איתא במשנה
בראש השנה (כ"ב א') שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת
ויוצאין לעדות החדש.

והקשה הברוך טעם (מובא בספר חידושי מהר"ל ראש השנה כ"ה ב')
דהקשה לו הברוך טעם, וכן מובא בספר עטרת חכמים להברוך טעם בחידושים
למסכת שבעות ל' ד"ה דלכאורה) היאך העדים מחללין שבת כדי לבוא
להעיד, הא בכהאי גוונא דיחללו שבת לא יהא עדות כשר כלל, דהרי
הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דאם יזימו אותם, איגלאי
מילתא דכבר נפסלו מקודם, דאשתכח דקודם העדות חיללו שבת
בחינם ונפסלו לעדות מחמת החילול שבת, והרי אם איגלאי דנפסלו
מקודם לא נענשים מחמת ההזמה, ואם כן הוה עדות דאינו יכול
להזימה, והיכי מקבלינן עדותם.

ולחאמור אתי שפיר, דהרי באמת לא מאמינים להמזימים לענין
הא דהזוממין חיללו שבת.

ב. נשבעו שהעדות אמת

הנה נפקא מינה, בעדים שהוזמו ונשבעו הזוממין שאמת אמרו,

האם הזוממין פסולין לעדות מצד שבועת שקר.

ובשלמא מפאת ההזמה אין לפוסלם, כגון שהוזמו גם על דבר
אחר ונפסלו בודאי מחמת הזמה שניה, ועשו תשובה, באופן
שהשתא כשרים, ונשבעו השתא על האי עדות שהוא אמת, ובפשוטו
כיון שהוזמו אמרינן דמהימנינן לבתרא לכל מילי.

ג. האם נאמין להמזימין לפסול העדים הראשונים

הנה יש לדון דתיקשי קושיית הברוך טעם לא מצד דנאמין
להמזימין מצד הזמה, אלא דנאמנים מצד דהם פוסלים הזוממין,
דהנה אע"פ דשני עדים אינם נאמנים יותר משני עדים הראשונים,
דהוה תרי ותרי, מכל מקום נאמנים לפסול העדים הראשונים
בגזלנותא, דהרי לענין זה העדים הראשונים אינם נאמנים על
עצמם. ואם כן הכי נמי נימא דנאמין להמזימין דהעדים פסולים
לעדות מכיון דחיללו שבת.

אך הנה תיקשי בכל הכחשה דנאמין לבתראי דמעידין
שהראשונים פסולים, וכדאמרינן דמהימנינן משום גזלנותא. אלא
בפשוטו כיון דהנידון אינו לפוסלם אלא על המאורע, אם כן הרי
המאורע בספק.

ולפי"ז הדין נותן דהיכא דהוה הכחשה והראשונים נשבעו
שדבריהם אמת ומעידים המכחישים שנשבעו שקר, לא יפסלו
הראשונים, דאכתי חשיבא נידון על המאורע, ואף היכא דהמאורע
אינו נוגע השתא.

והלכך על כרחך קושיית רבנן בתראי לא מפאת נאמנות המזימים
לפוסלם לחילול שבת מדין גזלנותא, דמשום הא הוי בספק, אלא
משום הזמה, וחזינן מזה דפסיקא להו דנאמנות הזמה לכל מילי.

מזיד הייתי

הנה אמרינן בריש מכות, עדים שהעידו באיש פלוני שחייב גלות,
והוזמו, אין אומרים יגלה זה תחתיו, אלא לוקין ארבעים, דילפינן
מקרא 'הוא ינוס', הוא ולא זוממין.

והקשו התוספות (שם ד"ה מעידין) היאך העדים יכולים לחייבו גלות
בעדותן, והא הרוצח יכול לומר מזיד הייתי ואין כאן חיוב גלות.

וכמו הא דאמרינן בגמרא בבא מציעא (ג' א') דעדים שהעידו דפלוני
אכל חלב, לא יכולים לחייבו קרבן, דהאכיל יכול לומר מזיד הייתי.

[ותירצו התוספות דאירי כשראו בו גללים לדבר שנשטמ הברזל
מקחו ואיכא למימר דלא נתכוין].

והקשה מהרש"א, היאך כתבו תוספות שיכול לטעון מזיד הייתי,
הרי הקשו תוספות בבבא מציעא (ג' ב' ד"ה מה) דאינו יכול לטעון כך
משום דאין אדם משים עצמו רשע, ובשלמא התם תירצו תוספות
שנאמן משום שאינו רוצה להביא חולין בעזרה, אך הכא דאינו מביא
חולין בעזרה, אם כן לא נאמינו שהוא מזיד, ואם כן לא קשה קושיית
התוספות.

ומצאנו כמה דרכים ליישב:

א. רוצה לעלות לרגל

הנה יש ליישב קושיית מהרש"א, דכמו דאמרו תוספות דנאמן לומר
מזיד הייתי כדי שלא להביא חולין בעזרה, אם כן הכי נמי קאמר שהוא
מזיד ואינו חייב גלות, כי רוצה לקיים המצוה דעלייה לרגל. וכך כתב
בתפארת ישראל (יכין אות ו').

ובכוס ישועות תירץ דרצונו להעיד עדות מצוה, דאם חייב גלות לא
יוכל לצאת מעיר מקלט כדי להעיד. [וצריך עיון דיכול לשלוח בכתב
להסוברים דמהני בכתב].

וכן יש לומר עוד, דרבים צריכים לו כיוצא בן צרויה, או רופא
שמרפא חיי נפש. [וכמבואר במשנה במכות (י"א ב') דאין יוצאין מעיר
מקלט גם להני דברים. ועוד עיין בתפארת ישראל שם שמיישב גם כן].

ובאהבת איתן נחלק על תפארת ישראל, דהנה כשאומר מזיד, הרי
יכניסו אותו לכיפה. וכוונתו דהא בין כך לא יעלה לרגל דהרי ימות
בכיפה.

ולעני"ד צריך עיון לומר דכשאומר מזיד הייתי באמת יכניסוהו
לכיפה, אלא יש לומר דנקטינן כדבריו רק לפוטרו מקרבן וגלות.

ב. עיר שרובה רוצחים

הנה אמרינן בגמרא (שם י' ב') עיר שרובה רוצחים אינה קולטת, שנאמר 'ודבר באזני זקני העיר ההיא ולא שהושוו דבריהן לדבריו'. ולפי זה יש ליישב עוד, דאם היה מזיד ויבוא לעיר מקלט גורם שלא תקלוט שלא כדין, לכן אומר האמת שהוא מזיד.

ג. אומר מותר קרוב למזיד

הנה אמרינן בגמרא מכות (ז' ב') דלענין חיוב גלות, ממעטינן מקרא דבשגגה פרט לאומר מותר, דקרוב למזיד הוא ופטור מגלות. [ובתוספות (שם ד"ה אלא) ביארו דכתיב שגגה יתירה].

ולפי זה תירץ בשבות יעקב (ח"א סי' ק"ע) שהא שכתבו תוספות דיכול לומר מזיד הייתי, הכוונה דיכול לומר אומר מותר הייתי, דהוה שוגג קרוב למזיד, והרי בזה אינו משים עצמו רשע.

משא"כ לענין אכילת חלב דגם אומר מותר חשיב שוגג, אם כן האומר מזיד כוונתו למזיד גמור, ורק בזה הקשו התוספות דהרי אין אדם משים עצמו רשע. וכך כתב בדובב מישרים (ח"ג סי' ס"ח). ובספר העיקרים (להגרש"א איגר, אין אדם משים עצמו רשע ענף א').

וצריך עיון הא נמי באומר מותר משים עצמו רשע לפי שהיה פושע. ויש ליישב.

[ויש לבאר בדרך השבות יעקב, דלא חשיב שמישים עצמו רשע מכיון דרוצה לעלות לרגל, וכי תימא דאם כן יכנס לכיפה, על זה נימא דלא איירי דיאמר דהיה מזיד גמור אלא יאמר דהיה אומר מותר].

רוצח בשב ואל תעשה

הנה אמרינן בגמרא פסחים (כ"ה ב') דבשפיכת דמים יהרג ואל יעבור, והיינו דאם נכרי אומר לו להרוג לפלוני, ואי לא אני יהרוג אותך, חייב ליהרג ולא להרוג השני, דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי.

וכתבו התוספות בפסחים (שם ד"ה אף) דהא דאמרינן ברוצח יהרג ואל יעבור, היינו דוקא כשהנכרי אומר לו להרוג בידים, אבל אם אומר לו הנכרי הנח לזרוק עצמך על התינוק ואם לא תהרג, אינו חייב למסור עצמו כדי להציל חבריו, דאדרבה איכא למימר מאי חזית דדמיה דחבריה סומק טפי דילמא דמא דידיה סומק טפי.

והנה דן באור גדול (סי' א') האם בכהאי גוונא הוה ליה רוצח, אלא דהוה בשב ואל תעשה, או דלא חשיב רוצח כלל, דהוה ליה כאבן בעלמא ביד הרוצח. ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. שב ואל תעשה עבירה קלה

הנה יש להקשות, דאם נימא דבהנח לזרוק עצמך על התינוק חשיב רוצח, אמאי באמת שרי מפאת מאי חזית הפוך, הרי מכל מקום יש כאן עבירה דרציחה בשב ואל תעשה.

וכך הקשה באור גדול (שם). וכתב ליישב דרציחה בשב ואל תעשה קילא. נמצא דאע"פ דמשום פיקוח נפש יכול להציל התינוק, וכך לא יעבור על עבירה דרציחה בשב ואל תעשה, מכל מקום שרי להציל עצמו, אע"פ דיעבור על עבירה דרציחה בהתינוק.

ונמצא לפי"ז דאם ב' אנשים בשבי בסכנה, ואחד כהן ואחד ישראל, ורק אחד יכול לברוח במכונית, ובמכונית יש כזית מן המת דכהן מוזהר עליו, מכל מקום שרי גם לכהן להציל עצמו ולברוח, אע"פ דכך יעבור על איסור טומאת כהנים, דהרי טומאת כהנים הותרה משום פיקוח נפש.

וזהו כפיסקא דשמעתי מהחזון יחזקאל, דאם יש רופא שמקבל בשבת שתי הודעות על חולים, ולאחד יכול להגיע בחמש דקות ברגל, ולהשני יכול להגיע בחמש דקות רק במכונית, קאמר החזון יחזקאל דיעשה מה שירצה. ולהאמור מתבאר כן מדברי האור גדול.

ב. ביאור החזון איש דהוה רוצח על עצמו

אמנם מצאנו תירוץ אחר אמאי שרי רציחה בשב ואל תעשה אף אם חשיב רוצח, דביאר בחזון איש (גליון הגר"ח בריש הספר) דאם לא יניח לזרוק עצמו, גם כן הוה רוצח, דהרי הורג עצמו, וזה הוה בקום ועשה. והלכך עדיפא להיות בשב ואל תעשה ע"י הנכרים, מאשר לא להניח עצמו ואז הוה ליה בקום ועשה. והנה לדברי החזון איש אין

ראיה לדינא דהחזון יחזקאל.

ג. הוכחה דהוה רוצח גמור

יש להוכיח כהנ"ל דבאמת אמרינן דחשיב רוצח גמור, כיון דעל ידי גופו נהרג התינוק, אע"פ שאחר זורק אותו, דהנה כתבו תוספות בכתובות (ל"ג ב' ד"ה דילמא) דמי שנמצא בגג, ונפל על ידי רוח מצויה והרג אדם, חייב גלות, ולא אמרינן דהוה כדינא דהגמרא בבא קמא (כ"ו ב') דאם היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה והרג אדם פטור מגלות.

[ויש לעיין בהעלוהו לגג באונס, והחליט להשאר שם, ואחר כך נפל ברוח מצויה, האם יהא חייב גלות, ואולי חשיבא קום ועשה מה שנשאר כמו בשהייה בבית המקדש, ואולי נפילתו היא קום ועשה. ובאמת אף אם חשיב שב ואל תעשה, אין לי ראיה דפטורים מגלות בשב ואל תעשה, ונפקא מינה בנפל ברשות הרבים באונס, ולא קם אע"פ שהיה יכול לקום, ואז נפל אחר עליו ונהרג].

והנה אם אומרים לו להביא אדם לכאן כדי לזורקו על התינוק, ודאי דיהרג ואל יביאו, אך אינה ראיה שחשיבא רוצח, דהרי אף בכלי נשק אסור לו למסור ויהרג ואל יעבור, (כדכתב הריטב"א בפסחים שם), והבאת עצמו לא גריעא מהבאת כלי נשק.

היאך ילפינן לגילוי עריות

הנה כתבו התוספות בפסחים (שם) דהא דאמרינן בגילוי עריות דיהרג ואל יעבור, היינו דוקא כשעושה מעשה, אבל היכא שהיא קרקע עולם ולא עבדה מעשה, הא ילפינן מרוצח דבשב ואל תעשה אינו חייב למימסר נפשיה.

ותיקשי, דאם נימא דבהנח עצמך על התינוק לא הוה רוצח כלל, אלא הוה ליה כאבן ביד המאנס, אם כן תיקשי על התוספות, היאך ילפינן גילוי עריות בשב ואל תעשה, מרוצח בשב ואל תעשה, הא התם לא הוה רוצח כלל.

[ויש לדחוק דמכל מקום הקישא הוי, דבשפיכת דמים שב ואל תעשה שרי דלא הוה רוצח, ואם כן הוא הדין בגילוי עריות, וכן מבואר באור גדול שם, אך הוא דוחק].

ויש ליישב דברי התוספות בג' אופנים:

א. באמת חשיב רוצח גמור

חדא, יש ליישב דברי התוספות, דבאמת גם בשב ואל תעשה חשיב רוצח גמור, כיון דעל ידי גופו נהרג התינוק, אע"פ שאחר זורק אותו. וכמו שהוכחנו לעיל (אות ג') מתוספות בכתובות.

ב. איכא גוויי דהוה רוצח

תו, דהנה כתב הגר"ח (תחילת הספר) דנהי דבגוונא דמשליכים על התינוק, לא הוה רוצח כלל, אבל משכחת לן דהוה רוצח, אלא בשב ואל תעשה. וממילא ילפינן גילוי עריות מאופן זה.

[ולכאורה היינו בכגון שעומד בחלון היחידי בחדר, ופניו כלפי חוץ והדלת סגורה, ובוה שעומד בחלון אין אור בחדר, והאדם בחדר בפנים מת, דזה הוה רוצח גמור על ידי עמידתו, אף כשעמד בחלון לפניו שהשני נכנס].

ג. אסור גם להביא אבן

עוד יש ליישב באופן ג' דברי תוספות, דהנה כתב בריטב"א בפסחים (כ"ה א') דאם אומר נכרי לישראל תן לי כלי נשק על מנת להרוג, ואם לא אהרגך, יהרג ואל יעבור, ואם כן מאי מקשינן דהוה ליה כאבן ביד הזורק, הא באמת אסור גם להביא אבן.

אבל באמת אופן זה אינו מספיק, דהיכא דהוה בשב ואל תעשה, כגון דיכול למנוע לקיחת הנשק, פשיטא דאין צריך למסור עצמו, לא מפאת דינא דשב ואל תעשה, אלא דהוה רק מניעת הצלה, ובוה פשיטא כהא דר' עקיבא דחייו קודמין. [וכדכתב באור גדול דמה שהביא במנחת חינוך (מצוה רצ"ה) ראיה מר' עקיבא דחייו קודמין לדינא דתוספות, אינו, דהתם רק מניעת הצלה].

לרמב"ן חלוק רציחה

הנה הבאנו לעיל דעת התוספות, דגילוי עריות בשב ואל תעשה, דשם אין סברא זו, ואם כן אמרינן דאסור גילוי עריות בשב ואל תעשה.

ובדעת תוספות צריך לומר דסברי דגילוי עריות דמי לרציחה, ונמצא דגם לענין גילוי עריות אמרינן דאז יעבור על רציחה בעצמו, או יעבור על גילוי עריות דדמי לרציחה, ואם כן מאי חזית להיפוך.

אך דעת רמב"ן דמהא דבגילוי עריות יהרג ואל יעבור, חזינן דחמירא גילוי עריות מנפשות, ואם כן בשב ואל תעשה עדיף שימות ולא יעבור על גילוי עריות החמירא. וזהו פלוגתא רמב"ן ותוספות.

ולפי"ז אם יש לאשה ברירה, או שיזרקו ע"ג תינוק והיא בשב ואל תעשה, או גילוי עריות בשב ואל תעשה, לרמב"ן יזרקו ולתוספות גילוי עריות.

מאי חזית להיפוך.

א. כאבן ביד המאנס

יש ליישב דברי הרמב"ן, דהנה אם נימא דבשב ואל תעשה לא הוה רוצח כלל, אלא הוה ליה רק כאבן ביד המאנס, אם כן הא דברציחה שרי בשב ואל תעשה היינו דוקא משום דלא הוה רוצח כלל, משא"כ בגילוי עריות.

אבל באמת, אינו מספיק, שהרי כתבנו לעיל ליישב דברי התוספות בג' דרכים היאך ילפינן גילוי עריות דשב ואל תעשה מרוצח דשב ואל תעשה. [וכי תימא לדרך הראשון הנ"ל, נימא דהרמב"ן פליג, הרי אם נימא בתוספות דלא דמי לאבן, קשה לומר דרמב"ן פליג בזה].

ב. באמת אסור להניח עצמו שיזרקו על התינוק

אופן ב' ליישב דברי הרמב"ן, דבאמת יחלוק על התוספות, ויאמר דכשם דאסרינן גילוי עריות בשב ואל תעשה, הכי נמי נאסור שפיכות דמים בשב ואל תעשה, ובאמת אסור להניח עצמו שיזרקו על התינוק.

אבל דרך זו צריך עיון, שהרי דין התוספות מוכרח, כמו שכתב בחזון איש [גליון הגרי"ח] דהיאך אפשר לומר דלא כהתוספות, הרי אם לא יניח עצמו הוה ליה רציחה בקום ועשה כלפי עצמו.

ג. שאני לענין רציחה דבין כך עובר

אופן ג' יש לומר בדעת רמב"ן, דאדרבה כיון דברציחה הדבר פשוט כתוספות דשב ואל תעשה שרי, כיון דיש איסור רציחה לבי הצדדים, [כדברי החזון איש הנ"ל דיש איסור רציחה על עצמו], ממילא אי אפשר

עניני שבת

הא דלא הוה מוקצה היינו רק מפאת דראוי לבהמה, ולא מפאת דחזי לאדם.

ג. גרעיני תפוחים

הנה כתב בבאור הלכה (סי' ש"ח סעי' ל') דגרעיני תפוחים לא הוה מוקצה, דזימנין דאכיל הגרעינים עם התפוחים. ותיקשי פירורים נמי, אמאי אמרינן דהוה מוקצה כשאין בהמות, הא זימנין אכיל לכולהו.

ולעני"ד מה שכתב הבאור הלכה עם התפוחים, הכוונה דאוכל הגרעינים גם לאחר שאוכל התפוחים, נמצא דחזי לאכילת אדם.

ולמה שהעירו לעיל נחא, דלעולם פירורים לא הוה מוקצה כשאין בהמות, דהרי חזי לאדם, ולא הוה נולד. [וכשיש בהמות, תלי בר' שמעון ור' יהודה שיהא נולד, ולר' שמעון לא הוה נולד דראוי לבהמות].

תו העירו ליישב האי קושיא דתפוחים כנגד פירורים, דפירורים הוי נולד, אבל גרעיני תפוחים לא הוה נולד דלא נשתנו. ולעני"ד משמע דגם בכהאי גוונא חשיבא נולד.

ד. איכא בהמות בעיר

לענין הא דחזי לבהמה כשאיכא בהמות בעיר, הנה לכאורה אם אין עירוב בעיר, אם כן לא יוכלו להגיע לבהמה, ואם כן נימא דחשיב כעיר שאין בהמות.

ובהמות הפקר לא מהני לזה דאסור להאכילן, דאין מזונותיהם עליך. אך העירו, דמכל מקום לא הוה מוקצה דיכול לזכות בהם בקנין חצר ואז הוי מזונותיהם עליך, והזכיה מהפקר היא לדבר מצוה, באופן שהמוקצה מפרע לו אע"פ דלא הוה גרף של רעי, ואין מיגו דאתקצאי כי בכניסת השבת לא הוה מוקצה. ולפי זה אם היה קליפות בערב שבת לא נימא לה. והא דהוה בידו לא מהני. [והא דאם עשה תנאי בערב שבת לא הוה הטבל מוקצה משום בידו, שאני התם דלא דחייה בידים ויושב ומצפה, אך יש לעיין ביום טוב להמחמירם כר' יהודה ביום טוב].

מוקצה בפירורים

הנה אמרינן בגמרא שבת (קמ"ג א') דפירורים פחות מכזית לא הוה מוקצה, כיון דהויין מאכל בהמה.

נמצא דאם ליכא בהמה בעיר, אם כן הוה הפירורים מוקצה, וכדחזינן בדברי הפוסקים (א"ה, עיין שו"ע סי' ש"ח סעי' כ"ט) לענין עצמות וקליפות וגרעינים, דדוקא כשיש בהמה בעיר.

א. היאך שרי לאכול הפירורים

הנה יש לעיין, כשאין בהמות בעיר, אם אדם רוצה לאכול הפירורים שאין בהם כזית, אמאי שרי ליה. [ואם היה דעתו מתחילה לאכול הכל, הוה ליה חשיבות של כזית ואינו פירורים].

וכי תימא דעכשיו חישב לאכול, ואין מוקצה לחצי שבת, אטו בשברי כלים שנשברו בשבת וחישב עליהם ויעיל.

ולעני"ד יש לומר דמהני המחשבה לפני שנעשה פירורים, וכדחזינן (ביצה ל"ג א') לענין בני מעיים, דמהני דעתו לבהמה מערב שבת, ולא נימא בזה בטלה דעתו.

וגם י"ל דבחשב בשבת לפני שנעשה פירורים ויעיל. [ולפי זה יש לעיין ברואה כלי שעומד להשבר וחישב על השברים מקודם, ואולי התם גרע].

ב. בעצם הוה מאכל אדם

ושמעתי בשם חכם אחד לבאר באופן אחר, דהא דפירורים לא הוה מאכל אדם, היינו דוקא מכיון שעומדים לבהמה, אבל כשאין בהמות הוה מאכל אדם, ואם כן לא הוה מוקצה כלל.

אך לא נראה בעיני, דהרי אף באיכא בהמות, הרי אינם עומדים לבהמות, שהרי לא בעינן שהבהמה בעיר יהא אצלו, וגם לא שיהא אצל רוב בני העיר.

ותדע, שאף אם מימיו לא נתן פירורים דיליה לבהמות, מכל מקום

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת מסעי

דינים והנהגות המצויים בנסיעה לים

שמירת הגוף

"אלה מסעי בני ישראל וגו'". (פרק ל"ג פסוק א').

במשנה בשבת (דף ל"א ב') מובא, "על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר".

ואיתא בגמרא (דף ל"ב א'), "ומאי שנא בשעת לידתן, אמר רבא נפל תורא חדר לסכינא וכו'". ופרש"י, "נפל תורא, לארץ שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדרו לסכינא עד שלא יקום, ויהא טורח להשליכו, כך הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבא".

מבואר בגמרא שהסיבה שהאשה נידונה בשעת לידתה, היא משום שהזמן הזה הוא זמן סכנה, וצריכה לנס כדי שתעבור את זה בבריאות. ובזמן שאדם צריך שיעשו לו נס משמים, בודקים אותו לראות אם הוא ראוי לקבל את הניסים. ולכן אם אינה זהירה באלו שלש עבירות, יש לחוש שזה יגרום שלא תזכה שיתנהגו עימה בהנהגה של נשים בשעת לידתה, ותמות בלידתה.

והגמרא מביאה על זה עוד כמה דוגמאות ומשלים מעניני העולם, שרואים מהם שכל מי שנפל והורע מזלו, לא מטפלים בו ולא מקימים אותו מנפילתו, אלא משאירים אותו במצבו הרעוע שיפול לגמרי. כך אשה בשעת הלידה כיון שהיא צריכה רחמים, אם אינה זהירה במצוות הללו, יש לחוש שלא ירחמו עליה משמים, וישאירו אותה במצבה הרעוע, וממילא תמות בלידתה.

ומובא בגמרא, "וגברי היכא מיבדקי (מעשים שלהם להזכיר עוונם וזכותם, רש"י), אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר. גשר ותו לא, אימא כעין גשר". ופרש"י, כעין גשר, כל מקום סכנה כגון קיר נטוי ויוצא לדרך".

מבואר בגמרא שכאשר אדם נמצא במקום סכנה, כיון שהוא צריך נס שייצא מהסכנה הזו, ממילא השטן מקטרג בו ואם אין מעשיו ראויים יש לו לחשוש שמא לא יזכה לנס וינזק. ואצל אשה שעת הלידה הוא שעת סכנה, שאז היא נבדקת בו, ואצל אדם כל פעם שעובר במקום סכנה שיש חשש שינזק בו, עובר ליד קיר נטוי וכדומה, הרי זה זמן שמעשיו נבדקים בשמים, ויש לשטן מקום לקטרג עליו, ואם אינו ראוי יש חשש גדול שינזק במקום ההוא.

אסור להכנס למקום סכנה

וברמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק י"א הלכה ה') כתב, "הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך, מכין אותו מכת מרדות". וברמ"א (יו"ד סימן קט"ז סעיף

ה') מביא את דברי הרמב"ם הללו, וכתב "וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור. ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה, כמו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה וכו', כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה".

מבואר שיש איסור לאדם להכניס את עצמו למקום סכנה, ואין לו זכות לומר שאינו מפחד מהסכנה הזו או אינו חושש עליה, אלא מדיני שמירת הנפש אדם מזהר שלא להכניס את עצמו לסכנה. והיסוד בזה הוא שאדם אין לו בעלות על עצמו לומר שמותר לו לעשות מה שרוצה ואין שרוצה, אלא גם בעניני שמירת הגוף והנפש יש הלכה מה מותר לו לעשות ומה אסור. ועל כן אין לאדם זכות לומר שאינו מפחד מהסכנה ולא אכפת לו להסתכן, אלא אסור לו להכניס את עצמו למקום סכנה.

סכנה כשהים סוער

והנה ההלכה הזו מצוייה מאוד בשעה שנוסעים לים, שהרבה פעמים באים לים, והים סוער, ולפי הוראות המצילים יש סכנה להכנס לתוך המים העמוקים, הרי יש איסור להכנס לים, שאסור להכניס את עצמו למקום סכנה.

ובשו"ע בהלכות יום כיפור (סימן תרי"ג סעיף ה') כתב, "ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצרכי מצווה, יכול לעבור במים עד צווארו וכו'". והוא שלא יהיו המים רודפים, דאם כן אף בחול אסור מפני הסכנה, אפילו אם אינם מגיעים אלא עד מתנים". מבואר שאפילו בשעה שאדם הולך לדבר מצווה, אסור לו לעבור בנהר בשעה שהמים סוערים ושוטפים במרוצה, כיון שזה מקום סכנה ואסור לו להכניס את עצמו לתוך הסכנה.

וממילא כאשר מי הים סוערים, יש איסור להכנס לתוך המים העמוקים, וחייבים לשמוע להוראות המצילים. ואסור ללכת למקום צדדי שהמציל אינו רואה, ולעבור שם על ההוראות ולהכנס לים. אלא כיון שהים מוגדר בעת ההיא כמקום סכנה, הרי אסור להכנס לתוך מקום סכנה, ומי שנכנס לשם הוא מעמיד את עצמו בסכנה אמיתית, שמעשיו נבדקים בשמים אם הוא ראוי לזכות לנס.

ולא יאמר אדם א"כ לחינם טרחתי והגעתי עד הנה, אלא חובה לשמוע בקול ההלכה, ולשמור על גופו שלא יכנס למקום סכנה. ובאמת

רואים בחוש כמעט מידי שנה בשנה, שכבר בתחילת הקיץ כשמתחילה עונת הרחצה בים, יש אנשים שרח"ל טובעים בים, שכאשר הים סוער הרי הוא מקום סכנה לכל דיניו והלכותיו, וחובה רבה להזהר בזה מאוד.

שמירת הנפש

ובספר "שיחות החפץ חיים" (עמוד צ"ד אות ל') כתוב, "תמיד היה הכתוב שגור בפיו, אל תהי חכם בעיניך ירא את ה' וסר מרע". ואחד מהצדיקים אמר ביאור בפסוק הזה בדרך רמז, "אל תהי חכם בעיניך - אל תעשה חכמות עם העיניים, אלא את העיניים צריך תמיד לשמור". שלפעמים אדם חושב שבמקום פלוני אין צורך לשמור על העיניים, או שחושב שבמצב שלו וודאי לא יזיק לו אם יראה דברים לא

יש עוד דבר שצריך להזהר בו כשהולכים לים, והוא שמירת הנפש, שכשם שאדם חייב לשמור את גופו שלא יגיע לו נזק, כך חייב לשמור את נשמתו שלא ישל בדרך בחטאים ובראיות אסורות. וכאשר לא נזהרים בזה אפשר בקלות להכשל בזה, ובפרט בדרך שהולכים בה לים, שמי שלא שומר על העיניים שלו, עלול ברגע אחד להכשל בראיה אסורה, ולהזיק לנשמתו הקדושה.

נתן מסמרים בעיניו

ובראשית חכמה (שער הקדושה סוף פרק ח') מאריך הרבה על פגם העיניים, ומביא מהילקוט בפרשת ויחי מעשה מרבי מתיא בן חרש שתקע מסרים בעיניו כדי שלא יכשל בראיה אסורה. וכתב, "אמר במדרש הועתק בילקוט, פסוק בן פורת יוסף מעשה ברבי מתיא בן חרש שהיה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה והיה זיו פניו דומות לחמה וקלסתר פניו דומות למלאכי השרת שמימיו לא נשא עינו לאשה בעולם, פעם אחת עבר שטן ונתקנא בו וכו'". ובמדרש מאריך בתחבולות שהשטן עשה כדי להכשילו בראיה אסורה, ורבי מתיא בן חרש עמד בניסיון ולא נכשל. ובסוף כתוב, "אמר מתיא רבינו ר' יצחק עלי יצר הרע ויחטיאני, מה עשה אותו צדיק קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו, אמר ליה לך והבא לי אש ומסמריך. הביא לו מסמריך ונתנם בעיניו. כיון שראה השטן כך נזדעזע ונפל לאחוריו, באותה שעה קרא הקב"ה לרפאל, אמר ליה לך לרפא את רבי מתיא בן חרש, בא ועמד לפניו, אמר לו מי אתה אמר לו אני הוא רפאל ששלחני הקב"ה לרפא את עיניך, אמר לו הניחני מה שהיה היה. חזר לפני הקב"ה, אמר לפניו רבוננו של עולם כך וכך אמר לי מתיא, אמר ליה לך ואמור לו אני ערב שלא ישלש בו יצר הרע, מיד רפא אותו וכו'".

וראים מזה כמה גדול הוא הפגם של ראייה אסורה, עד כדי כך שרבי מתיא בן חרש העדיף לסמא את עינו כדי שלא להכשל בראיה האסורה.

העיניים שלמות

בשנת תשל"ח היה מעשה נורא בבחור ישיבה משיבת כפר חסידים, שטבע בים, וחיפשו אותו בים במשך כמה ימים עד שמצאוהו. והנה היה שם דבר פלא, שבדרך כלל הטבע הוא שכאשר אדם טובע בים, הדגים באים מיד ואוכלים את העיניים שלו. ואילו אצל הבחור הזה אפילו שהיה בתוך הים כמה ימים, בכל זאת העיניים שלו נשארו שלמות. ובהספד עליו אמר ראש הישיבה, שהבחור הזה היה נזהר מאוד בשני דברים, בשמירת הפה ובשמירת העיניים, וממילא לכן אין זה פלא שהעיניים שלו נשארו שלמות. שכיון שקידש את עינו ושמר עליהם מראיה אסורה, לכן הקב"ה גמל עימו חסד ושמר על עינו שהדגים לא יאכלו אותם.

וכיוצא בדבר מצינו אצל איזבל שהיתה מרשעת גדולה ונענשה שהכלבים באו ואכלו את בשרה לאחר מותה, וכתוב בפסוק (מלכים ב' פרק ט') שכאשר באו לקורבה לא מצאו אלא את הגולגולת והרגלים וכפות הידים. שאת כל גופה אכלו הכלבים לגמרי, ורק אלו האברים נשארו שלמים.

ומובא בילקוט שהסיבה שהכלבים לא אכלו את אלו האברים, היא משום שהיתה מקיימת בהם מצוות חסד. וז"ל, "גמילות חסדים אנו למדים מאיזבל, כי ביתה היה סמוך לשוק, וכל מת שהיה עובר בשוק הייתה יוצאה מתוך ביתה ומכה בכפיה ומקוננת בפיה ומהלכת עשרה צעדות, וכל חתן שהיה עובר בשוק הייתה יוצאה מפתח ביתה ומסלסלת בכפי ידיה ומהלכת עשרה צעדות, ונתנבא עליה אליהו זכור לטוב הכלבים יאכלו את איזבל בחלק יזרעאל, והאברים שגמלו חסד לא שלטו בהם הכלבים וניתנו לקבורה, שנאמר וילכו לקברה וגו'".

וראים מזה שזכות המצווה שקיימה באברים הללו עמדה לה, שלא שלטו בהם הכלבים וניתנו לקבורה. וממילא יש ללמוד מזה לענין שמירת העיניים שכאשר אדם שומר על עינו, כנגד זה הקב"ה שומר לו על העיניים.

בדיני ברכת הים

כתב השו"ע (סימן רכ"ח סעיף א'), "על ימים ונהרות חרים וגבעות ומדברות, אומר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית. ועל הים הגדול, וחזא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים, אומרים ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה הים הגדול".

הימים שמקיף את כל העולם, עליו קבעו ברכה בפני עצמו מפני גדלו, אבל על ים שעוברין בו לארץ ישראל לא נקרא לענין זה ים הגדול, ומברכין עליו כמו על שאר ימים. ולפי זה צריך לברך על הים ברכת "עושה מעשה בראשית", ורק ים אוקינוס קובע לעצמו ברכה אחרת של "עושה הים הגדול".

עוד כתב המש"ב (סק"ב), "ודע דכל הברכות האלו אינן אלא כשרואה

ראויים. אבל האמת היא שכל זה הוא מעצת היצר הרע, אלא האדם בכל מקום, בכל מצב ובכל זמן חייב לשמור על העיניים. העיניים הם קדושות וטהורות, ולא עושים איתן משחקים או כל מיני חכמות, אלא צריך לעמוד על המשמר ולשמור כראוי את העיניים. וכך יזכה לשמור את נפשו מהמכשולות, ולא יגיע לה שום נזק ומכשול, מראיות אסורות. והנה עתה לדאבוננו בימי הקיץ צריך בזה זהירות יתירה, ואפילו בתוככי הערים החרדיות עלולים להכשל בזה, וחובה רבה להיות חכם עינו בראשו, ולחשוב תחבולות מבעוד מועד איך לשמור על העיניים והנפש שלא יגיע אליהם שום מכשול.

שמירת העיניים

והנה בגמ' בפסחים (דף ק"ג א') איתא, "אמר רבי יוחנן, שלשה מכריז עליהן הקב"ה בכל יום, על רווק הדר בכרך ואינו חוטא וכו'. רב ספרא רווק הדר בכרך הוה, תני תנא קמיה דרבא ורב ספרא, צהבו פניו דרב ספרא, אמר לו רבא לאו כגון מר אלא כגון רב חנינא ורב אושעיא וכו' ואינהו לא מדלן עיניהו לאיסתכולי בהו, ומומתייהו הכי בחייהו רבנן קדישי דבארעא דישראל".

מבואר בגמרא שאחד מאלו שהקב"ה מכריז ומתפאר בו בכל יום, זהו רווק הדר בכרך ואינו חוטא, והגמרא מבארת שהכוונה היא שאינו נכשל אפילו בראיה אסורה. ואפילו כשנמצא במקום של ניסיונות, שמסביבו ישנם הרבה מכשולות והוא מתגבר ואינו מרים את עינו לראות ראיות אסורות, הרי בו הקב"ה מתפאר בכל יום על גבורתו הנשגבה.

וראים מזה לאיזה דרגות גבוהות מגיעים מכח שמירת העיניים, עד שהקב"ה לוקח את האדם הזה ששומר על עינו ומכריז עליו בכל יום. והגמרא מסיימת שבעבור זה קראו להם "רבנן קדישי דבארעא דישראל", שכל מעלת הקדושה זכו לה בזכות שמירת העיניים.

מאירת עיניים

לפני כמה שנים קבלתי מכתב מהגאון רבי זבולון גרז צ"ל - אב"ד ברחובות, שהיה ידידו של אבי הגאון רבי שמואל צ"ל, וכל המכתב היה תשובה בלימוד על שאלה ששלחתי לו. ובתחילת המכתב כתב ביאור נפלא מהסבא מקלם, דבתהילים (פרק י"ט) כתוב "מצוות ה' ברה מאירת עיניים". ולכאורה המילה "ברה" מיותרת, שהיה צריך לכתוב "מצוות ה' מאירת עיניים", ומהי המשמעות של המילה "ברה".

וביאר הסבא מקלם, דהנה שבאמת יש הרבה דברים שהם מאירים את העיניים, כמו אור השמש שהוא מאיר באור גדול ומאיר לעיניים, וא"כ לכאורה פלא מה הפסוק משבח את מצוות ה' שהם מאירות עיניים, הלא לא רק מצוות ה' הם מאירות עיניים הרי יש עוד דברים שגם הם מאירים עיניים.

וי"ל שכדי ליישב את ההבדל בין ההארה של מצוות ה' להארה של שאר הדברים שהם מאירי עיניים, לכן הפסוק מוסיף את המילה "ברה" - מצוות ה' ברה מאירת עיניים, שבכל הדברים שהם מאירי עיניים כל ההארה היא דווקא כשיש עיניים, שכאשר יש לאדם עיניים והוא רואה בהם, הרי בא אור השמש ומאיר לו בתוספת אורה לאור העיניים. אבל מי שרח"ל אינו רואה בעינו, אור השמש לא מוסיף לו כלום, ואינו מאיר לו לעיניים. אבל מצוות ה', הוא בורא מאירת עיניים, וזהו "מצוות ה', ברה מאירת עיניים", מצוות ה' זה בורא לאדם עיניים מאירות, עיניים טהורות וקדושות. אדם זוכה לקבל ראייה חדשה, משהו שלא היה לו קודם לכן. ומעלה זו ישנה רק במצוות, שבכוחם לברוא לאדם עיניים ורחניות חדשות שלא היו לו קודם.

מבואר בשו"ע שהברכה שתיקנו לברך על הים הוא "עושה מעשה בראשית", ובים הגדול הברכה היא "עושה הים הגדול".

ודעת השו"ע שההגדרה של הים הגדול היא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים, ולפי זה בים שלנו צריכים לברך "עושה הים הגדול". אבל למעשה כותב המשנה ברורה (סק"ב), "אבל הרבה אחרונים פליגי על המחבר, וסבירא להו דדווקא על ים אוקינוס שהוא הים הגדול שבכל

אותן משלושים יום לשלושים יום [אחרונים].

ובביאור הלכה (סימן רי"ח סעיף א', ד"ה במקום הזה) כתב, לגבי ברכות הראיה שמברך פעם בשלושים יום, שצריך שיעבור שלושים יום מראיה אחרונה. וכל זמן שלא עברו שלושים יום אפילו אם בפעם הראשונה שכח ולא בירך את הברכה, אינו יכול לברך. וז"ל, "ואפשר עוד דאפילו ראה את האדם או את המקום בעוד איזה ימים, כל שלא עבר שלושים יום מראיה ראשונה אינו מברך אף שלא בירך בפעם ראשון וכו'. אבל בזה דודאי הברכה נתקנה על הראיה לחוד, שראה מקום הנס וכיון שכבר ראה המקום ואין דבר זה חדש אצלו, אין צריך לברך עד שיעבור שלושים יום ואז הוי כראיה חדשה".

ראה את הים ממרחק

הנה כאשר נוסעים לים, מצוי מאוד שלקראת סוף הנסיעה כבר רואים את הים, ואפילו שעדיין לא הגיע בפועל אל הים, בכל זאת כבר נראה הים. ונראה שצריך לברך את הברכה "עושה מעשה בראשית", מיד כשוראה בפעם הראשונה את הים. ואפילו שעדיין לא הגיע בפועל ממש אל הים, בכל זאת צריך לברך כבר את הברכה, משום שבהלכה של ברכת הים לא נאמר שכדי לברך צריך לעמוד ממש סמוך לים, אלא משמעות הדברים היא שבכל צורה שרואה את הים מתחייב לברך את הברכה. וממילא אפילו שעומד עדיין במרחק רב מהים, אם למעשה רואה את הים בוודאי שצריך מיד לברך את הברכה.

ראה את הים בעת הנסיעה ולא בירך

והנה כשוראים את הים בנסיעה, הרבה פעמים רואים את הים לזמן קצר, ואח"כ כשממשיכים בנסיעה, הים מסתתר מחמת ההרים או הבנינים שסביבות הים. ויש לדון מה הדין אם כשראה את הים בפעם הראשונה לא בירך את הברכה, האם עתה כשהגיע לים יכול לברך את הברכה. או

כיון שבפעם הראשונה שראהו בנסיעה לא בירך, הפסיד את הברכה ושוב אינו יכול לברך.

והנידון בזה הוא, דהנה במש"ב כתוב שאין מברכים את הברכה הזו אלא משלושים יום לשלושים יום, ובביאור הלכה כתוב שאפילו אם בפעם הראשונה שראה את הים לא בירך את הברכה, ג"כ אינו יכול שוב לברך את הברכה בתוך שלושים יום, ורק לאחר שיעברו שלושים יום שבהם לא ראה את הים יכול לשוב ולברך.

ומעתה לכאורה כשראה את הים תוך כדי הנסיעה לים, כיון שהתחייב לברך באותו הרגע שראה את הים, הרי אם לא בירך ואח"כ הים נתכסה מעיניו הפסיד את הברכה. וממילא כשיגיע לים לא יוכל לברך את הברכה, שכאשר יגיע לים זה נחשב כראיה חדשה, וכיון שכבר ראה מקודם את הים ולא בירך עליו שוב אינו יכול לברך את הברכה. וכן הורה למעשה הגר"א שטיינמן שליט"א בפשיטות, שבוודאי הפסיד את הברכה, ושוב אינו יכול לברך על הים כשיבוא לים.

אמנם נראה שכל זה דווקא אם בתחילה ראה את הים ואח"כ הים נתכסה מעיניו, בזה כאשר בא לים נחשב הדבר כראיה חדשה ואינו יכול לברך. אבל אם הגיע לים וברגע הראשון שכח לברך את הברכה, ונזכר בדבר רק לאחר זמן, בזה נראה שכיון שלא היה הפסק בראיתו אלא כל הזמן רואה את הים, ממילא הכל נחשב לראיה אחת ויכול עדיין לברך את הברכה. וכל ההלכה שהפסיד את הברכה זהו דווקא אם בתחילה ראה את הים ולא בירך, ואז שוב נעשה הפסק שלא ראה את הים, בזה הראיה השניה מוגדרת כראיה אחרת וכיון שכבר ראה מתחילה את הים ולא בירך הרי הפסיד את הברכה. אבל אם לא היה שום הפסק בראיתו, וכל הזמן הוא רואה את הים ברצף אחד הרי זה מוגדר כהמשך של הראיה הראשונה, שהתחייב לברך עליה, ויכול עדיין לברך את ברכת הים.

ברכת הציצית כשלושב את הציצית בשעה שיוצא מהים

בברכה, ומה מוגדר כזמן רב שנחשב כהפסק בברכה. שמעתי מהגר"א שטיינמן שליט"א בשם הגר"ח ש קרליץ זצ"ל, שביום כיפור מין החזון איש זצ"ל הוריד את הטלית בהפסקה שבין תפילת מוסף לתפילת מנחה, והשאיר את הטלית במקום שהתפלל והלך לביתו. וכאשר חזר לתפילת מנחה לבית כנסת, ורצה ללבוש את הטלית הסתפק האם הזמן שעבר בהפסקה נחשב כזמן מרובה וצריך לברך, או שעדיין אינו כזמן מרובה ואין זה הפסק בברכה. ולמעשה מספק לבש את הטלית בלא ברכה.

ואמר שההפסקה היתה לפחות כשעתיים וחצי, ואעפ"כ החזו"א הסתפק האם צריך לברך על הטלית ולא בירך מספק. ונראה שאם עברו שלש שעות, זה כבר וודאי נחשב לזמן מרובה, וצריך לברך מחדש על הציצית.

ולפי זה הוא הדין לענין מי שהוריד את הציצית בים, אם היה בים שלש שעות שבהם לא היה לבוש בציצית, הרי זה הפסק וצריך לחזור ולברך מחדש על הציצית. אבל בפחות מכן לא יברך מספק.

שינוי מקום אינו הפסק

יש להוסיף, שאע"פ שהחזו"א השאיר את הטלית בבית הכנסת והלך לביתו, אין השינוי מקום הזה מוגדר כהפסק לגבי הברכה, שהגדר של הפסק לגבי ציצית תלוי רק בזמן שאם יש הפסק של זמן רב שאינו לבוש בציצית הרי זה הפסק, ואין הפסק של שינוי מקום נחשב בזה להפסק. ודבר זה מפורש במש"ב (סקל"ז), שכתב "ואפילו אם שינה מקומו בינתיים, כגון שפשט אותו להכנס לבית הכסא וכל כיוצא בזה, לא הוי השינוי מקום בזה הפסק, כיון שחזר ולבש אותו טלית עצמו".

לבש ציצית אחרת

אמנם יש להדגיש, שכל הנידון הזה אם חוזר ומברך על הציצית, זהו דווקא כאשר חוזר ולבש את אותה ציצית שלבש בתחילה. אבל אם מוריד את הציצית וחוזר ולבש ציצית אחרת, בזה וודאי שצריך לברך מחדש על הציצית שלובש.

ודבר זה מצוי בערב שבת, שמחליפים את בגדים לבגדי שבת, אם מחליף את הציצית ולבש ציצית אחרת צריך לברך על הציצית החדשה.

הנה כאשר באים לים בזמן שההות בים מורידים את הציצית, וכשיוצאים מהים חוזרים ולובשים את הציצית, יש לדון האם כשחוזר ולבש את הציצית צריך לברך מחדש ברכה על הציצית, או לא. האם מה שהוריד את הציצית בים מוגדר כהפסק מהברכה שבירך בבוקר, וצריך לשוב ולברך מחדש כשחוזר ולבש את הציצית. או שאין זה הפסק והברכה שבירך בבוקר פוטרת גם את מצוות ציצית שלובש אחרי ההפסקה שהוריד את הציצית בים.

בשו"ע בהלכות ציצית (סימן ח' סעיף י"ד) כתב, "אם פשט טליתו אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו". וכתב הרמ"א, "ויש אומרים, שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו".

מבואר בדברי הרמ"א, שאם אדם מוריד את הציצית ודעתו לחזור ולהתעטף בו שנית, אין זה נחשב כהפסק לענין הברכה, וממילא כשחוזר ולבש את הציצית אינו צריך לברך מחדש, אלא נפטר בברכה שבירך בתחילת היום על הציצית.

וכתב המשנה ברורה (סקל"ז), "וטעם היש אומרים הוא, דכיון דבעת הפשיטה היה דעתו תיכף ללבוש וכן עשה, לא הוי הפשיטה הפסק וכו'. ודע דאם בעת הפשיטה לא היה דעתו ללבוש מיד רק אחר איזה זמן, אף שאח"כ חזר ונתעטף בו מיד, לכו"ע צריך לחזור ולברך וכו'. והוא הדין להיפך, אם בעת הפשיטה היה דעתו ללבוש מיד, ואח"כ נשתהא איזה זמן והסית דעתו, גם בזה לכו"ע צריך לחזור ולברך וכו'".

מבואר במש"ב שכל הדין שאינו צריך לחזור ולברך על הציצית, זהו דווקא אם הוא הוריד את הציצית ודעתו לחזור וללבוש מיד אח"כ בחזרה את הציצית, בזה אנו אומרים שהזמן שאינו לבוש בציצית אינו הפסק לענין הברכה. אבל דעתו ללבוש את הציצית רק לאחר זמן, או אפילו אם היה דעתו ללבוש מיד בחזרה את הציצית אבל בפועל למעשה התעכב ולא לבש את הציצית אלא לאחר זמן, הרי בזה הפשיטה של הציצית מוגדרת כהפסק, וצריך לחזור ולברך שוב ברכת הציצית כשחוזר ולבש את הציצית.

מהו זמן מרובה

אלא שיש לברר, מהו שהות הזמן שמוגדר כזמן מועט שאינו הפסק

המקרה שהתעכב

הגרב"צ פלמן זצ"ל בשיעוריו בימי בין המצרים, היה מספר מעשה מהסטייפלר – מרן הגרי"י קנייבסקי זצ"ל.

וכך המעשה, באותם ימים היה הדרך שכאשר היו קונים מקרר חדש או כל מוצר חשמלי אחר, היה לוקח הרבה זמן עד שהמוצר הגיע לבית הלקוח. ולפעמים היו צריכים להמתין אפילו כמה שבועות, עד שהגיע תורו של הלקוח לקבל את המוצר שקנה.

שנה אחת בתחילת חודש סיון קנה הגרב"צ מקרר חדש לביתו, וכשקנה סיכם עם החברה על התאריך שבו המקרר יגיע לבית, והתאריך היה בימים הראשונים של חודש תמוז.

חלפו הימים וכשהתקרב התאריך המיועד, קיבל הגרב"צ מכתב מהחברה שעקב שיבושים בהספקה המקרר יגיע באיחור של חודש, זאת אומרת שהוא יגיע בתחילת חודש אב.

הגרב"צ ראה את המכתב, ולא ידע מזה להכריע, הרי הימים הראשונים של חודש אב אלו ימי תשעת הימים, שבו לא קונים ולא מחדשים דברים חדשים. וכל שכן לחדש בבית מקרר חדש, שזהו שמחה לכל בני הבית, בוודאי שלא ראוי להביאו לבית בתשעת הימים. אבל מצד שני אם יתקשר לחברה ויבקש לדחות את התאריך הזה, הרי ידחו אותו לסוף הרשימה, ואז שוב יצטרך להמתין עוד מספר שבועות עד להגעת המקרר. ואולי יש להקל באופן זה לקבל את המקרר בתשעת הימים, כדי שלא יצטרך להמתין כל כך הרבה זמן.

כששאלתו בפיו, עלה אל בית הסטייפלר והציע לפניו את כל צדדי השאלה, וציפה להכרעתו כדת מה לעשות.

אמר הסטייפלר, באמת בתשעת הימים אין ראוי לקבל מקרר חדש שגורם שמחה רבה, וראוי לדחות את הספקת המקרר לאחר תשעת הימים, אפילו שיתכן שמחמת זה יצטרך להמתין עוד זמן רב.

אבל – הוסיף הסטייפלר – שלא יתקשר אל החברה ויבקש לדחות את ההספקה, אלא שישע אל החברה ויבקש לפגוש את המנהל, ויסביר לו את ענין תשעת הימים, שהם ימי אבלות על חורבן בית המקדש שנחרב בימים הללו, ומסיבה זו אין שמחים ולא ראוי לקבל דברים חדשים שגורמים שמחה, ומחמת כן הינו מבקש לדחות את הספקת המקרר לאחר תשעה באב. משום שראוי שגם המנהל יידע את ענין חורבן בית המקדש.

ואכן עשה כדבריו, נסע אל המנהל והסביר לו בטוב טעם ודעת, את מהותם של ימי בין המצרים בכלל ותשעת הימים בפרט, וכמה חמור הוא ענין קניית וקבלת דברים חדשים בימים הללו. ולכן ביקש לדחות את הספקת המקרר לאחר תשעה באב. המנהל שמע עתה לראשונה, את הדברים הללו, התרגש מאוד. ואמר מיד אם הימים הללו כל כך חמורים, אני אדאג שהשבוע הזה לפני שיתחילו ימי האבלות (שהיה עדיין כמה ימים לפני י"ז בתמוז) תקבלו את המקרר. וכבר באותו יום שלח את המקרר לביתם... (הגרב"צ היה מספר את הסיפור הזה על אברך, ולא הזכיר שהוא היה בעל המעשה, כדרכו שלא הזכיר את עצמו בשיעוריו).

*

הכרטיס שנשרף

עוד סיפר הגרב"צ משל נפלא, לעורר להתבונן על מה מתאבלים בימים הללו.

מעשה באדם עני ואביון, שבקושי רב הצליח להביא כל יום טרף לביתו. יום יום היה מכתת רגליו בעבודות שונות ומשונות, כדי להרוויח מעט כסף שיספיק לו ולבני ביתו לצורכי אותו היום.

יום אחד החליט העני לנסות את מזלו, ולקנות כרטיס הגרלה שאפשר לזכות בו בסכום כסף גדול מאוד, שביום אחד הוא יכול להתהפך בו לעשיר גדול.

ואכן ממחשבה למעשה כך עשה, קנה את הכרטיס המדובר, והגיע עימו לביתו. בבית הראה את הכרטיס הזה לאשתו, וביקש ממנה שתשמור עליו עד מאוד, משום שהוא כרטיס חשוב שיכול להביא להם הרבה תועלת. האשה עשתה כמצוות בעלה, והניחה את הכרטיס בארון העליון שבבית שיהא מוגן שם למשמרת. יום אחד בשעת הצהרים, האמא היתה עסוקה בעיסוקיה, והילדים שהיו בבית חיפשו משהו מענין להתעסק עימו, ופתחו את הארונות כדי לתור אחר איזה חפץ מעניין. אחד מהילדים לקח כיסא, עלה עליו ופתח את הארון העליון ולהפתעתו הוא רואה שם כרטיס גדול ויפה, שמצוייר עליו ציור מאוד מרשים. הילד התפעל מהציור הזה, ולקח את הכרטיס כדי לשחק עימו במשחקיו.

הילדים כולם התקבצו סביבו, והתחילו לשחק בכרטיס, להעתיק את הציור שמצוייר בו, לצבוע אותו, וכהנה וכהנה.

פתאום באמצע המשחק הילדים לא נזהרו כראוי, והכרטיס נפל לתוך התנור שדלק בפינה, וברגע אחד נשרף כולו והפך לכמה פרורי אפר.

הילד שלקח את הכרטיס הצטער מאוד על הציור היפה שאבד, ומרוב צער התחיל לבכות. הילדים הקטנים שראו את אחיהם הגדול בוכה, הבינו שצריך עכשיו לבכות, ולפיכך התחילו גם הם לבכות.

האמא שלא הבחינה כל אותה העת במעשיהם, כששמעה את הילדים בוכים הוזרזה מיד לבדוק מה קרה להם. וכשסיפרו לה על הכרטיס עם הציור היפה שהורידו מלמעלה והוא נשרף, הבינה שמדובר בכרטיס היקר שבעלה ביקש ממנה לשמור עליו. ואם הוא נשרף כנראה שהפסידו משהו חשוב, וגם היא התחילה לבכות על שריפת הכרטיס.

ובדיוק באותו זמן האבא הלך לבדוק איזה כרטיס זכה בהגרלה, ולהפתעתו הוא רואה שהכרטיס שלו עלה בגורל, וזכה בסכום כסף עצום שיכול להפוך את מצבו מחושך לאור, והתחיל לרוץ בשמחה לביתו כדי להביא את הכרטיס. הוא נכנס לבית, והוא רואה את כולם בוכים, וכששאל מה קרה, הבין שהכרטיס של ההגרלה נשרף באש... ומיד גם הוא התחיל לבכות... על האובדן הגדול שהפסיד עתה בשריפת הכרטיס.

יוצא למעשה שכולם בוכים, אבל כל אחד מסיבה אחרת, זה בוכה על הציור היפה שאבד, זה בוכה על הכרטיס היקר שאבד, זה בוכה כי כולם בוכים, אבל היחיד שבוכה ומבין על מה הוא בוכה זה האבא שמבין את תוכן הכרטיס כמה הוא היה שווה וכמה הפסיד עתה בשריפתו.

אותו הדבר הוא בענין האבלות והבכי על חורבן בית המקדש, יש כאלו שבוכים על ההור והור החיצוני שהיה לבנין הבית, יש שבוכים על הכבוד שכלל ישראל הפסיד בחורבן הבית, ויש שלא מבינים כלום ובוכים כי כולם בוכים. אבל האיש המשכיל, מתבונן איזה דרגות של קדושה וטהרה כלל ישראל זכו כשהיה בית המקדש קיים, לאיזה רוממות עלו ונתעלו, וכל זה הפסידו בחורבן הבית. ואצלו הבכי והצער הוא אמיתי שמבין את ההפסד האמיתי שהפסדו בחורבן הבית. ועל זה צריך להתבונן בימים הללו, על מה לבכות...

*

הרכבת

בהזדמנות אחרת סיפר הגרב"צ, מעשה ששמע ממרן הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל. כאשר למד הגרי"מ בבריסק אצל מרן הגרי"ז זצ"ל (הגרי"מ למד במיר, ונסע לבריסק לתקופה מסויימת כדי ללמוד אצל הרב מבריסק מרן הגרי"ז זצ"ל, ונעשה אז מגדולי תלמידיו. ולאחר המלחמה כשהגרי"ז עלה לארץ, זכה הגרי"מ להיות חתנו), היה פעם אחת שכשהגיע לבית הגרי"ז הסתובב בבית בנו הקטן הגר"מ מאיר זצ"ל שהיה אז כבן שמונה, ולקח את כל הכסאות שהיו בחדר וסידר אותם בצורת "רכבת", העמידם בשורה ישרה זה אחרי זה.

הגרי"ז נכנס לחדר, ושאל את בנו למעשיו, מדוע הוא מסדר את הכסאות בצורה כזו? ענה הבן, שהוא עושה עכשיו "רכבת" מהכסאות הללו.

אמר הגרי"ז לתלמידיו שהיו בבית באותה העת, "אצלנו רכבת ענינה הוא שנוסעים על ידה מוילנא לוורשא, שהמהות של הרכבת היא התכלית שיוצאת ממנה, והיא הנסיעה שנוסעים על ידה ממקום למקום. אבל אצל ילד קטן התכלית של כל דבר הוא מה שרואה עתה בעיניו, החיצוניות שרואה עכשיו היא נדמית לו כעיקר, וכשרואה רכבת רואה בה את הקרונות והכסאות שבתוכה, ונדמה לו שזה עיקר תכליתה. וכשעושה שורה של כסאות כדמות קרונות, נדמה לו שבנה בזה רכבת אמיתית".

וזהו משל על הנהגת הקב"ה בעולם, מי שלא מתבונן רואה בכל עניני העולם רק את החיצוניות, ונדמה לו שזה העיקר והתכלית האמיתית. אבל האמת היא לעתיד לבוא כאשר יתגלה מלכותו של הקב"ה, כולם יבינו ויראו את האמת שכל דבר וכל מעשה שנעשה בעולם, הכל היה מכוון בדקדוק עצום כדי לפרסם את שמו הגדול, ש"אני אני הוא ואין אלוקים עמדי".

ואותו הדבר י"ל בענין האבלות על חורבן הבית, יש שרואה רק את החיצוניות ונדמה לו שזה העיקר, ועל זה מתאבל ובוכה. אבל האמת הוא שצריך להתבונן לראות את הפנימיות, מה היה לנו בבית המקדש ומה אבדנו, ועל זה לבכות ולהתאבל, ועל התכלית הזו לבקש ולהתחנן שבעבור זה יבנה בית המקדש במהרה בימינו, אכ"ר.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

רואים בזה כמה עניינים, ראשית מבואר שענין ברא מזכי אבא הוא שהבן מזכה את אביו לא רק בתענוגים של העולם הבא, אלא גם בתורה ממש, כל התורה שהבן לומד בעולם הזה, גם האב לומד אותה במתיבתא דרביה, שיש שם הרבה מתיבתות שעוסקים בתורה, והאב זוכה לישב ולעסוק בתורה עמהם, בזכות הבן שלומד תורה בעולם הזה.

ועוד דבר רואים, שמלבד מה שזכה האב לעסוק בתורה בעולם הבא, גם קיבל רשות מבית דין של מעלה להתגלות אל הבן וללמדו תורה! יש הרבה נשמות שהיו רוצים לחזור ולהתגלות לבני משפחתם, אך בית דין של מעלה אין מניחים לכל אחד לעשות כן, וצריכים רשות מיוחדת לזה, והאב שבנו עסק בתורה זכה וקיבל רשות לבוא וללמד את הבן.

כל תורה שהבן לומד בעולם הזה, הוא מזכה את האב, שגם האב לומד את אותה התורה במתיבתא דרביה, ושם הוא מבין הבנה עמוקה יותר ממה שהבן מבין, כי מלמדים אותו עם הבנה של מתיבתא דרביה, ובנוסף לזה גם יכול להיות שיתנו לו רשות מבית דין של מעלה להתגלות אל הבן וללמד אותו תורה. זהו הענין של ברא מזכי אבא.

בצל החכמה בצל הכסף

וכך גם ביששכר וזבולון, שזבולון עוזר ליששכר ללמוד, ובלי עזרתו לא היה יששכר יכול ללמוד, כי צריך לדאוג לפרנסתו, ובזכותו של זבולון יששכר יכול לעסוק בתורה בלי הפרעות, נמצא שזבולון מזכה את יששכר בתורה, וכל התורה שיששכר לומד שייכת גם לזבולון, ובשכר זה יזכה זבולון לא רק לתענוגי העולם הבא כמו יששכר, אלא גם לתורה ממש, וכאותו האב שזכה בזכות הבן ללמוד תורה במתיבתא דרביה, כיון שהוא מזכה אותו ונתן לו את האפשרות לעסוק בתורה.

וכן כתב מרן החפץ חיים זצ"ל בשם עולם (פרק ט"ו) כי המחזיק תורה יזכה שיפקח השם את עיניו לעתיד וירחיב את אור שכלו עד שיזכה לישב בישיבה של מעלה, כמו שאמרו (פסחים ג, ב) כל המטיל מלאי לכיסן של תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף, עכ"ל. ויעוין עוד בהערה שם מה שהוסיף בזה, ובשמירת הלשון שער התורה פרק ה'. זהו הענין של זיכוי הרבים ברוחניות.

סיפר לי ראש ישיבה אחד שהיה חולה וחלש בכוחותיו, והיה נוסע למדינות רחוקות לאסוף כספים לישיבתו, ובין התורמים היו גם אנשים רחוקים מתורה, שלא היו אוהבי תורה, רק מתוך אהבת חסד ורחמנות תרמו לו, כיון שראו אדם חולה וחלש שטורח ובא במסירות נפש, והסוף היה שאותם אנשים בעצמם קיבלו אהבת תורה, מפני שזיכו את הרבים בתורה על ידי ממונם, ואף שלא הייתה כוונתם לשם תורה, אלא לשם חסד, זכו לקבל אהבת תורה, בזכות זיכוי הרבים בתורה.

כל אחד משפיע בהנהגתו

והנה כל זה הוא זיכוי הרבים על ידי פעולות מיוחדות, כגון שמרביץ תורה ומחנך לתורה ויראת שמים ומידות טובות, או שיש לו ממון ומחזיק ידי לומדי התורה, אבל יש גם זיכוי הרבים בלי פעולות מיוחדות, כל אדם שלומד תורה בעצמו הוא מתקדש ומשפיע גם על אחרים.

אדם שיש בו קדושה, משפיע קדושה על סביבתו, כידוע שיש הבדל בין החילונים שגרים בבני ברק לאלו שגרים בערים אחרות, כי אלו שגרים בסביבת בני תורה מקבלים השפעה של קדושה.

וכל אחד יכול להשפיע זיכוי הרבים במה שהוא, בהתנהגות שלו, ובמידות הטובות שלו, הוא משפיע בזה על כל הסביבה, שבני אדם רואים אותו ומושפעים ממנו, אם רואים רעים מקבלים השפעה מרשעים, ואם רואים צדיקים מקבלים השפעה מצדיקים.

זיכוי הרבים

הנה יש ענין של זיכוי הרבים, לתת זכויות לציבור, כמו שיש חסד בגשמיות, שאדם עושה טובות לאחרים, כך יש חסד ברוחניות, זיכוי הרבים בתורה, במידות טובות, וביראת שמים, וזה חסד גדול יותר מן החסד בגשמיות, כי גשמיות היא רק בעולם הזה, ואילו רוחניות זה חיי נצח בעולם הבא, לכן זה דבר גדול מאד לזכות את הרבים.

והנה זיכוי הרבים שייך לא רק כשאומרים שיחות מוסר או שיעורי תורה בפני ציבור גדול, ויש זיכוי הרבים גם לילדים בגיל קטן מאד, כגון מי שמלמד אל"ף בי"ת לילדים קטנים, הוא נותן להם את היסוד של תורה, כי בלי זה לא ידעו לקרוא, ולא יוכלו ללמוד ולהתפלל, וכשמלמד אותם אל"ף בי"ת הרי הוא מזכה אותם ונותן להם את היסוד של תורה ושל תפילה ושל יראת שמים, וזה עצמו דברי תורה, ומקדש את האדם בקדושת התורה. ואפילו בגן ילדים שייך זיכוי הרבים, שמלמדים את הילדים לומר תורה ציווה לנו משה, וכן על ידי מנגינות ושירים שמחזירים בהם יראת שמים ואהבת תורה, זה גם נחשב זיכוי הרבים.

שכרו של זבולון

ויש עוד זיכוי הרבים שזבולון תומך ביששכר, ומסייע בגשמיות לאלו שעוסקים בתורה, ועוזר להם בכסף או בעצות, על ידי העזרה הזאת נעשה זבולון שותף ליששכר, ומקבל שכר כמוהו בעולם הבא.

והנה בעולם הזה רק מי שעוסק בתורה ממש זוכה לאשריך בעולם הזה, וכפי שידוע המעשה ממרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שאמר לגביר אחד ממחזיקי התורה, כי אמנם בעולם הבא אנוחנו שווים, אבל בעולם הזה אין לך את האושר שיש לי בלימוד התורה.

ומכל מקום מסתבר שגם מי שעוזר לתורה, זוכה לחיים מאושרים ומצלח בעולם הזה יותר ממי שאינו עוזר לתורה, אמנם לא יהיה לו האושר של מי שעוסק בתורה עם פת במלח ומים במשורה ועמל בתורה עם כל ריכוז המחשבה, אבל יהיו לו חיים מאושרים, בזכות שהוא מזכה הרבים, שעוזר לתורה, וגם לומד בעצמו כפי יכולתו.

ונתבונן מהו העולם הבא של זבולון, הנה ידוע שהעולם הבא הוא תענוג שאין לשער, ואמרו (ברכות לד, ב) שאפילו הנביאים לא ידעו מה הם תענוגי העולם הבא, שעליהם נאמר (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו", היינו מי שמחכה לעולם הבא הוא זוכה לתענוגים אלו, והם תענוגים שנמשכים, ומתחדשים כל הזמן עוד ועוד תענוגים בלי סוף, וגם זבולון זוכה לתענוגים כאלו כמו יששכר.

אך יש לעיין אם זבולון יזכה גם לעסוק בתורה בעולם הבא כמו יששכר, או שרק יהיו לו התענוגים ולא יעסוק שם בתורה.

ברא מזכה אבא

דבר זה יש ללמוד ממעשה שהיה, וכבר סיפרתי לאחרונה, שהיה אדם שנפטר צעיר, שלא למד גמרא בעצמו, והשאיר אחריו בן יתום, והבן נכנס ללמוד בחיידר, ולא היה רגיל בלימוד הגמרא, והיה קשה לו מאד, ופעם אחת עמדו לפני מבחן, ובכה בפני אמו שהוא לא מוכן למבחן, ונרדם על מיטתו מתוך בכי, ולמחרת בבוקר קם משנתו ואמר שהוא יודע את הגמרא, אביו בא אליו בחלום ולימד אותו והסביר לו הכל.

אני מכיר את בעלי המעשה. האב נתגלה לבנו מעולם האמת ולימד אותו את הגמרא! למרות שהאב בחייו לא למד ולא ידע את הגמרא, מכל מקום ברא מזכי אבא (סנהדרין קד, א), וכיון שהבן בעולם הזה למד את הגמרא, גם האב זוכה ללמוד אותה במתיבתא דרביה.

מה הבריות אומרות עליו

ומצינו שאמרו חז"ל (יומא פו, א) ואהבת את השם אלוהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו באמונה, ודיבורו בנחת עם הבריות, היינו שעוסק בתורה ויחד עם זה הוא מתנהג במידות טובות, מכבד כל אדם, ומתייחס בסבר פנים יפות לכל אחד ואחד, בלי לפגוע בשום אדם.

כפי ששמעתי פעם מאחד שאומר שיעור בקיאות בישיבה קטנה, וידוע שבשיעורי הבקיאות אחרי הצהריים קשה יותר להחזיק משמעת, ואילו בשיעורים שלו יש משמעת טובה מאד, וסיפר לי כמסיח לפי תומו שהוא נזהר מאד בכבוד התלמידים, ואינו מסוגל לפגוע בהם. ופשוט כי זוהי הסיבה שהתלמידים מעריכים אותו, ומקשיבים בשיעוריו, ויש להם יראת הרוממות אליו, בזכות הנהגתו במידות טובות.

אדם שמתנהג במידות טובות כאלו, הבריות אומרות עליו אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי אביו שלימדו תורה, ואשרי רבו שלימדו תורה, ואשרי כל אלו שיש להם שייכות אליו, שחינו אותו, ושעזרו לו, וממשיכים לעזור לו, אשריהם ומה גדולה היא זכותם שמגדלים אדם כזה שמתנהג בהנהגה יפה כל כך, ושם שמים מתקדש על ידו.

ומאידך אמרו שם, שאם אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלימדו תורה, אוי לו לרבו שלימדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכווערים דרכיו. אדם שלומד תורה ומידותיו אינן מתוקנות, כגון שפוגע באחרים ומצער אותם, בני אדם תולים את קלקולו במה שלמד תורה, ואומרים הנה פלוני זה שלומד תורה, ומה היא התוצאה? שמתנהג במידות רעות, כביכול ההנהגה הזאת היא מפני שלמד תורה, ואמנם לא זו הסיבה האמיתית, אלא להיפך, למרות שלמד תורה, התורה לא השפיעה עליו לתקן את מידותיו, אבל בני אדם מאשימים את התורה, ומבזים את התורה בגללו, וגורם חילול השם וביזיון התורה בהנהגתו.

אוהב ומכבד את הבריות

וענין זה שייך לאהבת הבריות, שהיא מהדברים שהתורה נקנית בהם, יש ארבעים ושמנה דברים שהתורה נקנית בהם, ואחד מהם הוא אוהב את הבריות, היינו שאוהב בלבו את כל אחד ואחד, ומחמת זה אינו יכול לפגוע ולצער שום אדם, בזה זוכים להצלחה בתורה.

ויש עוד ענין של מכבד את הבריות, שלא רק שאינו פוגע בשום אדם, אלא הוא גם מתנהג בכבוד לכל אחד ואחד, ואמרו (אבות ד, א) איזהו מכובד המכבד את הבריות, היינו שאם אדם מכבד אחרים, גם הוא בעצמו נעשה מכובד, וכולם מכבדים ומעריכים אותו.

והכרתי אנשים כאלו, שהיו מכובדים מאד בעיני הבריות, מפני שהם בעצמם היו בעלי מידות טובות ומכבדים את הבריות.

היה אדם כזה, שכל אלו שהכירו אותו, העריכו אותו מאד, והחשיבו מאד את דבריו, ופעם אחת כתב המלצה לאחד שביקש לפעול עבור בני הישיבות, והלך הלה לבית מסחר של מוצרי הלבשה לבקש הנחה לבני הישיבות, והראה להם את ההמלצה שקיבל מאותו אדם, ואמרו לו: כיון שיש לך המלצה ממנו, ניתן לך הנחה כפי רצונך, ותאמר בעצמך כמה הנחה אתה רוצה, ואמר כי הוא רוצה הנחה בשיעור חמישים אחוז, והסכימו לזה, מפני שהעריכו מאד את אותו אדם שהמליץ בשבילו, שהיה אוהב הבריות ומכבד את הבריות באופן מיוחד מאד, וכל מי שהיה זקוק לאיזו השתדלות היה פונה אליו ומבקש ממנו, והוא היה עוזר ברצון, ומשתדל וממליץ, ודבריו היו נשמעים, לא מפני שהיו מפחדים ממנו, אלא שהעריכו אותו והחשיבו אותו, בזכות שהיה מכבד את הבריות.

מתרחק מן הכבוד

ויש עוד ענין שהוא מהדברים שהתורה נקנית בהם, מתרחק מן הכבוד, היינו לא רק לכבד אחרים, אלא גם להתרחק בעצמו מהכבוד, למרות שהכבוד נעים מאד, ובטבע האדם שנהנה ממה שמכבדים אותו, אף על פי כן

להתרחק ולברוח מן הכבוד, זוהי זכות עצומה מאד! ובאמת אמרו (עירובין יג, ב) כל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו.

והנה יש מקרים שאי אפשר להתרחק מן הכבוד, כמו שמובא בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב, שהיה רבן של כל בני הגולה, וכשהיה הולך ממקום למקום, היו ציבור גדול מלווים אותו והולכים אחריו לכבודו, ולא היה יכול למנוע מהם, מפני שהם עוסקים בכבוד התורה, ואי אפשר למנוע מהם את הזכות הזאת, אבל חשש שמא זה ישפיע עליו משהו, לא שיהיה בעל גאוה, רק שמא תזוז דעתו עליו (רש"י שם), והיינו שמא יזוז משהו משלמות מדרגת הענוה, וירגיש איזה חשיבות בעצמו.

ומדרגות הענוה מצינו בגמרא (חולין פט, א) שמשו רבינו אמר ונחנו מה, ואילו אברהם אבינו אמר ואנכי עפר ואפר, ודוד המלך אמר ואנכי תולעת ולא איש, ואמרו שם בגמרא שגדול מה שנאמר במשה ממה שנאמר באברהם ובדוד, כי משה אמר ונחנו מה, היינו שלא הרגיש בעצמו חשיבות כלל, ואילו אברהם הרגיש איזה חשיבות כמו עפר ואפר, ודוד הרגיש יותר מזה כמו תולעת שיש בה רוח חיים. ומה שלא אמרו ונחנו מה כמו משה, זהו מפני שלא הרגישו בעצמם עד כדי כך, וכל אחד אמר את האמת לפי מה שהרגיש בעצמו עד כמה שאין לו חשיבות.

וכבר ביארנו שבתפילת שמונה עשרה מבקשים 'ונפשי כעפר לכל תהיה', היינו שנוכח לדרגת הענוה כמו אברהם אבינו שאמר ואנכי עפר ואפר, ולא מבקשים על דרגת ונחנו מה כמו משה רבינו, שזה לא שייך, ואין אדם שיכול להיות עניו כמו משה שהתורה העידה עליו והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, היינו שלא היה ולא יהיה עוד עניו כמוהו, אבל כמו אברהם אבינו יכול להיות, כמו שאמרו (תדא"ר פכ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב.

וממילא רב חשש בעצמו שירגיש איזה חשיבות, ולא היה יכול להתרחק מהכבוד שהציבור כיבדו אותו, מפני שהם עוסקים בכבוד התורה, ואינו יכול למנוע מהם, לכן אמר לעצמו פסוקים של שפלות וענוה כדי שידע ויזכור שלא להחשיב את עצמו. **בזמן שיש לאדם סיבה שעלול להחשיב את עצמו, צריך להשפיע ההיפך על ידי דברי מוסר.**

וכן מובא שם בגמרא על מר זוטרא חסידא, שהיו נושאים אותו על הכתפיים כדי לכבד אותו [כך היה דרכם לכבד את הרב בנשיאתו על הכתף, ובעיני ראיתי פעם צדיק אחד שהרימוהו ונשאוהו על כיסא לכבד אותו] ומר זוטרא לא היה יכול לסרב לזה, מפני שהם עוסקים בכבוד התורה, ולא שייך למנוע מהם את הזכות הזאת, רק צריך להשתדל שלא ירגיש חשיבות בזה, והיה אומר פסוקים כמו רב, שלא תזוז דעתו עליו.

אם כן יש מקרים שאי אפשר להתרחק מן הכבוד, וכגון מי שהוא רב העיר, ומכבדים אותו בעליית שלישי, ומושיבים אותו במזרח, אין לו ברירה, ומוכרח לקבל את הכבוד, שהוא כבוד התורה, רק צריך לומר לעצמו פסוקים ודברי מוסר שהכבוד לא ישפיע עליו.

וכל זה במקום שמוכרח לקבל את הכבוד, אבל מה שאינו מוכרח, ובידו להתרחק מן הכבוד בלי שיהיה בזה ביזיון התורה, אז צריך להתרחק ולברוח מן הכבוד עד כמה שאפשר, וזה קשה מאד.

בפרט מי שכבר הורגל לקבל כבוד, קשה מאד להיגמל מזה, וכפי שכבר סיפרתי העובדא ברב אחד שרצה לעלות לארץ ישראל לעת זקנתו, ורבי ישראל סלנטר אמר לו שבארץ ישראל יהיה קשה לו מאד, ששם לא תהיה לו קהילה, ולא יהיו לו את כל הכיבודים של הרבנות, ואם הוא רוצה, צריך תחילה להרגיל עצמו במשך ששה חדשים, שלא לקבל עליית שלישי, ולא לשבת במזרח, ויפציר בבני הקהילה שירחמו עליו ולא יתנו לו שום כיבודים, כי כל זמן שהוא מורגל לקבל את הכבוד אינו יכול לעלות לארץ ישראל, וקשה מאד להתרחק ולהיגמל מן הכבוד שהיה מורגל אליו.

ואשרי מי שיזכה להתרחק מן הכבוד, זוהי זכות גדולה מאד, יש כאלה שזה לא קשה להם, ומי שקשה לו יכול להתרגל על ידי עצות ושיטות המועילות לזה, יהי רצון שנוכח בסייעתא דשמיא.

נדבת תלמיד רבינו שליט"א
הרב ש. נ. ב. שיחי'

בהודאה להשי"ת על כל חסדיו ובפרט
עתה בהולדת בתו במזל טוב, ולהצלחתו
והצלחת בני ביתו בכל העניינים!

לעילוי נשמת
הרה"ח רבי **נפתלי חיים** זצ"ל
ב"ר **מיכאל אליעזר** זצ"ל
נלב"ע כ"ד תמוז תש"ס
תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי **יצחק קוליצ** זצוק"ל
רבה של ירושלים
ב"ר **אברהם אליהו דוד נחמן** זצ"ל
נלב"ע כ"ד תמוז תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרן הגאון האמיתי ציס"ע
רבי **שלמה טנא** זצוק"ל
בעל ה"ברכת שלמה"
נלב"ע כ"ח תמוז תשמ"ו - תנצב"ה